

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911.   Andra kammaren.   Nr 42.

Måndagen den 8 maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande maj.

§ 2.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts på kammarens bord hvilande skrifvelse och propositioner, hänvisades till jordbruksutskottet:

skrifvelsen angående fråga om anslag till understöd vid ordnande af kreditförhållandena för det mindre jordbruket, samt propositionen angående anslag till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svenska landtbruket och dess binäringar äfvensom fiskerinäringen.

Till bevillningsutskottet remitterades propositionerna:

med förslag till ändrad lydelse af vissa §§ i förordningarna den 9 juni 1905 angående försäljning af vin och öl samt angående försäljning af tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka äfvensom förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning af maldrycker, och

med förslag till förordning med tulltaxa för inkommande varor.

§ 3.

Föredrogos men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 23—25, statsutskottets utlåtanden nr 60—62, lagutskottets utlåtanden nr 41 och 46, första särskilda utskottets utlåtanden och memorial nr 2—4, Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 11 och 12 samt Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 4.

Angående
kasernbygg-
nader för
armén.

Till behandling förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under fjärde hufvudtiteln gjorda framställning angående kasernbyggnader för armén.

Med tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under riksstatens fjärde hufvudtitel därom gjorda framställning, hemställde utskottet, att Riksdagen måtte utaf det af 1906 års Riksdag till uppförande af kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1912 anvisa 3,250,000 kronor.

Reservationer hade emellertid afgifvits:

af herrar *Gripenstedt*, grefve *Klingspor*, friherre *Falkenberg* och friherre *J. G. Beck-Friis* mot viss del af motiveringen;

samt af herrar *Thorsson* och *Rydén*, som ansett att utskottet bort hemställa, att Riksdagen skulle af det af 1906 års Riksdag till uppförande af kasernetablissemang för femton infanteriregementen beviljade anslaget, 21,744,000 kronor, å extra stat för år 1912 anvisa 1,500,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr Thorsson: Herr talman mina herrar! Kungl. Maj:t föreslår här Riksdagen, att af det år 1906 beviljade anslag till uppförande af kasernetablissemang för 15 infanteriregementen för år 1912 anvisa 3,250,000 kronor, och denna framställning grundar Kungl. Maj:t på den byggnadsplan, som uppgjordes och framlades för några år sedan, af hvilken det framgick, att dessa kasernbyggnader skulle vara slutförda år 1916. Af årets proposition framgår, att kasernbyggnadsnämnden icke under år 1910 kunnat fullfölja denna byggnadsplan, Af åtskilliga omständigheter har byggnadskostnaden utgått med en hel million kronor mindre, än hvad ursprungligen var afsedt att utgå på det året. Nu gör kasernbyggnadsnämnden den framställningen, att den skulle få hela det byggnadsanslag, som enligt den förut gjorda beräkningen skulle utgå för år 1912 jämte den million, som de icke hunnit bygga upp år 1910. Däruti vill icke Kungl. Maj:t följa kasernbyggnadsnämnden, utan föreslår, att denna million skall komma på en senare del af byggnadsperioden, och att man under åren 1911 och 1912 skulle hålla sig inom ramen af det man ursprungligen beräknat, nämligen 5,2 millioner för år 1911 och 6,6 millioner för år 1912. Jag har för min del ansett, att det med ett anslag af 1,5 millioner kronor för år 1912 skulle komma att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande 10,050,000 kronor, och jag har trott, att detta belopp mycket väl skulle räcka till

för att täcka den byggnadsmöjlighet, som man under normala omständigheter kan hinna med.

Jag vill fortfarande framhålla den synpunkt, som jag framhöll, när detta byggnadsförslag förelåg till Riksdagens pröfning, nämligen att man hade tagit till alltför bäftigt under åren 1911, 1912, 1913 och 1914, så att man under dessa år genom ett forceradt byggande måst fästa en jämförelsevis stor arbetsstyrka vid dessa etablissemment. Men nu har det tillkommit en annan omständighet, som enligt mitt sätt att se talar för, att man skall inskränka byggnadsanslaget under år 1912. Denna kammare har under fjolåret uttalat sig för en revision af förlägningsplanen, hvad tre regementen beträffar, och under innevarande år har denna kammare äfven uttalat sig för en revision af byggnadsplanen för ett par andra regementens kaserner. Utskottsmajoriteten har här i sin motivering uttalat sig för, att framställning borde göras till Kungl. Maj:t om, att Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning, huruvida en revision af förlägningsplanen kan ske. Då förefaller det mig, som om just det rätta slutet på utskottets motivering i föreliggande fall hade varit, att den följt med i fråga om anslaget, ty detta hade blifvit en ytterligare understrykning af utskottets uttalande om en förändring af byggnadsplanen. Det kan ju icke förnekas, att den förlägningsplan, som legat till grund för kasernbyggandet, varit föremål för en ingående kritik af alla dem, som på ett eller annat sätt berörts häraf, och jag har den uppfattningen, att, om Andra kammaren nu ville bifalla reservationen, Kungl. Maj:t därigenom, icke allenast genom uttalandet i motiveringen, utan äfven annorledes helt enkelt skulle tvingas att förtast möjligt vidtaga en revision af förlägnings- och byggnadsplanen. Herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet har visserligen, då detta ärende behandlades i Första kammaren, icke ställt sig alldeles afvisande mot en revision af byggnadsplanen. Jag har icke haft tillfälle att se det stenografiska referatet utan bygger mitt omdöme på tidningsreferat, men ur detta referat framgår det emellertid, som om detta yttrande egentligen icke förbinder till något vidare, det är hållet i så sväfvande ordalag, att man helt enkelt icke kan ha så särdeles mycket att vänta af denna utlofvade revision af byggnadsplanen, och det fanns äfven vissa ledamöter i Första kammaren, som trodde, »att det låg ren politik» under detta, och därför voro de med om saken, men i annat fall ville de icke ha en revision af byggnadsplanen. Skulle detta vara förhållandet, är det en ytterligare anledning för Andra kammaren att stryka under det förslag, som går ut på mindre anslag för år 1912. Och jag vill icke underlåta att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå, att ännu har icke Kungl. Maj:t alla de millioner i hand, som åtgå för att bygga kasernerna, och det kan vara skäl i, att man får en revision af byggnadsplanen under den närmaste tiden, ty det kan ju tänkas, att, om man fram-

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

härda i att, i rak strid mot hvad som i allmänhet anses vara riktigt i förlägningsfrågor, till hvarje pris drifva kasernbyggnaderna in till städerna, man slutligen icke af Riksdagen får anslag till tak på de väggar, som redan äro uppförda, ty de elfva millionerna äro icke beviljade. Riksdagen anvisar visserligen af de 21 millioner, som redan äro beviljade, men med all säkerhet få vi en sammansättning af Riksdagen, som icke med samma gifmilda hand lämnar ut millionerna till kaserner. Kungl. Maj:t bör låta sig angeläget vara att, redan när Riksdagen nästa gång talar om kasernbyggnaderna, framlägga utredning, huruvida den af Riksdagen uttalade önskan föranledt till något annat än blott ett uttalande af statsrådet.

Jag har därför, som jag frambållit ett par gånger förut, all anledning att vidblifva mitt yrkande, och ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilson i Örebro: Herr talman! Det förhåller sig nog så, att kasernbyggnadsfrågan inom vårt land väckt en icke ringa uppmärksamhet. Då man talar om kasernbyggnadsfrågan, kan man emellertid indela den i två särskilda hufvuddelar: den ena rör då själfva kasernbyggnadernas uppförande och deras storlek, den andra delen rör själfva förlägningsfrågan. Jag skall nu taga mig friheten att taga kammarens uppmärksamhet en stund i anspråk för att göra några uttalanden till en början, rörande den första delen af frågan och sedan rörande den andra delen.

De äldre kasernerna, d. v. s. de kaserner, som uppfördes med de före 1906 års riksdag beviljade anslagen, voro afsedda för en normal beläggning af 1020 man per regemente, d. v. s. ungefär 60 värnpliktige tillika med de 24 stamanställda, som finnas per kompani vid hvarje regemente. Erfarenheten hade emellertid snart nog gifvit vid handen, att antalet värnpliktige var något för lågt beräknadt, hvadan man, då det nya förslaget skulle uppgöras, utgick från en beräkningsgrund af 65 värnpliktige per kompani, och i anslutning därtill uppföras de nuvarande kasernerna för en normal beläggning af 1,080 man. Är utrymmet i kasernerna för stort för den styrkan? Det är det spörsmål, som jag anser, att man till att börja med bör söka få utredt.

Vid bedömandet af detta spörsmål kan jag icke få någon annan fast utgångspunkt än det luftutrymme, som för hvarje man anses nödigt i logementet. Detta är 13,5 kubikmeter per man, och det understiger hvad den militära hälsovårdskommissionen så väl som öfverfältläkaren ansett vara nödvändigt. Som jämförelse kan jag nämna, att luftutrymmet i logementen i Tyskland är 15 kubikmeter per man, i Frankrike 17 kubikmeter.

Då återstår det spörsmålet, om måhända 65 man värnpliktige per kompani är för högt beräknadt. Nej, det är det icke,

om man tar hänsyn till landet i sin helhet. År 1909 exempelvis var det, enligt tillgänglig statistik, vid vårt infanteri 21,856 värnpliktige, som fullgjorde sin värnpliktsskyldighet första året. Om det antalet fördelas på våra 328 kompanier, så skall man finna, att det blir mellan 66 och 67 man per kompani. Alltså synes det härmed vara ådagalagdt, att antalet värnpliktige per kompani icke är för högt beräknadt. Om då härtill läggas de 24 stamanställda per kompani, så skall man finna, att 1,080 man per regemente vid normal beläggning icke är för högt beräknadt.

Men hur skall man då kunna förklara, att, såsom vi sett exempel på, från militärt håll framkommit ett uttalande om att utrymmet i våra kaserner vore alltför rikligt för normal beläggning under rekrytöfningarna. Särskildt har kapten Ivar Hult vid Karlskrona grenadiärregemente gjort sig till målsman för den meningen. Jag får bekänna, att då jag först läste detta kapten Hults yttrande, väckte det min stora förvåning, ty vid de besök jag gjort vid icke så få af våra infanteritruppförband har jag icke kunnat få något som hälst stöd för en dylik uppfattning. Men jag har sedermera kommit till en viss klarhet öfver, hvaruti man har att söka anledningen till detta hans uttalande. Det ligger tvifvelsutän däri, att han utgått från förhållandena vid det regemente, där han är anställd. Om man undersöker förhållandena vid detta regemente sådana de voro år 1909, skall man finna, att antalet värnpliktige för kompani vid just detta regemente icke var mer än ungefär hälften så stort som t. ex. vid Västernorrlands regemente samma år. Det står för mig alldeles klart, att om man väljer som utgångspunkt Karlskrona grenadiärregemente och drar den slutsatsen, att det måste vara lika öfver allt, så får man den uppfattningen, att utrymmet är för stort tilltaget. Om man däremot skulle taga Västernorrlands regemente till utgångspunkt, så är det lika visst, att då skulle man få den uppfattningen, att utrymmet är alldeles för knappt tilltaget.

Men då kan man göra den invändningen: hur är det då möjligt att under repetitionsöfningarna kunna inkvartera tre hela årsklasser, om det utrymme, som står till buds, är precis hvad som erfordras för en enda årsklass? Det problemet kan verkligen vid första påseendet förefalla olösligt, men är det ingalunda. För det första är det alldeles oriktigt att multiplicera 1,080 med 3 och tro, att man då får det antal man, som under repetitionsöfningarna skall inkvarteras i kasernerna. I siffran 1,080 ingår nämligen först och främst 290 stamanställda, och deras antal är det samma så väl under rekryt- som repetitionsöfningarna. För det andra nedgår antalet värnpliktige för hvarje årsklass så, att om första årsklassen värnpliktige exempelvis utgjorde 1,000 man, så har erfarenheten gifvit vid handen, att andra årsklassen värnpliktige sjunker, och den tredje sjunker ännu mera under denna siffra, så att man kan säga, att det antal, som under repetitionsöfningarna

*Angående
kasernbyggnader
för
armén.
(Forts.)*

*Åtgående
kasernbygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

inkallas under fanorna, utgör ungefär $2\frac{1}{4}$ gång det antal, som är inne under rekrytöfningarna.

Åt detta antal kan verkligen beredas inkvartering äfven under repetitionsöfningarna, och detta sker därigenom, att logementen beläggas med dubbelt så många värnpliktige, som då de äro normalt belagda. Under repetitionsöfningarna användas dessutom äfven dagrum och lektionsrum såsom logement, och om det oaktadt utrymmet icke räcker till, så har man, såsom jag varit i tillfälle att bevittna, äfven tagit korridorerna till hjälp. På det sättet har man kunnat bereda inkvartering åt hela den styrka, som är inne under repetitionsöfningarna. Det är alldeles uppenbart, att en sådan sammanträngning af manskapet kan låta sig göra under de korta repetitionsöfningarna, men den skulle ingalunda kunna försvaras under den mycket långa rekrytöfningstiden.

Så skall jag yttra några ord om själfva kostnadsfrågan. De kaserner, som byggdes efter det system, efter den plan och efter de priser, som blötv fastställda närmast före dem, efter hvilka det nu blifvit ifrågasatt att man skall bygga, beräknas kosta ungefär $1\frac{1}{2}$ miljoner kronor hvardera, men de kaserner, som nu äro under uppförande, kräfv en väsentligt högre kostnad, en kostnad af 2.200,000 kronor. Det är alltså en förhöjning af närmare $\frac{3}{4}$ miljoner kronor för hvarje truppförband, och då det är icke mindre än 15 truppförband, som skola ha kaserner, kommer man till en synnerligen hög summa. Men anledningen till denna förhöjning är först och främst att finna däri, att material- och arbetskostnaderna stigit, sedan planen gjordes upp för de kaserner, som beräknades att kosta $1\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Vidare har Riksdagen med afseende på själfva kasernernas uppförande fattat åtskilliga beslut, hvilka medfört dryga kostnader. Sålunda har Riksdagen beslutat, att underofficerarne, för hvilka först afsågos dels ett rum och kök för sergeanter samt dels två rum och kök för fanjunkare, skola erhålla förbättrad inkvartering, så att sergeanter skola få disponera två rum och kök samt fanjunkare tre rum och kök. Det är alldeles uppenbart, att med den icke obetydliga styrka, som underofficerskåren vid ett truppförband representerar, detta skall föra med sig väsentligt ökade kostnader. Dessutom är att märka, att i den nuvarande kasernbyggnadsplanen ingår en förbättring i så måtto, att man med afseende på underofficerarnes bostäder, som förut varit förlagda till kasernens ena flygel, ordnar det så, att för underofficerarnes räkning uppbyggas särskilda hus, förlagda utanför själfva kasernområdet. För kompaniadjutanten är bostad dock beredd i själfva kasernen. Det är alldeles uppenbart, att detta för med sig väsentligt ökade kostnader, men också bereder underofficerarna ökad trefnad och i flera andra hänseenden är af synnerligen högt värde. Vidare ha de nya kasernerna blifvit försedda med större tvätt- och torkrum samt vädringsrum för kompaniförråden, hvilka äro förlagda till

byggnaderna. Särskilda arrestbyggnader ha kommit till stånd, liksom ock en särskild ångpannecentral. Hvad den sistnämnda saken angår, vill jag säga, att den innebär en förbättring, som är så afsevärd, att jag anser, att det är en verklig lycka och fördel att den blir genomförd. I de gamla kasernetablissemanten var ångpannecentralen förlagd till källaren under själfva kokinrättningen, och detta hade till följd, att öfriga bredvid belägna källare icke kunde användas för sitt afsedda ändamål, ty ångpannecentralen uppvärmd dem, så att de i stället för att vara svala blefvo varma. Att allt detta emellertid kräfver ökade kostnader är alldeles uppenbart.

Jag tror dock, att man kan säga, att man icke behöfver befara några särskilda efterräkningar med afseende på de nya kasernerna, och det är nog icke heller så mycket kasernerna, som väcka stora betänkligheter hos många, utan det är *förläggningen* af truppförbanden. Rörande denna sak uttalade sig Andra kammaren redan i fjol för en revision i visst fall. Vid innevarande års riksdag har det väckts motion om revision af förläggningen för ett par andra regementen, nämligen Östgötaregementena, och i det fallet kan man säga, att kammaren uttalat sin nära nog enhälliga anslutning till att en sådan revision borde komma till stånd. Nu är det emellertid så — det framgår af den debatt, som fördes i denna kammare förlidet år — att med afseende särskildt på ett af de skånska infanteriregementena råder en samstämmig och enig uppfattning därom, att beslutet om deras förläggning icke var så lyckligt. Det har sagts mig, att exempelvis södra skånska infanteriregementet, som man beslutat förlägga till Lund, skulle till öfningsplats erhålla en del af Skånes allra bästa jord. En ledamot af denna kammare har upplyst mig därom, att för sådan jord, som afses såsom öfningsplats för södra skånska infanteriregementet, betalas ett arrende af ända till 100 kronor per hektar. För mig är det klart, att om detta är riktigt, så är det högeligen af behofvet påkalladt, att man söker att i det hänseendet åstadkomma en förändring. Statsutskottet har också i sitt föreliggande utlåtande gjort ett uttalande, som jag har all förhoppning om, att det skall vinna nödigt beaktande, så mycket mera som äfven Första kammaren anslutit sig till detsamma, om också förhållandet är det, som den föregående talaren meddelade, att en och annan gjort invändningar däremot, och att det sålunda skulle, såsom han sade, vara af politiska skäl, som Första kammaren anslutit sig till det uttalande, som statsutskottet här gjort. Det må vara därmed huru som hälst, så står dock uttalandet kvar. Jag har visserligen icke läst det stenografiska referatet af det anförande, som herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet hållit i Första kammaren i denna fråga, men jag har läst tidningsreferatet, och jag kan icke fatta anförandet annat än så, som om herr statsrådet skulle ställt sig

*Angående
kasernbygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

synnerligen sympatisk mot den revisionstanke, som i statsutskottets utlåtande framföres. Det må vara, att uttalandet icke var så kategoriskt, men jag tror, att det är bättre att lofva mindre och hålla mera än tvärt om. Det skänker större förtroende till våra militära myndigheter, om det förfares på det sättet, än om man förfar på motsatt sätt.

Hvad slutligen beträffar den anvisning, som begäres af 1906 års anslag, anser jag, att starka skäl föreligga för att bifalla hvad statsutskottet hemställt. Af anslaget äro hittills anvisade 11,650,000. Med det belopp, som af statsutskottet tillstyrkts, komme inalles att anvisas 14,900,000 kronor, hvilket belopp till och med år 1912 skulle vara disponibelt. För redan under uppförande varande etablissemang äro beräknade 13,600,000 kronor, såsom närmare framgår af bilagan till betänkandet, sid. 11. Af etablissemangen äro tre nästan färdiga, två bli färdiga under nästa år. Under närmaste tiden kommer uppförandet af kasernetablissemang för Älfsborgs regemente att påbörjas. Därpå synes mig framgå, att det ur budgetsynpunkt är förtänksamt att nu anvisa de ifrågasatta $3\frac{1}{4}$ miljoner kronor. Det klagas allmänt öfver, att det råder en viss stagnation i den privata byggnadsverksamheten, och det synes mig icke klokt att samtidigt inskränka statens byggnadsverksamhet, om det icke är af nöden att så göra. Genom ett bifall till herrar Thorssons och Rydéns reservation skulle af det beviljade anslaget 13,150,000 kronor komma att bli anvisade intill utgången af år 1912, men som jag påvisat, beräknas de nu under uppförande varande sex kasernerna draga en kostnad af 13,600,000 kronor, alltså 450,000 kronor mera än hvad som enligt reservationen skulle stå till förfogande. Tre af kasernerna blifva i hufvudsak färdiga i år, och tre bli nästa år färdiga. Därutöver kommer ett af de med afseende å förläggningssorten oomtvistade etablissemangen att påbörjas i år, och nästa år synes det vara lämpligt att igångsätta byggandet af kaserner — likaledes oomtvistade — för ytterligare två infanteriregementen, nämligen Västgöta och Kronobergs regementen, men detta synes icke blifva möjligt, om reservationen bifalles.

Det är nu så, att våra kasernbyggen dragit stora summor, och ingen bestrider riktigheten af ett påstående därom, men ha vi *börjat* bygga kaserner, anser jag, att vi böra *fullborda* dem. Frågan är också af ej ringa humanitär betydelse. Afsikten är ju att bereda den värnpliktiga ungdomen förmånen af en god och ändamålsenlig inkvartering under vapenöfningarna samt större och rikare möjlighet att af beviljade anslag anskaffa god och smaklig föda, bättre sjukvård o. s. v., och många värnpliktige, som få ligga i de gamla lägerhyddorna och barackerna, under det deras kamrater få logera i de nya kasernerna, känna sig styfmoderligt behandlade. Jag har själf varit i tillfälle att höra det från deras egna läppar. Kasernbygget har emellertid fortgått så

raskt, som enligt min mening varit möjligt, och att man först tillgodosett behovet för de nordliga truppförbanden anser jag vara alldeles i sin ordning. Men att nu ytterligare och utan trängande skäl fördröja saken, det anser jag icke vara att tillråda, och det skulle kunna tilläggas, att de gamla lägerhyddorna och barackerna, som äro uppförda af trä, föra med sig ganska stora underhållskostnader. Hur jag ser saken, kan jag således icke komma till annan uppfattning än att Andra kammaren bör bevilja hvad statsutskottet nu hemställt att beviljas, och tillåter jag mig yrka bifall till dess förslag.

*Angående
kaserbyggnader för
armén.*

(Forts.)

Häruti instämde herr *Förman*.

Herr Malmborg: Herr talman, mina herrar! Det var med stor glädje jag såg, att statsutskottet på sidan 5 i detta utlåtande uttalat sig för revision i vissa fall af regementsförläggningarna. För detta uttalande ber jag att till utskottets ärade ledamöter få frambära mitt vördsamma tack.

Då regementsförläggningsfrågan i fjol debatterades såväl i denna kammare som i medkammaren, framhölls af flera talare mycket starka skäl för en förändring i synnerhet hvad Kalmarregementet beträffar, skäl, hvilka herrarne nog ha i friskt minne och som jag ingalunda vid detta tillfälle vill återupprepa. Därför kan jag nu stanna vid att uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t, innan det blir för sent, måtte vidtaga åtgärder till förändring af detta regementes förläggning. Det är verkligen på tiden, att något göres för isynnerhet kalmarbygdens befolkning, som hittills blifvit synnerligen styfmoderligt behandlad. Denna bygd har — i olikhet mot de flesta andra — då det gällt förbättrandet af kommunikationerna, fått reda sig själf. Stiftet har man tagit ifrån oss, och nu är det äfven fråga om att flytta Kalmar regemente *utanför* länets gränser. Det är ett alldeles tungt offer, både socialt och ekonomiskt, man här fordrar alldeles onödigtvis af denna landsdels befolkning och detta rakt emot de de kraf 1901 års riksdag uppställde. Denna kammare har både i fjol och i år nästan enhälligt uttalat sig till förmån för en ny revision för såväl Kalmar som de skånska och östgötaregementena. Då därtill lägges hvad statsutskottet här sagt i sitt uttalande angående regementsförläggningsfrågan, får man väl hoppas, att något kommer att åtgöras från Kungl. Maj:ts sida. Jag ber att ytterligare få omnämna ett uttalande, som gjordes af statsutskottets aktade ordförande, när förläggningsfrågan i fjol debatterades i Första kammaren. Han sade nämligen: »Jag har isynnerhet en hjärtlig medkänsla för kalmarborna, särskildt med tanke på hvad som vederfors dem för några år sedan. Men deras framställning föreligger ju hos Kungl. Maj:t till pröfning, och om Kungl. Maj:t finner möjlighet att tillmötesgå kalmarbornas önsknin-
gar, kommer

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

Kungl. Maj:t utan tvifvel att göra det.» Och i lördags, då detta utlåtande föredrogs i Första kammaren, yttrade återigen statsutskottets ordförande, biskop Billing, enligt Stockholms Dagblads referat följande: »Jag finner utskottets uttalande ganska moderat. Det är obestriddigt, att inom vidsträckta kretsar råder missnöje med förläggningen af en och annan kasern. Det är åt denna känsla, som utskottet velat gifva ett uttryck. Utskottet inser de stora svårigheterna, hvilka från många håll äro oöfvervinneliga, att åstadkomma ändringar i träffade öfverenskommelser, men det finnes tillräckliga skäl för önskvärheten af förändringar, där missnöjet synes vara byggdt på objektiva grunder. Utskottet känner sig tillfredsställt med krigsministerns uttalande, att han skall upptaga frågan till förnyadt allvarligt öfvervägande».

Häraf ser man, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet uttalat sig för saken, men enligt mitt förmenande vore det önskvärdt, om herr statsrådet ville i denna kammare uttala sig i något bestämdare form än herr statsrådet gjorde i medkammaren, ty med den formulering, han där gifvit sitt uttalande, är jag icke säker på, att det är fullt allvar med att upptaga frågan till förnyadt allvarligt öfvervägande, som enligt min uppfattning är så behöfligt.

Jag har för närvarande icke något yrkande att framställa.

Herr Rydén: Herr talman! Det är tredje gången, som jag tar mig friheten att yttra mig i denna fråga, och jag befinner mig i den oväntade situationen, att jag har bakom den ställning, som jag företräder, en betydande majoritet i utskottet. Och detta anser jag vara det hufvudsakligaste och viktigaste i det föreliggande betänkandet, eller att man verkligen fått ett sådant uttalande från statsutskottet till stånd, som sedan kan utgöra grunden för en skrifvelse till Kungl. Maj:t, hvori det begäres en revision af kasernförläggningsfrågan. Jag vill särskildt för min del fästa uppmärksamheten vid dessa kasernförläggningar. Om herrarne läst igenom den utförliga bilaga angående kasernbyggnads- och förläggningsfrågans ställning för ögonblicket, finna herrarna att bland annat följande kasernetablissemant ännu icke framskridit så långt, att entreprenad är upprättad angående uppförande af dem, nämligen första och andra lifgrenadiärregementena, Kalmar regemente, norra och södra skånska infanteriregementena och Södermanlands regemente. Jag ber att för min del få begagna tillfället att med synnerlig kraft understryka den uppfattning, jag har fått och som jag tror är alldeles enhällig bland t. ex. senaste årets statsrevisorer, som voro ute och besågo ett af de blifvande mötesfälten, nämligen det, som är afsedt för kasernförläggningen vid Kristianstad. Det syntes mig alldeles uppenbart, att ett gröfre missbruk, än här förekommit, kan man knappast tänka sig. Hundratals hektar af den bördigaste åkerjord, som finnes omkring

Kristianstad, voro nu färdiga att läggas öde, utan nytta för produktionen, färdiga att trampas af människofötter för att kanske aldrig blifva till någon nytta för vårt land. Det var verkligen så, att jag tror, att det icke var en enda af oss alla, fastän vi representerade så olika politiska åskådningar i öfrigt, som icke var djupt upprörd öfver att man på detta sätt ödelagt den nästan bästa jorden i hela Skåne. På samma sätt ställa sig förhållandena vid Lund. Jorden där är bland den bördigaste, som finnes i Skåne, den yppersta som finnes, representerande höga värden och högre värden än de, som gälla för jord i det öfriga Sverige. Den finnes alldeles utanför stadens hank och stör och är så bördig, att det omtalas, att en ledamot af kasernbyggnadskommissionen vid besöket där höll på att icke komma fram, därför att galoscherna fastnade i den feta myllan. Denna jord skulle sålunda trampas ned utan att tillföra landet någon nytta! När man tänker på, att man har så ypperliga platser som Refvinge hed och Ljungby hed och att Lunds stad har utbetalat så stora kostnader för en järnväg från Lund till Refvinge för att underlätta kommunikationerna dit och därigenom möjliggöra ett kvarblifvande af kasernerna på deras nuvarande förlägningsplats, så måste jag i denna kammare uttrycka min synnerligen stora indignation öfver, att man på detta sättet handskas med det svenska folkets angelägenheter. Denna anmärkning träffar icke den nuvarande krigsministern; det var herr Tingsten, som gjorde detta, innan han afgick från den politiska skådebanan. Om herrarna se på de data, som finnas på sista sidan i betänkandet, så se herrarne, att det var herr Tingsten, som sanktionerade dessa enligt min uppfattning fördärflika beslut. Jag tror, att jag vågar uttala den uppfattningen, att, om den nuvarande krigsministern vill, som jag hoppas, gå Riksdagens, i hvarje fall utskottets önskan till mötes, detta skall väcka stor tillfredsställelse bland alla samhällsklasser inom den provins, som jag närmast känner till. Det finns icke en, som icke är upprörd öfver, att man skulle förfara på detta sätt. Och jag vågar rikta en lika bestämd vädjan till de statsmyndigheter, som, om en skrifvelse i detta ärende komme till stånd, få denna fråga om hand, att taga under allvarlig ompröfning, om det finnes någon väg att annullera ett så olyckligt beslut, så att man kan återföra denna jord till jordbruket, produktionen och nyttan, och låta de nuvarande platserna, som i alla hänseenden äro bra, förblifva.

Jag har velat, herr talman, göra detta uttalande, innan Riksdagens Andra kammare går att fatta sitt beslut.

Herr Forssling: Herr talman, mina herrar! I statsutskottets utlåtande rörande den föreliggande kungl. propositionen meddelas, såsom redan erinrats, den uppgiften, att »för flera regementen entreprenader för de blifvande kasernbyggnaderna ännu icke blifvit

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

upprättade, och det uttalas tillika önskvärdheten af att Kungl. Maj:t skulle företaga en revision af kasernernas förläggningsorter. Bland de regementen, för hvilka en sådan entreprenad ännu icke blifvit upprättad, är också Södermanlands regemente. Och jag vill därför uttala den förhoppningen, att, om Kungl. Maj:t fäster afseende vid statsutskottets uttalande, äfven frågan om detta regementes förläggningsort ännu en gång måtte tagas under ompröfning. Det finnes goda skäl härför. Vid den utredning som framlades, då kasernbyggnadsanslaget var före, hade vederbörande såväl i fråga om detta regemente som andra gjort sig skyldiga till en underskattning med afseende på de förhållandena, som funnos på den gamla mötesplatsen, och till högst väsentlig öfvervärdering af de kostnader, som skulle blifva en följd, om regementet skulle blifva kvar på den gamla platsen, en öfvervärdering, som enligt en motion, som framlades samma år som kasernbyggnadsanslaget beviljades, nämligen 1906, uppgick till 800,000 kronor, äfven om man icke alls toge de på platsen varande byggnaderna i betraktande. Det kunde synas, som om dessa 800,000 kronor voro tilltagna på en höft. Men det var icke så, ty i dem ingår en half miljon kronor för officerarnas bostäder, men det visades i motionen, att i Malmköping fanns ett kapitalstarkt bolag bildadt, som ville förbinda sig att till 1910 års utgång bygga bekväma och rymliga bostäder till officerarna, utan att staten alls behöfde taga någon befattning med denna fråga. Och samtliga underofficerare förklarade sig vilja sörja för bostäder för sig själfva, utan att staten skulle betungas med kostnader för detta. Dessutom skulle betydliga besparingar kunna göras genom billigare markinköp, grusning och planering, inledning af ljus och vatten m. m. I själfva verket var det omkring 800,000 kronor, som troligen kunnat inbesparas om regementet fått kvarblifva i Malmköping, men detta oaktadt togs icke den gamla mötesplatsen i betraktande, fastän dessutom logement, lägerhyddor, lasarett, förrådshus m. fl. byggnader förklarats vara sådana, att de voro användbara. Att kostnaderna för regementets förflyttning skall stiga till högre belopp än det beräknade, särskildt för grusning och planering, tages för gifvet af dem, som närmare känna till den nya förläggningssorten. Denna skall nu, som vi veta, blifva Strängnäs. Men den kommission, som af Kungl. Maj:t var tillsatt för att föreslå en ny förläggningssort för Södermanlands regemente, enade sig om den platsen icke därför, att den platsen skulle ha företräde framför den gamla vare sig i militärt eller hygieniskt afseende eller i afseende på kommunikationer, utan hufvudsakligen därför, att man ville behålla öfningsplatsen inom länet. Ty de militära ledamöterna inom kommissionen ville i öfverensstämmelse med officerarnes önskingar ha öfningsplatsen förlagd till Södertälje eller Stockholm. Af de civila ledamöterna ville en ha den förlagd till Malmköping,

en till Strängnäs och två till Nyköping. Inför en sådan splittring i åsikterna på den civila sidan hade helt visst de militära ledamöternas mening blifvit rådande och regementet således blifvit flyttadt *utom* länet. För att förekomma detta enade sig de civila ledamöterna om Strängnäs, och då gäfvos de militära efter; officerarne fingo ju i alla fall komma till en *stad*, äfven om det var en miniatyrstad. Men man kan ha grundad anledning att tro, att, då regementets officerare icke fingo sin vilja fram att komma till Södertälje eller Stockholm, många af dem lika gärna skulle stanna kvar på den gamla öfningsplatsen som flytta till Strängnäs. Men vare därmed huru som helst, det är väl icke *deras* önskan, som härvidlag skall vara bestämmande, utan det är ju de militära och ekonomiska synpunkterna, som böra vara afgörande för förlägningsorterna. Och i afseende å dessa synpunkter framlades, såsom jag nyss erinrade om, i motionen vid 1906 års riksdag samt under den diskussion, som föregick beslutet om kasernbyggnadsanslaget, så starka skäl, enligt min mening åtminstone, för att behålla den gamla öfningsplatsen, att en förnyad ompröfning, beträffande Södermanlands regementes förlägningsort, torde anses vara mer än väl motiverad, i all synnerhet om man skulle kunna, såsom det äfven från militärt håll föreslagits, nöja sig med endast en kasern i stället för de tre, som erfordras vid en förflyttning.

Herr Nilson från Örebro sade visserligen, att det skulle vara omöjligt att nöja sig med *en* kasern. Men det finnes dock militärer, som uttalat sig för möjligheten häraf, t. ex. kapten Liljedahl, om jag ej misstager mig. De nuvarande logementen och lägerhyddorna samt de två lägerhyddor, som nu hålla på att uppföras, skola vara tillräckliga för ett antal år framåt. Och då skulle man väl kunna tänka sig, att, om man därtill finge ytterligare en kasern, så skulle det så mycket säkrare räcka till. Åtminstone civila personer hysa den åsikten och äfven, såsom vi hört, militärer.

Det är ju, som sagdt, statens intressen och försvarets kraf, som böra vara bestämmande för förlägningsorterna, och om man utan att åsidosätta försvarets kraf kan göra väsentliga besparingar, borde man väl också sträfva därefter, åtminstone i så hög grad att man verkställer en undersökning, om det verkligen låter sig göra. Vi må icke glömma, att slopandet af äfven erkänt goda gamla lägerplatser har i icke ringa mån bidragit till den misstämning gentemot försvaret och det misstroende, som onekligen förefinnes hos en stor del af allmänheten, till höga vederbörandes goda vilja att äfven i afseende å försvaret iakttaga behörig sparsamhet.

Jag vill därför ännu en gång uttala den förhoppningen, att, om Kungl. Maj:t fäster afseende vid det uttalande, som här har gjorts af statsutskottet, äfven frågan om Södermanlands regementes förlägningsort tages under förnyad ompröfning.

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

Angående
kasernbyggnader
för
armén.
(Forts.)

Herr Andersson i Skifarp: Herr talman, mina herrar! Om man tager del af de bilagor, som följa med utskottets utlåtande, så kan man nog tänka sig, att det möter ganska stor svårighet att få en reglering i alla de fall, där den ena eller den andra tycker, att reglering borde äga rum i fråga om förläggningsorterna. Men jag kan för min del icke neka till, att jag tror, att det är mycket starka skäl för, att Kungl. Maj:t i alla fall söker att göra hvad göras kan samt åstadkomma rättelse i åtminstone de fall, som äro mest orimliga.

Jag kan ju på tal om förläggningssorterna nämna, att, såvidt jag vet, hafva desamma blifvit, åtminstone hvad beträffar två af de regementen, som tillhöra första arméfördelningen, ganska besynnerligt gjorda. Hvad det ena regementet beträffar, nämligen Södra Skånska Infanteriregementet, var det på det sättet, att ibland ledamöterna af den kommission, som skulle utse förläggningsplats för regementet, äfven funnos cheferna för alla tre infanteriregementena vid första arméfördelningen. Och när de kommo till den plats, som nu ifrågasattes såsom förläggningssort för att undersöka densamma — det var den första platsen, inom parentes sagdt, som de besökte — uttalade alla tre regementscheferna sig *emot* platsen. Vi behöfva egentligen icke titta på den, sade de, ty terrängen är alldeles olämplig. Och hvad det vill säga att använda den till öfningsplats, då den har en jord, som är styf lera, kan man lätt förstå; man kan tänka hur det skall se ut, att gå där, när det blir regnigt och fuktigt. Det skulle komma att kosta mycket pengar att få den i ordning. Jag tror, att det nog är nödvändigt, att, om möjligt, revision kommer till stånd. Det är visserligen sant, att staten har redan köpt jorden, men jag tror icke, att staten egentligen skulle komma att göra någon förlust, ifall kronan sålde den egendom, som är inköpt. Detta i fråga om förläggningarna i allmänhet.

Hvad sedan beträffar själfva den föreliggande frågan, så är det ju svårt att säga precis, huruvida det kan hinnas att bygga upp hela det belopp, som begärts, under år 1912. Men det är mycket möjligt, att det kommer att gå. Jag tror emellertid för min del, att det är nödvändigt, att man beviljar pengarna, så att man kan bygga färdiga de kaserner, som redan äro påbörjade, eller som man står i begrepp att inom den närmaste tiden börja att bygga, då någon ändring icke kan ifrågakomma rörande förläggningen. Jag anser det lämpligt att nu bevilja medlen. Och äfven om man icke skulle kunna använda hela beloppet 1912, tror jag i alla fall, att det är lämpligare, att vi nu bevilja medlen, än att vi sedermera några år blifva tvungna att bevilja stora summor på en gång. Jag tror, att det är bättre att bevilja medlen undan för undan.

Sedan är det en annan sak, som för mig spelar en stor roll i detta fall, och det är den motivering, som statsutskottet bifogat

detta utlåtande. Statsutskottet uttalar sig för en revision af förläggningsplatserna. Om nu t. ex. denna kammare skulle afböja detta förslag, och frågan kommer att gå till gemensam votering, så är det tämligen troligt, att i den gemensamma voteringen anslaget kommer att beviljas. Men då bortfaller hela motiveringen, och det blir således ingenting alls sagdt.

Därför, herr talman, anser jag — dels därför att jag hyser den uppfattning, att anslaget i fråga behöfver beviljas, och dels därför att det är angeläget att få ett uttalande i fråga om revision af lägerplatserna — att denna kammare gör klokast i att bifalla utskottets nu framlagda förslag, hvartill jag ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herr *Jesperson*.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman, mina herrar! Det får ju icke förundra herrarna, att den, som bär ansvaret för det stora hela, ser frågan icke allenast från *en* sida utan såvidt möjligt från *alla*. Det är ju de stora intressena, som här måste vara de dominerande framför de lokala. Frågan är således icke så enkel att lösa, som man skulle vara benägen att tro. Jag tillåter mig endast att erinra om de städer, som fått sig regementen tilldelade. Hvad tror herrarna man skulle säga om frågan från deras sida? Såvidt jag kunnat förstå, anse de sig hafva full rätt att behålla de regementen, i fråga om hvilka på vederbörligt sätt blifvit beslutadt, att de skola ditförläggas. Jag tror, att det således icke bör kunna komma i fråga, åtminstone vill jag icke vara med därom, att genom något slags maktmedel beröfva dem hvad de säkerligen hvar och en i sin stad anser vara deras lagliga rätt. Således, skall en omflyttning utaf regementen äga rum, kan man icke tänka sig, att detta skall ske på annat sätt, än att de platser, som erhållit regementen, verkligen samtycka därtill och blifva på ett värdigt sätt godtgjorda för förflyttningen.

Dessutom är det en annan sida, som bör i detta sammanhang beröras. Kungl. Maj:t har ju fått rätt att bestämma förläggningsplatserna. Och Kungl. Maj:t har gjort detta i vederbörlig ordning. Riksdagen har fastställt dessa Kungl. Maj:ts beslut. Besluten hafva ju gått genom konstitutionsutskottet den ena gången efter den andra, och det ena året har lupit till ända efter det andra, sedan åtminstone en stor del af dessa Kungl. Maj:ts beslut fattades. En omkastning af detta skulle således innebära icke allenast en minskning af Kungl. Maj:ts auktoritet utan äfven, mina herrar, af Riksdagens. Man kan icke komma ifrån den saken. Och jag vill säga herrarna, att det har icke varit minst ur den synpunkten, som jag såsom ansvarig har ansett mig skyldig att bedöma frågan.

Vidare finns det ytterligare en sida af frågan att beakta

*Angående
kasernbyggnader
för
armén.
(Forts.)*

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

och det är: hvad skulle en förnyad revision och ännu mer en omkastning af lägerplatserna föra med sig? Jo, såvidt jag kan se, så vore det väl knappast möjligt att undvika ett uppskof, och i samma mån som revisionen blifver mera omfattande, i samma mån måste också uppskofvet blifva längre. Nu äro emellertid, såsom hr Nilson från Örebro har framställt, klart och tydligt, förhållandena sådana på mötesplatserna, att man helt enkelt icke kan låta det fortgå, såsom det nu är, under en längre följd af år, utan man måste skynda på, så mycket man någonsin kan, för att afhjälpa dessa oefterrättlighetsförhållanden. Man har, för att minska kostnaderna eller åtminstone begränsa dem så långt som möjligt, försökt att inskränka de nödvändiga reparationerna och förbättringarna på de gamla mötesplatserna, för att de skola kunna blifva dragliga åtminstone för en kortare följd af år. Men förhållandena äro ju i alla fall sådana, att de äro otillfredsställande icke allenast från bekvämlighetssynpunkt för de värnpliktige och andra, utan hvad mera betänkligt är också med hänsyn till de sanitära förhållandena. Således kan jag för min del icke ikläda mig ansvaret för att man uppskjuter kasernbyggnadsfrågan längre, än hvad nödigt är.

Det skulle ju kunna sägas åtskilligt till om dessa saker, men jag tror, att hvad som är sagdt kan vara tillräckligt, för att herrarna skola kunna inse och gifva mig rätt däruti, att man får verkligen, om frågan skall ärligt och allvarligt behandlas, icke allenast se den från en sida, utan den får mångsidigt ses; den får ses ur det stora helas synpunkt. Det är med dessa synpunkter, som jag ber herrarna se frågan, då jag nu för herrarna framhåller, att jag skall, såvidt i min förmåga står, behjarta de framställda önskemålen och taga under allvarligt öfvervägande och naturligtvis vederbörligen beakta hvad Riksdagen i bägge dess kamrar har framhållit såsom önskvärdt.

Herr Rydén: Det anförande, som herr statsrådet höll, är just icke ägnadt att väcka synnerligen stora förhoppningar om att en revision i kasernbyggnadsfrågan skall komma till stånd. Jag tror, att den formalistiska synpunkt, som herr statsrådet utvecklade, verkade nästan chockerande på åtskilliga ledamöter i denna kammare. Det är ju alldeles klart och obestridligt, att Riksdagen begick ett stort missgrepp år 1906, då den afsade sig rätten att bestämma, hvart regementena skulle förläggas. Yrkandet därom framkom från herr Tingsten, hvilken då var kringstrålad af all den nimbus, som han förvärfvat, innan han kom in i regeringen, och Riksdagen var godtrogen nog att antaga det förslag, som framlades. Det gifver, mina herrar, anledning att göra den reflektionen, att Riksdagen alltid bör misstro, hvad Kungl. Maj:t föreslår, vare sig i den ena eller andra formen. Det är emellertid först sedan herr Tingsten kom att samarbeta med

*Angående
kasernbygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

excellensen Lindman som alla dessa afskräckande beslut angående kasernförläggningar kommit till stånd. Dessa beslut äro utan undantag fattade under år 1907 och 1908 och till och med så sent som under år 1909. Jag förstår mycket väl, att från officers synpunkt och från synpunkten af dessas bekvämligheter, det ju kunde vara synnerligen angenämt, att regementena förlades till städerna. Det kunde ju också finnas andra skäl, som göra, att höga vederbörande önska förlägga kasernerna till städerna. Men, mina herrar, när såsom i fråga om de skånska regementena, åtminstone det ena, som herr Andersson i Skifarp nyss talade om, regeringen går rakt emot hvad de sakkunnige föreslagit och hvad den kommitté, som varit ute och rest för att framlägga förslag i ärendet hemställt, äfvensom mot hvad regementscheferna ansett vara lämpligt, så undrar jag, om man kan tala om, att det icke är Riksdagen värdigt, att en revision påkallas. Det vore i det hänseendet som Riksdagens värdighet, skulle nedsättas, att Riksdagen erkände, att den misstagit sig, då den afhände sig rätten att besluta i kasernförläggningsfrågan. Men om, sedan Kungl. Maj:t fattat beslut, som strida mot hvad de sakkuninge föreslagit, Riksdagen efter pröfning af sådana beslut kommer till det resultatet, att de äro oriktiga, så kan jag icke finna att det är nedsättande för Riksdagens värdighet, att besluten korrigeras. Det kan på sin höjd vara nedsättande för den rådgifvares och regeringens värdighet, som varit med om att tillstyrka förslaget.

Jag vill också uttala min förundran öfver, att herr statsrådet ville så starkt betona, att Riksdagen varit i tillfälle att godkänna de ifrågavarande kasernförläggningarna därigenom att konstitutionsutskottet icke gjort anmärkning mot desamma. Ja, jag tror, mina herrar, att denna tolkning af ansvarsfrihet och ansvarighet kanske icke håller streck. Ty åtskilliga af dessa frågor äro afgjorda inför Kungl. Maj:t på ett sådant sätt, att decharge icke ännu är beviljad, och jag tror, att den utredning angående innebörden af decharge, som vi haft anledning att göra i statsutskottet med anledning af en mycket bekant händelse, gifver vid handen, att man icke utan vidare kan säga, att därigenom att konstitutionsutskottet uraktlåter att göra anmälan mot regeringens åtgärd angående en viss sak, Riksdagen skall anses hafva godkänt densamma.

Jag måste således här inlägga en mycket bestämd gensaga mot den i allt fall ovilliga uppfattning, som gick såsom en underton genom herr statsrådets anförande. Skola vi på detta bygga våra förhoppningar om att få en revision af kasernförläggningsfrågan till stånd, synes det mig, att det icke är mycket att bygga på. Jag beklagar att jag icke ser någon annan utväg för kammaren att komma från denna sak och tvinga fram en förnuftig ordning än att kammaren gör en anslagsvägran. Det synes vara det som Kungl. Maj:t vill framtinga, då Kungl. Maj:t icke vill

Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)

taga ad notam hvad Andra kammaren i fjor beslutat med ungefär 150 röster mot 40 och ej heller det beslut, som kammaren fattade för en vecka sedan med cirka 160 röster mot 30 och hvilket Första kammaren i motiveringen till detta utskottsutlåtande nu ytterligare varit med om att understryka. Sådana beslut anser sig Kungl. Maj:t icke kunna biträda, men för min del kan jag icke se, att det finnes annan utväg att tvinga fram en revision af kasernförlägningsfrågan, så vida regeringen ställer sig afvisande, än anslagsvägran. Det är denna väg, som kammaren då måste gå.

Herrar *Linders* och *Waldén* instämde uti detta anförande.

Herr Thorsson: Ja, mina herrar, uppfattningen af kasernförlägningsfrågan är ganska stadgad här i kammaren, så att någon längre diskussion om den frågan väl är öfverflödig.

Jag har begärt ordet hufvudsakligen för att få göra ett ändringsyrkande uti motiveringen. På sid. 5 i utskottets utlåtande heter det: »Med vidhållande af hvad Riksdagen i kasernbyggnadsfrågor uttalat åren 1902, 1906 och 1908 (Riksdagens skrivelser år 1902 nr 113 sid 27—30, år 1906 nr 87 sid. 13—14 och år 1908 nr 4 sid. 21—26) har utskottet, som anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande framställning, velat framhålla.»

Där anhåller jag att få föreslå följande lydelse: har utskottet, som ansett, att ett anslag af 1,500,000 kronor för år 1912 bör svara mot byggnadsbehovet, velat framhålla etc.

Vidare vill jag säga ett par ord med anledning af hvad herr vice ordföranden i statsutskottet yttrade, när han betonade, att ett bifall till reservationen skulle framtvinga en gemensam votering, och att denna votering skulle verka därhän, att motiveringen bortfölla, så att den tilltänkta skrifvelsen icke skulle komma fram till Kungl. Maj:t. Därvidlag vill jag säga, att detta är riktigt; formellt kommer det icke någon skrifvelse till Kungl. Maj:t. Men jag skulle vilja se den Kungl. Maj:t, hvilken det nu månde blifva, som efter det Riksdagen eventuellt bifallit den reservation, som jag tillsammans med herr Rydén tillåtit mig foga vid detta betänkande, och detta med en motivering som, äfven efter den lilla omformulering jag nu föredragit, står i öfverensstämmelse med hvad utskottet uttalat och Första kammaren redan bifallit — jag vill, säger jag, se den regering, som, när nu detta är förhållandet, skulle gå så långt i formalism, att han underlåte att läsa den motivering som båda kamrarna sålunda gillat, men hvilken af formella skäl icke skulle komma med i skrifvelsen. Därför tror jag icke, att hvad herr vice ordföranden i statsutskottet i berörda afseende yttrat har någon egentlig reell betydelse.

Vidare vill jag säga ett par ord med anledning af herr statsrådets yttrande här, då han häfdade den uppfattningen, att Riksdagen har godkänt kasernförläggningen därigenom, att konstitutionsutskottet haft regeringshandlingarna sig förelagda. Jag kan icke finna, att konstitutionsutskottet skulle på något sätt kunnat yrka ansvar eller klander mot Kungl. Maj:t i berörda fråga, ty 1906 års Riksdag har ju afstått från rätten att bedöma den frågan. Jag tillhörde dem, som då yrkade, att det skulle sättas som villkor för anslagets beviljande, att Riksdagen skulle få yttra sig i förlägningsfrågan. Men det var ett annat förslag, som segrade, nämligen att det skulle tillsättas en undersökningskommission, där den civila uppfattningen skulle vara företrädd. Vi veta ju, att denna undersökningskommission blifvit så tillsatt, att det visserligen bereds de civila tillfälle att *reservera sig*, men att man noggrant sörjt för att den militäriska uppfattningen skulle vara tillräckligt starkt företrädd, för att kommissionens utlåtande skulle blifva sådant, att det blef godkänt på högre ort.

Nu vill jag säga, att ehuru beträffande vissa ifrågasatta förlägningsorter, kommissionen varit enig om att afgifva ett afstyrkande utlåtande, såsom t. ex. för de båda skånska regementena, Kungl. Maj:t i strid däremot tagit sig för att förlägga regementena just till dessa orter. Men formellt och konstitutionellt sedt, kan jag icke finna, att konstitutionsutskottet kunnat göra någon erinran mot Kungl. Maj:ts beslut i kasernförlägningsfrågan. Hvad Riksdagen här begär är ju ingenting annat än att Kungl. Maj:t skulle vidtaga ändring i ett beslut, som varit föremål för mycket och berättigadt klander. Och jag tror att i anledning af den motivering, som chefen för landförsvarsdepartementet här anført till stöd för Kungl. Maj:ts ifrågavarande åtgärder, skulle det vara *mycket hälsosamt*, om Andra kammaren för sin del bifölle reservationen. Jag tillåter mig därför att fortfarande yrka bifall till densamma.

Med herr Thorsson förenade sig herr *Branting*.

Herr Nilson i Örebro: Herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet förklarade, att han icke på något sätt ville undergräfvare sig Kungl. Maj:ts auktoritet eller Riksdagens. Ja, jag tror nog att det är riktigt, att man icke bör söka undergräfvare den ena eller andra auktoriteten. Men jag anser icke, att Riksdagen är en så fullkomlig institution, att den icke kan begå ett misstag. Jag tillåter mig likaledes uttala den åsikten, att äfven Kungl. Maj:t kan vara ofullkomlig och begå misstag. Om man då kommit till klarhet om, att ett misstag blifvit begånget eller att någon åtgärd blifvit vidtagen, som lämpligen bort göras på annat sätt, och detta då blir rättadt, så kan jag icke finna, att detta skulle vara ägnadt att att undergräfvare auktoriteten, utan

*Angående
kasernbygg-
nader för
armén.
(Forts.)*

Angående
kasernbyggnader för
armén.

(Forts.)

jag tror tvärtom, att det skulle stärka densamma. Jag kan således icke finna, att det skulle utgöra ett skäl, hvarför en revision af kasernförlägningsfrågan icke skulle kunna verkställas.

Jag vill emellertid fullkomligt instämma med herr statsrådet därutinnan, att det såväl med hänsyn till de värnpliktiges bekvämlighet som med hänsyn till sanitära skäl är brådskande att få kasernerna uppförda. Jag har förut uttalat den meningen, och jag vill ytterligare understryka densamma, och det är af den anledningen, som äfven jag anser, att Riksdagen bör bevilja de medel, som statsutskottet har hemställt att Riksdagen måtte anvisa. Men jag vill dock ännu en gång framhålla, att, såsom jag ser saken, denna revision icke på något sätt behöfver fördröja uppförandet af nödiga kasernetablissemment för de regementen, hvarom ingen som helst meningsskiljaktighet inom Riksdagen nu veterligen råder, såsom t. ex. Västgöta regemente och Kronobergs regemente.

Om nu reservationen bifalles, så kommer man i det läget, att det för nästa år icke skulle finnas att tillgå mer än 1,200,000 kronor utöfver hvad som erfordras för de truppförband, för hvilka kasernetablissemment redan nu äro under uppförande. Därtill kommer att kasernetablissemment för Älfsborgs regemente är påbörjadt, som också kommer att kräfva penningar. Och jag vet icke, huru det skall kunna gå för Kungl. Maj:t att klara denna fråga, om reservationen bifalles.

Jag finner sålunda, trots allt, starka skäl tala för bifall till utskottets hemställan.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Malm: Herr talman! Som herrarne kanske hörde af mitt förra anförande, så hyste jag den allvarliga betänkligheten mot en revision af kasernförlägningsfrågan, att det skulle vålla ett uppskof med kasernbyggandet. Hr Nilson i Örebro har ju framhållit, att därest denna revision icke blir så mångomfattande, att hela byggnadsplanen afstannar, utan att man skulle kunna fortsätta med exempelvis de regementen, som han nämnde, så faller ju därmed den största betänkligheten.

Hvad herr Rydén's yttrande beträffar, så vill jag säga, att om han tolkat mina ord så, som att man icke skulle kunna hoppas på något tillmötesgående från min sida för Riksdagens önsknings, äro mina ord alldeles misstydda. Som emellertid herrarna själfva kunna finna af hvad som anfördes, har det ju emellertid sina stora betänkligheter att här sätta i gång en revision; därtill skola finnas mycket starka skäl, ty man har ju äfven andras rätt att tillgodose. Jag vill understryka, att om det är ett fel, som här blifvit begånget, är icke jag den, som vill hålla på den saken, utan då sätter jag en ära i att kunna godtgöra det felet.

Herr Petrén: Herr talman! Innan denna debatt avslutas, finner jag mig böra säga några ord.

Jag hade tillfälle att i fjol yttra mig i den debatt, som då fördes i samma fråga; och jag uttalade därvid den förmodan, att denna fråga icke skulle vara graflagd med det då skeddä afgörandet. Jag har ock i den delen blifvit sannspädd. Lika litet som flertalet af föregående talare skall jag inlåta mig på några detaljerade uppgifter om förlägningsplatsen för det infanteriregemente, som ligger i mitt hemlän, utan jag har hufvudsakligen begärt ordet för att beröra ett par allmänna synpunkter ur de städers synvinkel, hvilka med staten slutit dessa aftal, som nu möjligen skulle komma att häfvas. Jag kan göra detta så mycket lättare, som jag redan i fjol uttalade såsom min personliga uppfattning, att jag hyste tvifvel om gagnet för det samhälle, som jag tillhör, att vara förlägningsort för två regementen. Jag tror nämligen, att det för ett mindre stadssamhälles befolkning ur flera synpunkter ej är så gagneligt att mottaga alltför mycket militär. Jag hade ock i fjol tillfälle att uttala den uppfattningen, att det ur nationalekonomisk synpunkt gifvetvis är olämpligt, om sådant kan undvikas, att lägga mera bördig åkerjord under gräsväxt för att användas till militärofningar.

Då man spørjer sig, hvad som närmast är anledningen till den ompröfning, som nu begäres beträffande vissa regementens förlägningsorter, skall nog enhvar gifva mig rätt uti, att det är vidt skilda motiv, som härvidlag ligga bakom krafvet å ompröfning. Jag tror mig emellertid kunna säga, att för denna kammare del är väl i allt fall härutinnan ett hufvudsakligt motiv den gamla frågan, om öfningsplatserna helst böra vara belägna invid ett stadssamhälle eller ute på rena landsbygden. Jag tror nog för min del, att, då man skall döma om denna sak, många skilda synpunkter därvidlag spela in. För mig står det dock klart, att den frågan närmast sammanhänger med spörsmålet om vinter- eller sommarutbildning. Och jag är alldeles på det klara med, att detta spörsmål skall bedömas icke från synpunkten af officerarnas bekvämlighet, utan från synpunkten af den värnpliktiga ungdomens bästa. Det är för mig alldeles tydligt, att detta är den enda rätta försvarssynpunkten på denna fråga. Om vi litet närmare tänka på dessa förhållanden är det nog så, att, för den händelse vi ha utbildningstiden förlagd till sommarhalvåret, exempelvis från april till oktober, det nog hade varit bäst för denna ungdom att ha fått vara kvar på de gamla lägerplatserna ute på landsbygden. Efter mitt sätt att se saken skulle detta med hänsyn till de värnpliktige otvifvelaktigt varit den bästa lösningen. Om vi däremot tänka oss, såsom meningen var enligt 1901 års härordningsplan, en vinterutbildning för de värnpliktige, med början t. ex. i november för att sedan fortgå under de mörka vintermånaderna, så tala enligt min uppfattning starka

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

Angående
kasernbygg-
nader för
armén.
(Forts.)

skäl för, att ungdomen kanske skulle ha det bättre invid ett stads-samhälle. Herrarna känna själfva till förhållandena å lägerplatserna ute på rena landsbygden, såsom exempelvis Ljungbyhed, och kunna således bedöma, huru det skulle ställa sig för de värnpliktiga att där lefva ett afstängdt kasernlif hela vinterhalfåret.

De fem regementen, beträffande hvilkas förläggning Andra kammaren hos Kungl. Maj:t begärt en ompröfning, äro som bekant Första och Andra lifgrenadierregementena, Norra och Södra skånska infanteriregementena samt Kalmar regemente. I dessa fall, där en ompröfning sålunda uttryckligen begärts, äro emellertid förhållandena sådana, att, såvidt angår officersskårens bostadsfråga, spörsmålet om lands- eller stadsförläggning egentligen icke framträder utom beträffande Norra skånska infanteriregementet. Hvad angår de båda lifgrenadierregementena har det ju sålunda under årets debatt i denna fråga starkt framhållits, att det är möjligt för officerarna vid desamma att kunna bo i Linköping, då det är blott sju minuters resa därifrån ut till lägerplatsen å Malmen. Och i fråga om Kalmar regemente står ju tvisten om förläggning till endera af städerna Eksjö eller Kalmar. Beträffande sedan förläggningarna nere i Skåne, har det ju ock i fråga om Södra skånska infanteriregementet i fjol argumenterats för att officersskåren vid detta regemente, om det komme att förläggas till Refvinge, skulle kunna bo i Lund och resa mellan staden och förläggningsplatsen. Hvad Norra skånska infanteriregementet åter beträffar, är förhållandet helt annorlunda. Det ligger flera mil från närmaste stadssamhälle och icke invid en köping eller liknande samhälle, som är mera bebyggdt, utan vid ett stations-samhälle, där endast få hus uppförts. Till detta regemente hör förutom underofficersskåren om ett 40 tal personer mellan 50 och 60 officerare och därmed likställda civilmilitära personer. Om det nu vore så, att det vore tjänstgöring hela året om för befålet, vore det ofantligt mycket lättare för dem att med sina familjer vara boende å en dylik plats, men så länge som det är ordnad med tjänstgöringen på samma sätt som nu — och vi få ju antaga, att någon ändring härutinnan icke kommer att äga rum — ställer sig saken något annorlunda. Det blir då utan tvifvel förenadt med vissa svårigheter för befålet, som ju till stor del ej har tjänstgöring under vinterhalfåret, att med sina bostadsbehof vara hänvisadt till en sådan förläggningsplats. Jag vill be herrarna att något litet tänka sig in i dessa förhållanden. Det finnes å regementet, som jag nyss sade, mellan 50 och 60 officerare och ett 40 tal underofficerare, af hvilka flertalet väl äro gifta och hafva familjer. At alla dessa gäller det att bereda bostäder uti detta stationssamhälle, invid hvilket regementet skulle få sin förläggning. Jag tror icke, att det blefve så lätt i ett dylikt samhälle, som väl f. n. blott har några tiotal hus. Ja, det är ju möjligt att Ljungbyheds stationssamhälle numera är något större.

Mina egna erfarenheter därutinnan datera sig nämligen omkring tio år tillbaka i tiden.

Det är ju visserligen, såsom jag förut nämnt, alldeles gifvet, att denna fråga om regementenas förläggningsplatser icke hufvudsakligen får bedömas från befälets trefnadssynpunkt, utan från synpunkten af den värnpliktiga ungdomens bästa. Jag håller emellertid före, att å det regemente, hvarom jag talar, skulle förhållandena i förstnämnda hänseende ställa sig jämförelsevis sämre än å samtliga öfriga regementen, om det nämligen komme att förläggas till den nu ifrågasatta platsen; och detta ur de synpunkter, som jag nyss antydt.

Jag begärde emellertid egentligen ordet för att något belysa, huru det ställer sig för de stadssamhällen, med hvilka staten för länge sedan kontraherat om förläggningsplats och som nu skulle komma att beröras af den påyrkade ompröfningen. I de fall, som det här gäller, ingingos kontrakten mellan staten och vederbörande stadssamhällen för tre å fyra år sedan. Om man nu skulle komma till det resultatet, att man ur det allmännas synpunkt borde söka få dessa aftal häfda, hvilket, om det låter sig göra, synes äfven mig i åtminstone flera af de föreliggande fallen vara en klok åtgärd, då blir frågan gifvetvis den: hur skall man gå till väga för att få dessa aftal häfda? Jag tror, att Andra kammaren icke bör lämna den frågan så lätt som här i dag skett; det är nog Andra kammarens sak att säga ifrån, huru kammaren tänker sig denna sak böra ordnas, och att icke helt löst blott säga, att en revision af bestämmelserna om vissa kaserners förläggningsorter bör ske. Efter hvad jag redan försport angående Eksjö, anse vederbörande i detta stadssamhälle, att inom det samma redan vidtagits så många åtgärder med hänsyn till den blifvande förläggningen, som svårigen kunna värdesättas i penningar, att då till detta samhälle riktas frågan: äro ni med om att häfva detta aftal? — svaret antagligen blir: Vi anse, att det med hänsyn till inom samhället redan vidtagna åtgärder icke är förenligt med samhällets och dess invånares intresse att nu häfva detta länge sedan ingångna aftal, äfven om en summa penningar för vissa af aftalet föranledda direkta utgifter erbjudes samhället i vederlag för aftalets häfvande. Hvilken situation inträder då? Ja, det är väl samma situation, som eljest då aftal ingås, som sedan af endera parten icke hålles. De kontraktsskyldigheter, som en part åtagit sig, kan den väl underlåta att fullgöra, men då inträder vanligen i stället för denna part en skadeståndsskyldighet. Jag menar, att den frågan, som vederbörande departementschef och regeringen efter min uppfattning är berättigad att få af Andra kammaren här i dag besvarad, är den, huruvida det, för den händelse att vederbörande stadssamhällen icke anse sig böra gå med på ett häfvande af dessa för flera år sedan ingångna aftal, med anledning af hvilka samhällena och deras invånare

*Angående
kasernbyggnader för
armén.*

(Forts.)

Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)

under tiden vidtagit åtskilliga mått och steg, Andra kammarens mening är, att regeringen då skall säga: I så fall bryta vi detta kontrakt och staten underkastar sig den skadeståndsskyldighet, som däraf kan föranledas. Det är utan tvifvel af en viss vikt att få den frågan besvarad, ty det kan ju finnas delade meningar om, huruvida det är lämpligt för staten att, om godvillig uppgörelse om aftalets häfvande i något fall ej kan komma till stånd, intaga den ståndpunkt, som nyss af mig angafs. Jag vill icke för egen del uttala någon som helst mening beträffande denna sak, men jag håller före, att det vore önskligt, om vederbörande talare här sade ifrån, hvilken ståndpunkt de i denna del intaga.

Herr Nilsson i Bonarp: Jag har förut uttalat min ståndpunkt i denna fråga, och jag hade därför icke tänkt att vid detta tillfälle begära ordet, i synnerhet som de synpunkter, jag omfattar i denna del, här redan blifvit på ett synnerligen värtaligt sätt utvecklade. Jag ber endast att i allra största korthet få säga några ord med anledning af de uttalanden, som gjordes af den ärade representanten från Kristianstad.

Han ville synbarligen lägga den synvinkel på denna fråga, att det här närmast skulle gälla frågan om stads- eller landsförläggning; det var egentligen från den synpunkten, som han såg detta spörsmål. Jag tror dock icke för min del att man bör se denna sak så; jag tror, att detta är en fråga, som gäller hela svenska folket, och därför bör man äfven, enligt min uppfattning, se den från en helt annan synvinkel, än hvad den föregående ärade talaren här gjorde. Vi må villigt erkänna, att det är mycket svårt att få en tillfredsställande uppgörelse till stånd med de samhällen, med hvilka aftal af nu ifrågavarande slag redan blifvit träffade. Det är en mycket obehaglig och svårlöst uppgift, det erkänner jag gärna, men det har likväl visat sig, att det är en uppgift, som låter sig lösas. Vi ha nämligen nedifrån Skåne exempel därpå, nämligen i den uppgörelse af detta slag, som skett med Hälsingborgs stad, och jag ber därför att få hänvisa till den; jag vill nu endast erinra om, att den ägde rum på ett för parterna tillfredsställande sätt. Det synes därför, som om något afgjordt hinder icke skulle möta för att äfven de aftal, som nu kunna vara träffade, men befinnas tilläfventyrs vara olämpliga, likaledes skulle kunna föras till ett lyckligt slut.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa; jag har endast velat göra denna erinran.

Herr Rydén: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord med anledning af herr Petréns anförande. Genom herr Petréns anförande gick såsom en röd, tråd den uppfattningen, att särskildt i det fall, att ett regemente skulle, såsom

*Angående
kaserubyggnader för
armén.
(Forts.)*

nu är ifrågasatt med afseende å Norra skånska infanteriregementet, förläggas ute på den egentliga landsbygden, skulle om-tanken om den värnpliktiga ungdomen rättfärdiga en förflyttning ifrån denna plats till någon stad. Jag tror för min del, att herr Petrén såg på förhållandena för de värnpliktiga med väl ensidiga stadsboögon. Herr Petrén målade upp officerarnas, underofficerarnas och de värnpliktiges vintervistelse ute på en förläggnings-plats tre mil från en stad så, som om den föreföll honom delvis skräckinjagande. Jag undrar egentligen, hvad herr Petrén har för uppfattning om den landsbygdsbefolkning, som är tvungen att bo en tre, fyra, fem mil från städerna året rundt och som finner sig särdeles väl af att bo så långt borta från stad. Jag tror, att landsbygdens ungdom och ännu mer de föräldrar, som släppa ut sina söner till öfningsplatserna, med större tillfredsställelse och lugn se, att regementet är förlagdt på landsbygden med dess sundare både hygieniska och, jag kan väl äfven godt säga, moraliska förhållanden. Jag tror icke, att herr Petrén skall få stor anslutning här i denna kammare eller ute bland befolkningen för den synpunkten, att det är synd om beväringsspejkarna eller om officerarna, i fall det skulle bli vinterförläggning ute på landsbygden, för såvidt i öfrigt de rent sanitära samt kommunikationsförhållandena göra lifvet för dem drägligt.

Den andra — och det var den hufvudsakliga invändning, som herr Petrén gjorde mot vår uppfattning och särskildt mot statsutskottets uppfattning härvidlag — var den, att vi här skulle vara färdiga att på rak arm säga, att vi ville utsätta kronan för den eventualiteten att blifva dömd att utbetala ett större skadestånd. Det kan ju möjligen inträffa, att någon stad uppställer alldeles orimliga villkor, det vet man ju icke på förhand. Hvad emellertid särskildt Lund beträffar, som ju är en af de platser, som det här gäller, och likaså hvad Kristianstad beträffar — det är de två af nu ifrågavarande platser, som jag närmast känner till — ha icke några större kostnader nedlagts med hänsyn till en blifvande förläggning dit, och om Kristianstads stad och Lunds stad vilja vara, så att säga, lojala medborgare i detta land, behöfva de icke begära mera än ersättning för de sålunda nedlagda kostnaderna. De äro mycket små och skulle endast afse inlösande af jordområden, som staden inköpt. Hvad området utanför Lund beträffar kan kronan få 60 kronor per tunnland i arrende och kanske t. o. m. mer. Under sådana förhållanden är det ju ingen risk att öfvertaga det jordområde, som sålunda inköpts af staden. Jag får för min del uppriktigt säga, äfven om jag då kanske icke uttrycker någon allmännare mening, att jag hellre voterar en liten ersättning till Lunds stad, för att den skall afstå från den ifrågasatta förläggningen dit, än jag ser denna bördiga skånska jord läggas, jag vill icke säga för fåfot, men för människofot och möjligen fördärfvas genom påkörning af grus,

*Angående
kasernbyggnader för
armén.*

(Forts.)

så att den för evärdliga tider borttryckes från kultur. Det är en ren nationalekonomisk förbrytelse att handla på det sättet mot den bördigaste, bästa och produktivaste jord i landet, och jag voterar, som sagdt, hellre en ersättning till Lunds stad, än jag ser något sådant ske inför mina ögon.

Jag kan sålunda, herr talman, icke finna annat, än att Riksdagen bör med synnerlig kraft understryka det uttalande, som statsutskottet här gjort. Jag är glad öfver, att den debatt, som här förts, kraftigt framhåft nödvändigheten af en revision på detta område.

Jag skall till slut endast tillåta mig en ytterligare liten invändning emot herr Petréns anförande. Han ville i fråga om Kalmar regementes förläggning göra gällande, att där endast förelåg en tvist mellan Kalmar och Eksjö. Det är väl ändå en bra ensidig syn på saken. Om herr Petrén t. ex. tänkte sig, att alla de skånska pojarna skulle fullgöra sin värnplikt utanför Skåne, skulle transporterats exempelvis till Småland och där vapenöfvas, hvad tror herr Petrén, att följden då blefve? Jo, det skulle bli ett fullkomligt folkkrig i Skåne gentemot en dylik åtgärd — det är min fullkomliga öfvertygelse — hela folket skulle resa sig som en man mot, att pojarna på detta sätt skulle flytta från hembygden och från sin omgifning långt bort på annat håll. Det är här mera än en strid mellan två städer, det är, så att säga, en humanitär åtgärd, att man förlägger de olika regementena inom det område, där den värnpliktiga ungdomen vid respektive regementen är hemma. Jag protesterar således för min del mot talet om, att Kalmar regementes förläggningsfråga enbart är en strid mellan Kalmar och Eksjö, och jag vill såsom min uppfattning uttala, att på det sättet får den frågan icke betraktas.

Herr Christiernson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af att den ärade representanten för Norra Äsbo framhöll såsom exempel på, att kronan på ett bekvämt sätt kunde komma ifrån ett kontrakt af nu ifrågavarande slag, hurusom det mellan kronan och Hälsingborgs stad ingångna aftalet bröts. Jag vill säga de representanter här, som möjligtvis äro från ett samhälle, som har kontrakt med Kungl. Maj:t och kronan och som kunna komma i det läge, att detta kontrakt behöfver häfvas, att de skola vara mycket försiktiga och akta sig för Kungl. Maj:t och kronan, ty det vill jag säga, att så illa som Hälsingborgs stad den gången blef behandlad är verkligen icke något berömvärdt för Kungl. Maj:t och kronan. När den frågan var före här i Riksdagen, behandlades den icke på en af våra ordinarie plenidagar, utan på en af de andra dagarna vid ett bordläggningsplenium; jag låg sjuk den dagen, eljest skulle jag nog ha låtit Kungl. Maj:t och kronan veta hvad de gingo för beträffande den saken. Det blef för Hälsingborgs stad

en mycket dyr historia, och jag hoppas att de, som möjligen få sin rätt kränt på samma sätt, icke äro så flata som Hälsingborgs stad, utan hålla på sin rätt. Hvad för öfrigt denna fråga beträffar, vill jag erinra om ett enskildt möte, som hölls år 1906 och där olika partier voro representerade. Man var där mycket ndignerad öfver Kungl. Maj:ts förslag till kasernförläggning, sådant som man hade fått för sig, att det skulle blifva, och det sades där många fula ord, så fula, att om jag här återgäfvde de mindre fula af dessa fula ord, skulle säkerligen herr talmannens klubba falla — och det vill jag naturligtvis icke riskera. Sedan har ju beslut fattats i frågan, och kommissioner tillsatts för att pröfva hithörande saker. Jag vill erinra om, att detta villkor om kommissioner blef föremål för, vill jag minnas, utläggningar af en professor från Göteborg, hvilken åberopade detta såsom ett bevis på, huru Riksdagen utvidgade sin makt på Kungl. Maj:ts bekostnad. Vi ha nu sett, hurusom Kungl. Maj:ts makt i detta stycke är oförändrad. Jag har själf för min del sett rätt mycket i den här saken, särskildt i Hälsingborg, där nya präktiga byggnader utdömdes, därför att man ville ha andra moderna kaserner; jag har sett, hurusom präktig jord lagts, såsom en af mina partivänner här sade, tror jag, för fälot, och jag har så småningom vant mig vid detta och kan därför icke nu skrufva upp mig till någon vidare indignation. Jag är öfvertygad om, att hvad vi än här besluta, kommer dock dessa regementens förlägningsfråga att afgöras så, som herrar officerare önska, och Riksdagen, ja, den får nöja sig med att, som sagdt, se, hurusom dess önskingar icke blifvit tillgodosedda.

Jag har, herr talman, intet yrkande att här framställa rörande denna sak.

Herr Lundell: Herr talman! Med anledning af hvad herr Petrény yttrade om de kostnader och dylikt, som uppstå, då det gäller att göra ändringar uti en gång gjorda öfverenskommelser af nu ifrågavarande slag, vill jag uttala såsom min uppfattning, att äfven om kontrakten med städerna icke äro absolut bindande, utan kunna ryggas utau ersättning, böra dock naturligtvis de städer, som gjort uppoffringar på grund af att de fått sig förespegadt, att ett regemente skulle dit förläggas, få ersättning för dessa sina uppoffringar. Man kan emellertid å andra sidan tänka sig, att dessa städer komma att uppställa alldeles obilliga fordringar, att de vilja ha ersättning för uppoffringar, som de alldeles icke gjort, eller till belopp, som icke alls motsvara de i verkligheten utgifna, och i så fall bör naturligtvis saken afgöras af domstol eller genom skiljedom.

När Riksdagen tillsatt kommissioner, som bestått af både civila och militära ledamöter, borde väl Kungl. Maj:t vid afgangandet af själfva förlägningsfrågan taga all möjlig hänsyn till

*Angående
kasernbyggnader
för
armén.
(Forts.)*

Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)

hvad dessa kommissioner beslutat. Särskildt vill jag nämna, att hvad den kommission angår, i hvilken jag var ledamot och hvilken hade sig anförtrodd pröfningen af förläggningarna inom Småland och Östergötland, iakttog Kungl. Maj:t hvad denna kommission uttalat i fråga om alla förläggningsställena, utom beträffande Kalmar. De militära ledamöterna i kommissionen voro för en förläggning till Kalmar, och de till regementet hörande militärerna äro alla, med mycket få undantag, ytterst intresserade för att få komma till Kalmar och ha äfven uttalat sig i sådan riktning på allt sätt, innan frågan var afgjord, och ha äfven gjort det sedan, för att om möjligt få till stånd en ändring i hvad Kungl. Maj:t beslutat. Under sådana förhållanden kan man nog icke säga, att ett val af Kalmar i detta fall skulle vara emot militärernas önsknings. Såsom vi veta, är det emellertid vissa högre militära myndigheter, som icke vilja taga någon hänsyn till befolkningens önsknings. Det är dock, såsom en talare på skånebänken nyss yttrade, en sådan kompakt mening bland folket rörande denna sak, att om det skulle blifva så, att de värnpliktiga skulle kommenderas utanför det område, där de äro hemma, för att fullgöra sin värnplikt, komma säkerligen så många som möjligt af de värnpliktige att emigrera för att på detta sätt undandra sig sin värnplikt. Men något sådant tror jag icke vore nyttigt för vårt land.

Herr Petré: Herr talman! Jag är i allmänhet icke vän af att replikera föregående talare, ty det är min erfarenhet från Riksdagens arbete, att därvid vanligen icke lämnas något nytt sakligt stoff till frågornas belysning, men då ens yttranden fullständigt snedvridas, kan det ibland blifva en plikt emot en själf att taga till orda för en replik. Det är väl för mig tydligt, att det är jag själf, som bär skulden till, att en missuppfattning af mina ord här ägt rum; jag har nämligen tydligen uttryckt mig så illa, att vederbörande talare icke förmått fatta, hvad jag velat ha sagdt. Några af de synpunkter, som herr Rydén tillskref mig, då han bemötte mitt föregående yttrande, äro emellertid af den beskaffenheten, att de absolut icke få här stå oemotsagda.

Då jag här talade om Eksjö och Kalmar, var det ju ur den synpunkten endast, att vare sig det blir den ena staden eller den andra af dessa två, som väljes såsom förläggningssort, blir det i allt fall en stadsförläggning, men jag har däremot i ingen som helst mån fällt något omdöme i själfva den mycket debatterade sakfråga, som det där gäller, om regementet nämligen bör ligga i den ena eller andra af dessa städer. Det torde således vara alldeles klart, att det angrepp, som herr Rydén riktade mot mig i detta sammanhang, var fullständigt obefogadt.

Det gick såsom en röd tråd, sade herr Rydén, genom mitt anförande, att jag ansåg en stadsförläggning vara synnerligen

lämplig. Jag ber att få säga, att jag tvärtom poängterade som min bestämda mening, att det för den värnpliktiga ungdomen vore bäst, om den kunde få sin utbildning under sommarhalvåret å lägerplatser på landsbygden. Då jag i sammanhang därmed talade om befälets bostadsförhållanden på Ljungbyhed, gjorde jag detta enbart ur den synpunkten, att ifrågavarande regemente skulle i detta hänseende bli väsentligen annorlunda ställt än öfriga regementen i vårt land; och jag afsåg att därmed framkalla, att det på grund däraf skulle kunna uppstå vissa svårigheter med afseende å befälsrekryteringen å detta regemente.

Den fråga, på hvilken jag i mitt förra anförande begärde svar, uttryckte herr Rydén så, att jag skulle ha önskat få svar på frågan: vill Riksdagen i föreliggande fall utsätta sig för att utgifva väsentligt uppdrifna skadeståndsbelopp? Herr Rydén gjorde sig dock här skyldig till en missuppfattning af hvad jag åsyftade. Hvad jag sade var, att här är det fråga om två kontraherande parter mellan hvilka ett aftal är ingånget. Om så den ena parten säger: jag vill icke för min del vara med om att frivilligt häfva detta aftal, är det då meningen, att regeringen bör säga: Ja, i så fall bryter staten aftalet och tager på sig risken af det skadestånd, som däraf kan följa. Det är ju nämligen så, att, om en enskild person eller en korporation af ett eller annat slag, handlar på det sättet, finnes det understundom en utbredd folkmening, som anser, att den parten icke handlar fullt honnett. Det är ett uttalande för denna eventualitet, som jag skulle önska, att Andra kammaren ville gifva, ty det skulle för regeringen utan tvifvel vara nyttigt att veta, hur långt Andra kammaren vill gå under denna eventualitet.

Om man nämligen vill tillse, huru det ställer sig från de städens synpunkt, som det här gäller, så förhåller det sig beträffande exempelvis det samhälle, som jag tillhör, så, att alltsedan för mera än tre år sedan frågan om regementets ditförläggning afgjordes och aftal i anledning däraf upprättades mellan samhället och staten, samhället och dess invånare träffat dispositioner i mångahanda hänseenden, som baserats på att enligt aftalens innehåll regementet skulle bli dit förlagdt. Det är vid stadsmyndigheternas pröfning om ett häfvande af aftalet på öfverenskommelsens väg icke endast direkta utgifterna för samhället att taga hänsyn till. Hvad dessa beträffar, äro de nog jämförelsevis lätta att komma till rätta med vid en uppgörelse mellan samhället och staten. Men jag tänker också på den indirekta skadan, som många af stadens invånare gifvetvis komma att åsamkas genom att aftalet beträffande regementets ditförläggning, som tillkommit för mera än tre år sedan, nu blefve upprifvet. De, som exempelvis under tiden köpt sig tomter för sina bostäder i närheten af det bestämda kasernområdet, och de, som inom samhället uppfört hus för att tillgodose det med regementets ditför-

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)

läggning inträdda ökade behovet af bostäder, blefve gifvetvis lidande af aftalets upphäfvande. Det är sådan indirekt skada, som stadens myndigheter jämväl äro skyldiga att taga i betraktande vid sitt öfvervägande om hvad de hafva att svara, när den frågan en gång riktas till dem: äro ni villiga att häfva det ingångna aftalet eller icke? Det är nog också så, att ju mindre ett stadssamhälle är, i dess högre grad skola dessa af mig berörda svårigheter göra sig kännbara.

Herr Malmborg: Jag skall be att få säga ett par ord särskildt med anledning af herr Petréns sista yttrande. Han nämnde om den indirekta skada, som en stad kan åsamkas genom att ett regementes förläggning blir ändrad från en stad till en annan. Han syftade då särskildt — såvidt jag förstod honom rätt — på Kalmar och Eksjö. Hvad nu förhållandet mellan dessa städer beträffar, är det så, att Eksjö, en liten stad med 4,000 invånare, ju i alla fall har fått ett regemente. Ha nu Eksjö stads invånare och dess affärsmän spekulerat, så ha de sålunda fått något härför.

Jag, som bor så nära Kalmar, känner mycket väl till att kalmarbygdens befolkning och kalmarborna varit mycket intresserade för och trott så fast på, att de skulle få Kalmar regemente förlagdt till denna stad, att affärsmännen där spekulerat härpå i mycket hög grad, och de uppförfingar, de genom dessa spekulationer då gjort, ha de i ingen mån fått ersatta. Men väl har så skett med Eksjö stads affärsmän.

För öfrigt kan jag påminna om ett uttalande jag gjorde i fjol — om icke herrarne komma ihåg det — att läget där är något helt annat än vid öfriga platser, hvad statens ersättningskyldighet beträffar, i händelse detta regemente förlades till Kalmar. Kalmar stadsfullmäktige hade nämligen i fjol ett enskildt sammanträde, då denna fråga dryftades inom utskottet, och beslöto enhälligt, att om regementet blefve förlagdt till Kalmar från Eksjö, ersätta Eksjö stad de verkliga utgifter den hittills haft för fullgörandet af kontraktet mellan staden och arméförvaltningen. Sålunda behöfver staten där icke träda emellan. Dessutom är det genom den kommission, som hade denna fråga om hand och som gjorde sina beräkningar, konstateradt, att en förläggning till Kalmar skulle kosta staten i byggnadskostnader 145,000 kronor mindre än en förläggning till Eksjö. Det är väl också en summa att räkna med.

Man kan väl för öfrigt icke ha så starka känslohänsyn för Eksjö, där man redan fått ett regemente, som för en stad som Kalmar, där regementet hittills visserligen icke varit förlagdt i stadens omedelbara närhet, men dock inom länet och å en betydligt mera central plats än hvad Eksjö blir. Här tala verkliga känslosynpunkter för Kalmar, hvilka äfven af regeringen borde

beaktas. Man befordrar och stärker icke försvaret genom att gå tillväga på detta sätt. Inom alla samhällsklasser är man ytterst missbelåten med att skicka sina söner så långt för att fullgöra sin värnplikt, där man sällan kan nå dem från hemmet och hvarifrån det knappast är möjligt för de värnpliktige, isynnerhet från Öland eller södra Kalmar län, att kunna resa till hemmet under den korta ledighet på åtta à tio dagar, som de erhålla under tjänstgöringstiden. Jag anser, att mycket ömmande omständighetet här föreligga, och jag vill särskildt tacka herr Rydén för att äfven han framhållit dessa. Herr Rydén kan väl icke sägas vara en person, som har några personliga intressen för Kalmar län. Men han har i alla fall, då han reste som statsrevisor, sett hur illa behandlad denna landsdel i detta afseende blifvit.

*Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)*

Nu är förut påpekadt, beträffande Hälsingborg, att Kungl. Maj:t ändrat förläggningen därifrån till en annan plats. Sälunda ha vi prejudikat på att det går för sig. Så är ju också förhållandet med de gamla lägerplatserna, hvarifrån regementena äro flyttade. De ha också fått göra det offret att nu blifva kvitt regementena sedan där spekulerats och uppförts byggnader i tanke att få behålla dem kvar. För ett visst antal år sedan kunde ingen tänka sig, att regementena skulle flyttas till andra platser, t. ex. från Hultsfred till Eksjö, o. s. v.

Jag har fortfarande icke något yrkande, särskildt nu sedan statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i sitt sista anförande så starkt pointerade, att han på fullt allvar skulle taga itu med denna fråga. Med detta löfte känner jag mig tillfredsställd och hoppas jag att vi snart måtte få se ett godt resultat därutaf.

Frïherre Palmstierna: Jag skall blott be att för kammaren få påpeka, att kammaren förra året med 141 röster mot 57 *underkände* herr Petréns argumentering, och en mycket stor minoritet inom Första kammaren företrädde samma mening.

I utskottsutlåtandet förra året i fråga om Lunds stad heter det: »Enär framställning ingått från stadsfullmäktige i Lund om uppskof med frånträdandet af marken och arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet tillstyrkt detta, utom hvad angår kasern-tomten, och staden förbehållit sig rätt att återtaga områdena, därest de ej tagas i anspråk för militära ändamål, synes det utskottet ej alldeles uteslutet, att *aftalet utan stora uppoffringar för staten kan häfvas* och Kungl. Maj:t få fria händer att välja annan förlägningsplats.»

Det har aldrig varit fråga i detta fall om stad eller land, som herr Petrén ledt diskussionen in på. Striden stod, beträffande ett af de skånska infanteriregementena, mellan Kristianstad och Landskrona; Refvinge är ju heller ingen »ren» landtplats, och

Angående
kasernbyggnader för
armén.
(Forts.)

äfvén, som herr Petrén själf framhåller, har valet beträffande Kalmar regemente stått mellan Eksjö och Kalmar. Det är utslutande på grund af områdenas omöjlighet som exercisplatser, som utskottet förra året intog sin ståndpunkt och Andra kammaren biträdde densamma och som också krigsministern nu låtit ärendet om Kalmar och Eksjö hvila. Det hade varit önskvärdt om krigsministern på grund af den starka majoriteten inom Andra kammaren och minoriteten i Första kammaren äfvén för ungefär ett år sedan velat upptaga frågan om de skånska regementenas förlägningsplats till behandling.

Herr Petrén: Herr talman! Med anledning af friherre Palmstiernas yttrande ber jag blott att få säga, att herr Rydén i sitt första anförande uttryckligen sade, att han ansåg att Ljungbyhed för arande borde vara förlägningsplatsen för det skånska regementet om hvilket jag yttrat mig. Sålunda är det i denna del icke fogadt hvad som nu yttrats från friherre Palmstiernas sida.

Herr Rydén: Herr talman! Eftersom herr Petrén är envis i repliken, får äfvén jag vara det. Herr Petrén preciserade i fråga om skadestånd, när han talade om, att det var det *indirekta* skadeståndet, som man här hade att främst fästa sig vid, den skada, som vållats sådana människor, som i spekulationssyfte byggt hus och inrättat sig med hänsyn till blifvande förläggningar. Jag skall, för att icke något missförstånd om min mening skulle kvarstå efter debatten, be att få säga, att jag aldrig tänkt mig, att staten skulle ha skyldighet att ersätta deras förluster, som jobba eller spekulera i de nya regementena. Hvad vill herr Petrén att vi skola göra med dem, som byggt hus i Ljungbyhed, där regemente redan finnes, och som inrättat sig med hänsyn till bestående förhållanden och inrättat affärer och som blifva totalt ruinerade, när regementena tagas bort? Skall icke herr Petrén var med om att föreslå skadestånd äfvén där?

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen gaf propositioner på dels bifall till utskottets hemställan, dels bifall till herr Thorssons under öfverläggningen framställda yrkande; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Som emellertid voting begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad herr Thorsson under öfverläggningen yrkat.

Omröstningen utföll med 119 ja mot 79 nej, vid hvilken utgång kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Statsutskottets härupå föredragna utlåtande, nr 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående aflönings- och pensions förhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor blef af kammaren godkändt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 38, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet.

*Angående
beredningen
af det skandi-
naviska lag-
stiftnings-
arbetet.*

I en till lagutskottet remitterad motion, nr 238, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en öfverenskommelse mellan de skandinaviska länderna, hvarigenom beredningen af det skandinaviska lagstiftningsarbetet erhöle en fastare och mera betryggande organisation samt jämväl utvidgades så, att i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett gemensamt öfvervägande komme till stånd, huruvida de lämpligen borde blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

I afgifven reservation hade emellertid herrar *Widén*, *Lindhagen*, *Pettersson* i Södertelje, *Ersson*, *Jansson* i Edsbäcken och *Berggren* föreslagit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om vidtagande af åtgärder, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpliga för att, såvidt möjligt, betrygga, att ett gemensamt skandinaviskt lagstiftningsarbete komme till stånd på de områden, där en sådan gemensamhet funnes ändamålsenlig, samt att för sådant ändamål i uppkommande lagstiftningsfrågor i allmänhet ett öfvervägande ägde rum, huruvida de lämpligen borde blifva föremål för gemensam lagstiftning.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter

Herr *Widén* yttrade: Herr talman, mina herrar! Som
Andra kammarens protokoll 1911. Nr 42.

Angående
beredningen
af det skandi-
naviska lag-
stiftnings-
arbetet.
(Forts.)

herrarne se af detta betänkande, har jag jämte åtskilliga andra lagutskottsledamöter afgifvit en reservation. Vi anse nämligen att lagutskottet i anledning af motionen bort tillstyrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet. Skälen äro ju angifna i reservationen; men jag kan verkligen säga, att äfven utskottets betänkande innefattar skäl för densamma. Med utskottets betänkande skulle man nämligen lika väl kunnat komma till att begära en sådan skrivelse som till afslag dära.

Af utskottets framställning framgår nämligen med stor tydlighet, att det gemensamma lagstiftningsarbete, som i vissa afseenden pågått mellan de tre nordiska länderna, har ledt till ett mycket godt resultat, och att det samarbetet sålunda med allt skäl bör vidare utvecklas. Jag vill erinna om sjölagen och växelagen. Hvad den sista beträffar har den särskildt visat sig vara mycket förtjänstfull; det har för mig uppgifvits, att det varit påtänkt att taga denna växellag till efterföljd vid ett internationellt arbete på det området. Det är sålunda synnerligen önskligt, att man fortgår med detta samarbete. Vi se ju också, att så varit meningen; men hvad man med en skrivelse här velat fästa uppmärksamheten på är, att det borde planeras af de särskilda regeringarna, så att man finge trygghet för att i hvarje fall, då sådant samarbete kunde komma i fråga, saken verkligen tages under öfvervägande på ett effektivt sätt. Det torde nämligen särskildt vara att befara, att det eljest kan komma att uppstå partiella lagstiftningar inom äfven de områden, som förut varit föremål för samarbete. Man har sett exempel på sådant, speciellt i fråga om sjölagen, och det torde kunna befaras, att det äfven ägt och kan äga rum inom andra områden.

Nu ha emellertid reservanterna för sin del icke ansett, att härtill skulle behövas något nytt organ, utan man har tänkt sig att det skulle vara uteslutande nog med att regeringarna för sin del hade uppmärksamheten fäst på detta och vidtoge några sådana åtgärder, att denna fråga alltid komme under öfvervägande, när en lagstiftning af någon betydelse som kan ordnas internationellt kommer i fråga. Jag skall icke vidare här utveckla ämnet; det är tillräckligt utveckladt i utskottets betänkande och i reservationen, hvarför det kan vara angeläget att ordna så, att man i detta hänseende alltid kommer att se upp. Jag skall be att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Ersson* och *Pettersson* i Södertelje.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag å samma hemställan och bifall i stället till den af herr *Widén* m. fl.

afgifna reservationen; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den senare propositionen.

§ 7.

Vidare föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 39, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 98, med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i värnpliktslagen den 14 juni 1901, dels ock i samband därmed stående motioner.

*Angående
ändrad
lydelse af
vissa para-
grafer i värn-
pliktslagen.*

Punkten 1:o.

Utskottets hemställan bifölls.

Efter det utskottets hemställan i *punkten 2:o* upplästs, yttrade

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman, mina herrar! Genom det beslut, Riksdagen fattat beträffande punkt 1, ha vi vunnit den fördelen att därigenom årligen inbesparas ungefär 35,000 kronor, utgörande kostnad för de där berörda mönstringar, som förut årligen förrättats på olika platser inom rullföringsområdena.

Emellertid kunde säkerligen därigenom, att Riksdagen äfven ville bifalla min motion och inskränka mönstringarna helt och hållet, och bestämma, att i stället anmälningsskyldigheten skulle tillkomma prästerskapet, vinnas en ytterligare fördel, som vore större än den som vinnes genom det nu fattade beslutet. Genom den här ifrågavarande anmälningsskyldigheten uppstå olägenheter, som för de värnpliktige äro mycket svåra, och som, särskildt då den urartar därtill, att de få betala böter, är mycket kännbar för de värnpliktige. Detta gör i sin mån att värnplikten icke är mycket populär bland ungdomen.

Sedan jag väckte motionen har jag fått ett bref från en person, som haft synnerligen mycket med dessa förhållanden att göra och som är fullkomligt sakkunnig från militär synpunkt. Jag skall be att få uppläsa innehållet i detta bref och få det till protokollet. Det lyder:

»Då jag sedan flera år haft den åsikten att beväringssmönstringarne kunde borttagas och ersättas med uppgifter från prästerskapet — vill jag, som af tidningarna inhämtat, att herr riksdagsmannen väckt en liknande motion i Riksdagen, härmed lämna några upplysningar, hvilka måbända kunna hafva något värde, då motionen förekommer till behandling och skall af motionären försvaras i kammaren, när jag får anses vara väl förtrogen med denna fråga och kunna yttra mig med sakkunskap.

Till att börja med vill jag då förutskicka, att mönstringens huvudändamål är att utträna de mönstringsskyldiges bostad inom den kommun, där de äro kyrkoskrifna, ej tillfällig bostad, hvilken

*Angående
ändrad
lytelse af
vissa para-
grafer i värn-
pliktslagen.*

(Forts.)

en värnpliktig är skyldig uppgifva året om, så snart han vistats eller vill vistas utom kyrkoskrifningsorten öfver en månad (§ 33 mom. 2 värnpliktslagen). Som i stamrullan finns anteckning om förstnämnda bostad, afses sålunda med mönstringen noga räknadt, endast att få veta ändring af bostad inom kyrkoskrifningsorten.

Denna ändring kan naturligtvis prästerskapet uppgifva bättre, säkrare och fullständigare, enär de uppgifter man får från de värnpliktige äro af den mest brokiga beskaffenhet, angifvande tillfällig uppehållsplats inom socknen eller utom densamma, och utom rullförings- eller inskrifningsområdet, således äro många anmälningar för mönstringsändamål otillfredsställande eller värdelösa. Pastorsämbetena äro ju förut skyldiga att månatligen lämna uppgift å till socknen in- eller utflyttade i värnpliktsåldern, samt å dödsfall. Att ytterligare betunga dem med uppgifter i värnpliktsangelägenheter kan ju synas barbariskt, men då förstnämnda uppgift är för de flesta pastorsämbeten föga kännbar — endast i stora socknar med rörlig befolkning — så torde den nya uppgiften icke komma att kännas särdeles tryckande, helst densamma, för att ersätta mönstringsskyldigheten, behöfde ingifvas blott en gång om året, d. v. s. efter höstflyttningarna, lämpligen i december månad samt endast upptaga de värnpliktige som ändrat bostad sedan föregående uppgift aflämnades, och detta blefve ej många i de flesta socknar.

Gifvetvis blefve en sådan uppgift af större värde än de värnpliktiges.

Det kan anmärkas, att pastorsämbetena ej veta, hvilken klass en värnpliktig tillhör, eller om han står i beväringen eller landstormen, och således ej heller om en värnpliktig är mönstringskyldig eller ej. Detta är riktigt. Men pastors uppgift skulle omfatta alla i värnpliktsåldern varande och det skadar väl ej att få en vidsträcktare uppgift, särskildt för landstormen, som numera tillmättes så stor betydelse, och om hvilken man nu icke får någon bostadsuppgift. Så länge de stanna inom socknen, kunde väl en sådan uppgift vara för rullföringen och krigsberedskapen af värde, för att nu ej tala om de klasser, som under året äro i tjänstgöring, för hvilka man ej får någon uppgift för mönstringsändamål, endast å adress (§ 110 mom. 1 a) inskrifningsförordningen) samt ej efter höstflyttningen, enär sista mötena för året sluta i medio af oktober.

Det anföres äfven af försvararna för mönstringens bibehållande, att de värnpliktige genom denna skyldighet erfara ett band, som binder dem vid det militära och därigenom påminna dem om att de äro värnpliktige.

I verkligheten förhåller det sig emellertid så, att i många socknar finnes en förtroendeman, som innehar de mönstringskyldiges inskrifningsböcker, och, utan att de mönstringsskyldige däråt behöfva ägna en tanke, emot en på en gång erlagd afgift,

ombesörjer mönstringsskyldighetens fullgörande genom insändande af mönstringsanmälan. Till rullföringsexpeditionen inkomma sålunda från flera socknar stora paketer, innehållande mönstringsanmälningar från alla socknens mönstringsskyldige.

Det omnämnda »bandet» torde vid sådant förhållande ej erfaras alls eller åtminstone högst lindrigt.

*Angående
ändrad
lydelse af
vissa para-
grafer i värn-
pliktslagen.
(Forts.)*

Ett sådant sätt för mönstringsskyldighetens fullgörande har därtill den afvisgsidan, att de mönstringsskyldige i händelse af mobilisering hafva sina böcker borta, och sålunda i de flesta fall ej få dem med sig till utrustningsorten. Skall ett band verkligen erfaras och kännas som ett band af militärt värde, så fordras personlig inställelse vid mönstringsförrättningen, helst i förening med någon militär öfning; men att ifrågasätta mönstring på detta sätt därtill torde tidsandan med sitt frihetsbegär ej lämpa sig. Jag kan sålunda ej finna annat än att genom prästerskapets uppgiftsskyldighet för mönstring det med mönstringen afsedda ändamålet beträffande bostadsuppgift blefve bättre tillgodosedt såsom pålitligare och fullständigare samt omfattande alla klasser (äfven de värnpliktige, som nu ej fullgöra mönstringsskyldigheten). Men det icke sämsta med denna förändring vore böternas bortfallande, hvilka nu göra värnplikten i hög grad impopulär och därigenom motarbete värnpliktsidéns omfattande i de djupa lagren.»

Jag har lofvat att icke upptaga titeln eller namnet på brefskrifvaren, men jag försäkrar, att det är en absolut sakkunnig person från militär synpunkt. Herr talman, jag skall icke nu yrka annat än bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan

§ 8.

Härnäst företogs till behandling lagutskottets utlåtande, nr 40, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af gällande lag om försäkringsrörelse.

*Angående
revision af la-
gen om försäk-
ringsrörelse.*

Efter föredragning af utskottets hemställan yttrade

Herr Palme: Herr talman! Den af mig väckta motionen om revision af gällande försäkringslag har af lagutskottet blifvit afstyrkt. Jag uppfattar fullkomligt de motiv, som legat till grund för lagutskottets afstyrkande, och jag vill, om jag också icke kan fullständigt dela lagutskottets uppfattning, dock icke opponera mig däremot.

Det främsta ändamålet med denna motion har varit att fästa vederbörandes uppmärksamhet på en del af de önskemål, som röra sig bland fackmännen på detta område. För att detta emellertid skall framstå något mera tydligt vill jag tillåta mig att hemställa

Angående
revision af la-
gen om försäk-
ringsrörelse.
(Forts.)

— och detta gör jag, sedan jag hört några af herrar ledamöters inom lagutskottet mening — att Andra kammaren, i likhet med hvad Första kammaren förut gjort, ändrar sista stycket i motiveringen på så sätt, att detsamma får följande lydelse:

»Vid anförda förhållanden och då det kan antagas för gifvet, att Kungl. Maj:t vid den slutliga behandlingen af ofvan omnämlda ärende icke lär underlåta att i behörig ordning taga i öfvervägande de önskemål, som i motionen framhållas, kan det icke anses lämpligt, att Riksdagen, i vidare mån än som redan skett» — — och så vidare fullkomligt i likhet med utskottets motivering.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till det förslag, som jag nu framställt.

Herr Widén: Herr talman! Beträffande det här tillägget som motionären begärt att få in i motiveringen, får jag tillkännagifva, att jag icke har något emot detsamma, och detta så mycket mindre, som jag inom utskottet ville hafva in en sådan mening i motiveringen, fast så icke skedde.

Jag skall sålunda, herr talman, be att för min del få instämna i motionärens yrkande.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och herr talmannen framställt propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels bifall till samma hemställan med den af herr Palme föreslagna ändringen uti utskottets motivering, fattade kammaren beslut i enlighet med den senare propositionen.

§ 9.

Vidare föredrogos hvart för sig lagutskottets utlåtanden: nr 42, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd för vissa internationella sjukvårdsbeteckningar, och nr 43, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten.

Hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls af kammaren.

§ 10.

Efter föredragning af lagutskottets utlåtande, nr 44, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om järnvägsaktiebolag och till lag om vissa aktiebolag, som drifva lånerörelse lämnades ordet till

Herr Widén, som anförde: Herr talman, mina herrar! I detta ärende har, efter det att det inkom på kammarens bord,

men före motionstidens utgång, väckts en motion inom Första kammaren. Jag skall därför anhålla, att kammaren behagade återremittera ärendet till utskottet liksom förut gjorts i Första kammaren, så att utskottet blir i tillfälle att i ett sammanhang behandla propositionen och den omförmälda motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka återremiss.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 11.

Lagutskottets utlåtande, nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 6, 23 och 24 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura, som häruppå föredrogs, blef af kammaren godkändt

§ 12.

Därnäst i ordningen företogs till behandling Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut om ifrågasatt skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild stämpling af importerade ägg.

*Angående
särskild
stämpling af
importerade
ägg.*

Med anledning af motioner af herrar Sjöberg och Olausson, nr 164, samt Månsson, nr 192, och på hemställan af sitt andra tillfälliga utskott hade Andra kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skulle vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget, och, därest denna utredning skulle gifva vid handen, att importen af ifrågavarande ägg genom sådan anordning icke skulle i afsevärd grad försvåras, inkomma till Riksdagen med det förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Sedan beslutet delgifvits Första kammaren, hade denna kammare på det sätt biträdt medkammarens beslut, att Första kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t snarast möjligt gå i författning om utredning rörande lämpliga bestämmelser därom, att utländska ägg skulle vid importen och försäljningen vara försedda med påstämpladt märke, angifvande det främmande ursprunget och, därest denna utredning skulle gifva vid handen, att importen af ifrågavarande ägg genom sådan anordning icke skulle i afsevärd grad försvåras, vidtagna däraf föranledda åtgärder.

Ärendet hade därefter för ny behandling återlämnats till Andra kammaren, som hänvisat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott.

Angående
särskild
stämpling af
importerade
ägg.

(Forts.)

Uti förevarande utlåtande hemställde nu utskottet, att Andra kammaren, med frånträdande af sitt beslut, måtte biträda hvad Första kammaren i ärendet beslutit.

Reservation hade emellertid afgifvits af herrar *Hellberg*, *Kropp* och *Tynell*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Andra kammaren måtte fasthålla vid sitt förut i ärendet fattade beslut.

Utskottets hemställan föredrogs, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Herr Ekman i Göteborg, som anförde: Herr talman! Under debatten angående stämpling af importerade ägg här i kammaren framhölls det som ett kraftigt motiv för bifall till förslaget, att det icke skulle vara förenadt med någon risk att godkänna detsamma, då frågan, efter den utredning, som kammaren skulle hemställa till Kungl. Maj:t att vidtaga, skulle återkomma. Nu har Första kammaren önskat, att saken skulle vara definitivt afgjord och icke vidare komma före inför Riksdagen, och jag tror, att många ledamöter i kammaren röstade för förslaget på den grund, att de önskade att ånyo få behandla detsamma efter verkställd utredning. Jag för min del vill under sådana förhållanden icke vara med om, att det icke kommer tillbaka till kammaren, utan jag ber, herr talman, att få yrka afslag på utskottets sammanjämningsförslag.

Häruti instämde herr *Röing*.

Härefter yttrade

Herr Carlson i Herrljunga: Herr talman! Då jag inom utskottet företrädit den meningen, att Andra kammaren bör biträda medkammaren i dess beslut i denna fråga, så vill jag med anledning däraf nu säga ett par ord.

Jag vill då först säga ifrån, att jag för min personliga del inte har några särskilda intressen att bevaka, åtminstone icke för närvarande, och kan jag därför vara helt opartisk. För mången kan ju frågan synas ganska obetydlig, men vi finna dock, att under de senaste åren den blifvit ganska kraftigt framskjuten af såväl producenter som konsumenter, och har ju äfven Riksdagen visat sig beakta densamma.

Under sådana förhållanden anser jag för min del, att Andra kammaren bör biträda Första kammaren i dess beslut. Man har då hopp om att få frågan löst under den närmaste framtiden, då man däremot icke kan hoppas detta, om Andra kammaren nu envist fasthåller vid sin ståndpunkt. För min del tror jag, hvad utskottet också säger, att Kungl. Maj:t i allt fall kommer

tillbaka till Riksdagen med frågan efter verkställd utredning, äfven om någon begäran därom icke kan komma till synes uti riksdagsskrifvelsen.

Jag ber därför, har talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Åtgående
särskild
stämpling af
importerade
ägg.*

(Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Den föregående ärade talar-
ren varnade Andra kammaren för att envist fasthålla vid sin
ståndpunkt med afseende på denna fråga. Jag kan icke finna
annat, än att den envisheten är något, som Andra kammaren
måste hålla på mycket strängt. Ty det är uppenbart, att, när
Första kammaren vill hafva denna sak betraktad såsom en fråga,
som Kungl. Maj:t efter utredning själf kan afgöra, och i öfver-
ensstämmelse därmed med full afsikt borttagit det förbehåll, som
Andra kammaren gjort, att efter verkställd utredning få frågan
tillbaka — att, säger jag, därest Andra kammaren skulle falla till
föga för Första kammarens ståndpunkt, däri ligger ett faktiskt
uppgifvande af Andra kammarens ståndpunkt och en mycket
tydlig uppmaning till Kungl. Maj:t att betrakta saken så, att
Kungl. Maj:t kan efter utredning förfara därmed så, som Kungl.
Maj:t finner för godt.

Då jag för min del dessutom i sak icke kan finna annat,
än att här föreligger en maskerad tull, och att det kommer att
uppträda en ökning i priset på ägg, som man icke bör besluta på
detta sätt, och som åtminstone icke bör läggas i Kungl. Maj:ts
hand utan att Riksdagen får ett ord med i laget, så ber jag att
få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till reserva-
tionen.

Det var redan med en rätt stor tveksamhet, som Andra
kammaren vid denna riksdag i sak frånträdde sin föregående
ståndpunkt. När vi nu genom Första kammarens beslut fått
tillbaka frågan igen, vore det ett tillfälle att få rättadt hvad som
då hände och som för mig ter sig som ett förhastande. När
dessutom de konstitutionella skälen äro så starka som i före-
varande fall, så synes det mig, att utgången icke kan bli någon
annan än den, att vi afslå den iobjudning, som kommit från
Första kammaren.

Herr Ström i Transtrand och Mogren instamde häruti.

Herr Rune: Herr talman! För min del är jag i sak ense
med herr Branting. Jag vill endast betona, att Andra kamma-
ren, i denna sak, helt säkert gått så långt, som kammaren öfver-
hufvud taget kan gå, och det är på den grund jag ber att be-
stämdt få yrka på, att Andra kammaren vidhåller den stånd-
punkt, som kammaren intagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

*Angående
särskild
stämpling af
importerade
ägg.*

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! I egenskap af motionär och ledamot af det utskott, som behandlat frågan, skall jag be att få säga några ord i denna sak.

Herr Ekman i Göteborg nämnde, att om kammaren biträdde det förslag till skrifvelse, som här föreligger, så skulle Riksdagen därmed fränsäga sig rätten att frågan åter skulle föreläggas Riksdagen. Jag kan för min del icke se något sådant i utskottets betänkande. Där står, att Kungl. Maj:t skall vidtaga de åtgärder, som af utredningen kunna föranledas. Sälunda är ju Kungl. Maj:t oförhindrad att förelägga frågan för Riksdagen. Jag kan äfven upplysa kammaren om, att jag samtalat med ett statsråd i frågan, och han meddelade därvid, att hvad på honom ankomme skulle frågan komma att efter företagen utredning föreläggas Riksdagen.

Herr Branting sade, att om sammanjämningsförslaget bifölles, så skulle detta innebära, att kammaren gifve en tydlig uppmaning till Kungl. Maj:t att icke förelägga frågan för Riksdagen. Jag kan ej heller få fram något sådant ur utskottets betänkande, det är mig omöjligt. Båda kamrarna hafva ju flera gånger aflåtit skrivelser till Kungl. Maj:t utan att bestämdt fordra, att frågan skall föreläggas Riksdagen, och jag kan därför icke heller finna, att det i denna fråga skall vara mera nödvändigt, att det säges ifrån, att frågan skall föreläggas Riksdagen, än i många andra frågor, däri Riksdagen aflåtit skrivelser till Kungl. Maj:t.

På grund af dessa förhållanden anser jag icke det kan vara någon fara för Andra kammaren att biträda Första kammarens beslut.

Jag vill också säga, hvad två af reservanterna beträffar, att de som ledamöter i samma utskott ha förut utan någon reservation gått med på att tillstyrka ett skrifvelseförslag med precis samma ordalydelse.

En föregående talare gick in på frågan om äggstämplingens inverkan på äggens pris. Den frågan anser jag för min del icke böra lämpligen diskuteras nu, ty den är utdebatterad, och kammaren har fattat sitt beslut därom. Jag skall därför icke alls upptaga den frågan, utan inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed afslutats, framställde herr talmannen propositioner på dels bifall till utskottets hemställan och dels afslag därå samt bifall i stället till den af herr Hellberg m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen. Enligt herr talmannens tillkännagifna uppfattning blef den sistnämnda propositionen med öfvervägande ja godkänd; men som votering begärdes, uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med afslag å andra tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, bifaller den af herr Hellberg m. fl. afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

*Angående
särskild
stämpling af
importerade
ägg.*

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 111 ja mot 79 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och i stället bifallit den af herr Hellberg m. fl. afgifna reservationen. Som Första kammarens beslut i ärendet sålunda icke blifvit af Andra kammaren oförändradt antaget, skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, ärendet ånyo öfverlämnas till Första kammaren för förnyad ompröfning.

§ 13.

Å föredragningslistan stod vidare upptaget Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, med anledning af herr Kronlunds m. fl. motion nr 276 angående indragning af tjänster utaf högre grad vid statens järnvägar m. m.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

Uti en inom Andra kammaren af herr *Kronlund* m. fl. väckt och till utskottet för behandling hänvisad motion, nr 276, hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes:

1:o) låta genom sakkunniga, utsedda åtminstone delvis bland personer, som icke tillhörde statens järnvägars förvaltning, utreda, dels huruvida icke genom förenklingar i organisationen och bättre utnyttjande af befintliga arbetskrafter indragningar af tjänster af högre grad kunde ske inom järnvägsstyrelsens byråer och öfriga förvaltningsgrenar och dels huruvida användning af öfverkvalificerad arbetskraft ägde rum inom järnvägsförvaltningen och i sådant fall i hvad mån denna arbetskraft kunde ersättas med annan efter arbetets art lämpad billigare arbetskraft;

2:o) låta genom en opartiskt sammansatt kommission, däri jämväl läkare borde deltaga, undersöka, huruvida och i hvad mån arbetet å tjänstgöringsområdet för den lägre gradens tjänstemän blifvit med hänsyn till arbetets art och beskaffenhet lämpligt afvägdt och fördeladt, eller om öfveransträngning kunde anses föreligga eller vara att befara inom särskilda grupper af dessa tjänstemän;

3:o) taga i öfvervägande lämpligheten af att anordna en

Angående indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägar m. m. kontinuerlig hygienisk inspektion från järnvägläkarnes sida bland statens järnvägars personal;

4:o låta utreda, hvilka åtgärder borde vidtagas för tillgodo-seende af större säkerhet, likformighet och rättvisa i befodrings-ärenden och om ej en befodringsstadga lämpligen borde utfär-das, där arten af den kompetens, som fordrades för hvarje slag af befattning, klart angäfvos;

(Forts.)

5:o taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att underlätta öfvergången från lägre till högre gradens tjänst och därvid låta den praktiska dugligheten och erfarenheten er-hålla större betydelse i jämförelse med det teoretiska kunskaps-måttet än för närvarande vid dessa befodringsstadgor, äfvensom på hvad sätt en allsidigare utbildning af personalen skulle kunna åstadkommas;

6:o taga i öfvervägande, huruvida icke för åvägabringande af likformighet och enhetlighet i disciplinära bestraffningar en disci-plinistadga för statens järnvägars personal borde utfärdas, hvori för öfrigt borde inrymmas föreskrift om rätt för anklagad att anlita biträde vid förhör, om protokolls förande m. m.;

7:o taga i öfvervägande, huruvida icke lämpligen borde i instruktionen för järnvägsstyrelsen föreskrifvas, att i vissa frågor yttranden från personalen borde inhämtas och att för behandling af dessa frågor bland annat årligen återkommande möten med delegerade från personalen anordnades af järnvägsstyrelsen, och en förhandlingsordning för dylika möten bestämdes, äfvensom

att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen föreslå de åtgärder, hvartill dessa utredningar och undersökningar kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att Andra kammaren för sin del ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes:

1:o låta genom sakkunniga, utsedda åtminstone delvis bland personer, som icke tillhörde statens järnvägars förvaltning, utreda, dels huruvida icke genom förenklingar i organisationen och bättre utnyttjande af befintliga arbetskrafter indragningar af tjänster af högre grad kunde ske inom järnvägsstyrelsens byråer och öfriga förvaltningsgrenar och dels huruvida användning af öfverkvalifi-cerad arbetskraft ägde rum inom järnvägsförvaltningen och i sådant fall i hvad mån denna arbetskraft skulle kunna ersättas med annan efter arbetets art lämpad billigare arbetskraft;

2:o låta utreda, hvilka åtgärder borde vidtagas för tillgodo-seende af större säkerhet, likformighet och rättvisa i befodrings-ärenden och om ej en befodringsstadga lämpligen borde utfär-das, där arten af den kompetens, som fordrades för hvarje slag af befattning, klart angäfvos;

3:o taga i öfvervägande, hvilka åtgärder borde vidtagas för att underlätta öfvergången från lägre till högre gradens tjänst

och därvid låta den praktiska dugligheten och erfarenheten erhålla större betydelse i jämförelse med det teoretiska kunskapsmättet än för närvarande vid dessa befordringar skedde, äfvensom på hvad sätt en allsidigare utbildning af personalen skulle kunna åstadkommas;

äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen föreslå de åtgärder, hvartill dessa utredningar och undersökningar kunde föranleda.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

Reservation hade afgifvits af herr *Söderberg* i Stockholm, som ansett, att utskottet bort föreslå, att Andra kammaren för sin del måtte besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes

1:o låta genom en opartiskt sammansatt kommission, däri jämväl läkare borde deltaga, undersöka, huruvida och i hvad mån arbetet å tjänstgöringsområdet för den lägre gradens tjänstemän blifvit med hänsyn till arbetets art och beskaffenhet lämpligt afvägdt och fördeladt eller om öfveranstängning kunde anses föreligga eller vara att befara inom särskilda grupper af dessa tjänstemän;

2:o taga i öfvervägande lämpligheten af att anordna en kontinuerlig hygienisk inspektion från järnvägläkarnes sida bland statens järnvägars personal;

äfvensom att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen föreslå de åtgärder, hvartill dessa utredningar och undersökningar kunde föranleda; samt

3:o att Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen och till dess godkännande framlägga det förslag till disciplinstadga för personalen vid statens järnvägar, som, enligt hvad utskottet inhämtat, vore under utarbetande inom järnvägsstyrelsen.

Sedan utskottets hemställan upplästs, yttrade

Herr *Söderberg* i Stockholm: Herr talman! Som kammarledamöterna torde finna, har jag bifogat detta utskottsutlåtande en reservation, och jag skall be att med detsamma få foga ett förtydligande yrkande till densamma, så att det icke på något sätt skall framstå, som om mitt yrkande i reservationen står i motsats till hvad utskottsmaioriteten har kommit till. Jag skall be att få föreslå ett tillägg till det yrkande, som finnes å sid. 10, så att klämmen kommer att lyda:

»Med anledning af hvad här anförts, hemställes, att Andra kammaren för sin del ville besluta, att, *utöfver hvad utskottet hemställt*, i samma skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes etc.»

I de tre punkter, som jag kommit med i min reservation — det är ju ett rent förbiseende, att jag icke utfyllt reservationen

Angående indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägar m. m. på detta sätt förut — står jag, som hvar och en förstår, icke i motsats till hvad utskottet kommit till.

Nu tror jag för min del, att om de tre punkter, hvarom utskottet i sin helhet är enigt, och som äro föredragna här, skall det icke behöfva bli någon vidare diskussion, ty denna sak är ganska genomdebatterad, och meningarna tyckas vara rätt stadgade, åtminstone ha de varit det förut, i denna kammare där-om, att någonting borde göras för förhindrande af användandet af öfverqualificerad arbetskraft vid Statens järnvägar och för vinnande af förenkling i administrationen och allt detta, i fråga om hvilket man genom erfarenheten kommit till den öfvertygelsen, att en rättelse i Statens järnvägars förvaltning borde ske. Härom tror jag sålunda, som jag sade förut, att det icke behöfver bli så värst mycken diskussion, i synnerhet som utskottet varit fullständigt enigt på dessa tre punkter.

Men en fråga, i hvilken jag anser, att man inom utskottet icke borde ha stannat vid så litet som att endast omnämna den i motiveringen, är t. ex. den för personalen af lägre grad så väsentliga som frågan om arbetstiden, och detsamma är förhållandet också med frågan om disciplinstraffen. Jag har härvidlag trott mig kunna förmoda, att denna kammare skulle kunna gå så långt, att den fattade ett direkt beslut äfven i dessa stycken, och jag har därför reserverat mig till förman för motionen i dessa delar; mitt yrkande därvidlag sammanfaller ju i det närmaste med motsvarande yrkande i den motion, som är afgifven.

Hvad för det första beträffar frågan om arbetstiden, om tjänstgöringstiden för personalen af lägre grad, ha de skäl, som dikterat min reservation här, varit två. Dels ha enligt mitt förmenande framställts så många talande exempel och dessa ha anförts så pass uttryckligt i motiveringen uti den föreliggande motionen, att redan detta talar mycket starkt för ett bifall till den mening, som där framställts. Dels och i all synnerhet har jag fäst mig vid den ofantliga mängd af anmärkningar, som ju, sedan ordern 600 vid Statens järnvägar kom ut, försports ifrån järnvägspersonalens sida, och ifrån den lägre personalens sida öfverhuvud taget, och hvari uttalats missnöje öfver hur genom denna orders tillkomst och det system, som utvecklats genom den och det personliga handhavandet och tillämpningen utaf denna order af de öfverordnade i distrikten, en utsträckning af tjänstgöringstiden kommit till stånd och framför allt och icke minst en olämlig fördelning utaf tjänstgöringstiden för tjänstemännen af lägre grad har skett. Det har synts mig vara så starka och talande skäl, att äfven kammaren skulle våga sig på ett direkt uttalande uti dessa stycken och icke endast som utskottsmajoriteten har ansett tillräckligt, komma med ett uttalande i motiveringen, en förhoppning om att järnvägsstyrelsen utaf egen drift skulle rätta dessa missförhållanden. Det är sagdt, att vid den

(Forts.)

tidtabells utarbetande, som tillämpas i sommar, ingen förändring har kunnat ske, och det måste säkerligen ligga i vida fältet, om den vid annat tillfälle kommer att ske.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

Under sådana förhållanden anser jag för min del att Riksdagen — det är väl i alla fall hufvudmannen för detta företag — borde säga sin mening om hur det, som är fullt upp lika viktigt för personalen som arbetslönen, nämligen arbetstiden, efter Riksdagens mening skall ordnas vid statsjärnvägarna, när ifrån personalens sida har anförts så välgrundade anmärkningar emot det nuvarande systemet, som verkligen skett. Jag har icke kunnat inse, att det innebär något misstroende just emot järnvägsstyrelsen, utan det innebär framför allt, att Riksdagen säger bestämdt sin mening om, hur den anser att dessa saker skola ordnas, så att framför allt icke personalen öfveranstränges. Och det är därför jag ansett, att det vore den riktigaste vägen att gå att låta de medicinska auktoriteterna, låta läkarne afgöra och förklara, hur pass långt man kan gå och hur pass mycket man kan ta ut af arbetskraft af det lefvande materialet vid statsjärnvägarna, och att detta skulle blifva utslagsgifvande för hur tjänstgöringsförhållandena skulle inrättas.

(Forts.)

Sedan har jag, i likhet med motionärerna, ansett, att man skulle kunna ordna en rent hygienisk inspektion, en permanent undersökning utaf hur hälsotillståndet är bland personalen af lägre grad, hvilken ju är den, som framför allt drabbas af den utsträckt tjänstgöringstiden, så att man finge se hur det ställer sig tid efter annan, och sålunda få denna fasta utgångspunkt att gå ut ifrån, när tjänstgöringsförhållandena för framtiden skola stadfästas för denna personal. Jag anser det icke vara något oriktigt yrkande, att Andra kammaren för sin del ville gå denna väg och säga som sin mening, att en sådan fortlöpande inspektion borde ske, och då kan ju saken ordnas, som Kungl. Maj:t finner lämpligt, så att det icke behöfver bli så stor apparat som en hel kommission härför; det kan ju enligt min uppfattning mycket väl ordnas genom de järnvägsläkare, som finnas. Saken är sålunda öfverkomlig, om man vill den.

Den tredje punkt, där jag anser, att man borde gå motionärerna till mötes, är beträffande frågan om hur disciplinbestrafningen vid statsjärnvägarna skall verkställas. Det har här rådt ett fullständigt oefferrättlighetstillstånd, det har varit på ett sätt i det ena distriktet och på ett annat sätt i det andra distriktet, och en person har blifvit dömd på det sättet och en annan har blifvit dömd på det sättet. Det har alltså icke alls varit ens någon likformighet. Men, eftersom det nu meddelats ifrån järnvägsstyrelsen till utskottet, att man icke bör oro sig för denna sak så mycket, ty det föreligger en inom järnvägsstyrelsen utarbetad disciplinstadga, då anser jag lika viktigt, om icke viktigare till och med, att man får se, hurudan denna disciplin-

Angående stadga blir. Ty man får tänka på, att det är en väldig mängd indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägar m. m. i landet, på hvilka en stor del af våra borgerliga lagar få tillämpning. Då anser jag också, att Riksdagen bör få se, hur denna disciplinstadga tar sig ut, innan den kommer i tillämpning och personalen blir bestraffad efter densamma.

Ja, herr talman, det är i dessa punkter, jag gått något längre, än utskottsmajoriteten gjort. Jag har ansett dessa frågor vara af den beskaffenhet, att ett bifall till dessa punkter från kammarens sida skulle blifva till stor fördel för den lägre järnvägspersonalen, och jag skall be att helt kort utan att ingå på en massa detaljer, som skulle kunna bestyrka riktigheten af den uppfattning, som jag framställt i min reservation, få anhålla om bifall till det yrkande, jag kommit till här. Jag skall be att ytterligare få upprepa det, det skulle alltså bli: att Andra kammaren för sin del ville besluta »att, utöfver hvad utskottet hemställt, i samma skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t täcktes» o. s. v. i enlighet med min reservation.

Herr Kronlund: Herr talman! Statens järnvägar är en ganska dyrbar inrättning för oss. Landet har på dem lagt ner omkring 560 millioner kronor, och för närvarande kan man beräkna, att, om man gör en viss liten lämplig afskrifning, hvarom herr civilministern talar i ett af sina järnvägsutlåtanden, man har allenast två procents ränta å kapitalet. Af detta utgöres en stor del af i utlandet upplånadt kapital. Staten får f. n. betala i det närmaste 4 % å sina nu i utlandet upplånade medel. Det är således ett ganska betydligt bidrag, som de skattebetalande få lämna af skattemedel till statsjärnvägarnas förräntning, och därför synes det mig desto angelägnare att med uppmärksamhet följa utvecklingen af järnvägarnas administration samt tillse, att den ordnas på det mest tillfredsställande sätt och äfven, att man inom denna stora personal befrämjar arbetsglädje och arbetstrefnad, hvilket synes mig vara ett oeftergifligt villkor för att denna betydande administrativa apparat skall kunna fungera på ett tillfredsställande sätt.

Det har så ifrigt framhållits i en del tidningar, som, antar jag, äro järnvägsstyrelsen närstående, att, med den sakkunskap, som finnes i järnvägsförvaltningen, man borde lugna sig med att järnvägsstyrelsen själf skulle kunna vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för att afhjälpa de missförhållanden som förefinnas. De svar, som järnvägsstyrelsen lämnat i allmänhet på öfverrevisorernas och statsrevisorernas anmärkningar, visa emellertid att man där anser att allt är bra, som det är; och dock var vid den stora omorganisationen af järnvägsförvaltningen den nu-

varande järnvägschefen en af dess skarpaste motståndare, och, som jag vill minnas, afgick han ur organisationskommittén till följd af olika uppfattningar med majoriteten inom densamma.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

Omorganisationen afsåg ju att koncentrera ledningen i en enda verklig chefs hand, och man tog därför bort de fyra öfverdirektörerna, som slogos om makten, men blott för att ersätta dem med sexton andra, ehuru benämnda byrådirektörer, mellan hvilka råder en liflig strid om makten. Det pågår ett sakta men icke omärkligt arbete att under järnvägsstyrelsen indraga allt möjligt, och den rätt, byrådirektörerna hafva att från distriktsförvaltningen infordra förklaringar och utredningar, har gjort, att de kunna blanda sig i alla möjliga distriktsförvaltningens detaljer, och de göra det ätven med påföljd, att mångskrifveriet florerar betänkligt på bekostnad af det praktiska arbetets skötsel. Man ville genom decentralisationen förenkla distriktsförvaltningen och påskynda ärendenas gång samt undvika mångskrifveri, och vid omorganisationen påpekades bland annat i fråga om maskinafdelningen, att den så att säga trycker ned trafikafdelningen och därför borde begränsas. Begränsningen skedde så, att man tillsatte fem nya maskiningenjörer af första klass och sex af andra samt dessutom en mängd nya underingenjörer och maskininspektörer. Man skulle förenkla distriktsförvaltningen och det skedde därigenom att man bibehöll antalet trafikinspektörer och t. o. m. förökade deras antal och dessutom tillsatte fem nya trafikdirektörer. Alla dessa högre befälsposter bilda små ämbetsverk med en talrik uppsättning af underordnad personal. Alla dessa små ämbetsverk bilda på samma gång instanser, och det är ju gifvet, att härigenom ärendena minsann icke påskyndas.

Det stod ett ganska belysande exempel härpå i statsförvaltningens tidskrift för en tid sedan. Under rubriken: »När en stationskarl försofver sig» lästes följande:

»Det händer ju vid statens järnvägar naturligen ej så sällan, att en stationskarl försofver sig. Han skall då bestraffas härför. Vanligen ådömes han en krona i böter. För att nu få denna krona afdragen af hans aflöning fordras följande procedur:

1) Stationsinspektoren anmäler vederbörande för trafikinspektören; 2) vederbörande tecknar erkännande på anmälningen; 3) trafikinspektören öfverlämnar anmälningen med hemställen, att vederbörande måtte dömas att böta en krona till trafikdirektören; 4) trafikdirektören anmodar distriktssekreteraren att afge yttrande; 5) distriktssekreteraren afger yttrande och återställer handlingarna till trafikdirektören; 6) trafikdirektören dömer vederbörande till en kronas böter och öfversänder handlingarna med domen till trafikinspektören; 7) trafikinspektören låter i tre exemplar utfylla blanketter angående bestraffningen och öfverlämnar dessa till stationsinspektoren; 8) stationsinspektoren delger den dömd

Angående indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägar m. m. domen och afdrager en krona å hans lön; 9) den dömde lämnar kvitto å delgifningen.

Följaktligen, om blott hänsyn tages till underskrifterna, 11 stycken sådana, nämligen af stationsinspektoren, vederbörande stationskarl, trafikinspektören, trafikdirektören, distriktssekreteraren, trafikdirektören, trafikinspektören (3 stycken), stationsinspektoren och den dömde stationskarlen. Härtill kommer diarieföring eller registerföring hos stationsinspektoren, trafikinspektören, trafikdirektören och distriktssekreteraren.

Om det nu vill sig så väl, att stationskarlarna försofva sig riktigt ofta, stiga diarienumren kraftigt, och järnvägsstyrelsen kan statistiskt bevisa behovet af allehanda nya högre ämbeten.»

Ja, detta exempel är ju särdeles belysande för hur det verkligen går till, och när man ser, att det i pressen med ifver framhålls, att järnvägsförvaltningen icke alls är värd klander, förefaller det mig, som om detta icke ändå skulle äga sin fullkomliga riktighet.

Jag har hört en annan historia, som jag i detta sammanhang vill berätta. Om en stationskarl vill ha tjänstledighet i öfver fyra dagar, får han exempelvis i Göteborg först vända sig med sin ansökan till underinspektoren, därifrån remitteras den till öfverinspektoren, därifrån till trafikinspektören, därifrån till trafikdirektören och så undan för undan.

Det gör sig inom järnvägsstyrelsen gällande en sparsamhetsanda, som är mycket berömvärd, men som verkar litet inkonsekvent, emedan den hufvudsakligen eller uteslutande riktar sig mot den lägre personalen. Man letar med ljus och lykta efter möjlighet att kunna indraga en notispojke, en bromsare, en stationskarl, men på samma gång ser man icke någon ansats till indragning af tjänster af högre grad. Man har ett par hundratal ingenjörer, som fått sin utbildning vid tekniska högskolan, och statens järnvägar förfärdiga icke en enda järnvägsvagn, bygga icke ett enda lokomotiv, verkställa icke en enda nybyggnad eller ombyggnad och bygga med sin personal icke en enda bit järnväg. Hvarmed sysselsättas då dessa ingenjörer? Jo, en stor del med sådant arbete, hvartill det sannerligen icke borde krävas sådan öfverkvalificerad arbetskraft. De få öfvervaka grusning af bannvallar, öfvervaka husbyggnadsarbete, utdöma tapeter m. m. För sådant arbete behöfver man icke ha gått igenom tekniska högskolan. Men samtidigt gör man indragningar af den lägre personalen, och detta synes, att döma af många uttalanden, som jag hört, ske därigenom, att man till det yttersta och öfver höfvan utnyttjar personalen. Därtill kommer, att tjänstgöringen ofta anordnas på ett olämpligt och för personalen onödigt tryckande sätt. Det ser mången gång ut, som om vederbörande skulle sitta på sina ämbetsrum och utan personlig erfarenhet om arbetets art och natur ordna detsamma på ett schablonmässigt sätt. Det

göres ingen skillnad på arbetstiden, vare sig arbetet förrättas dag eller natt. Man tager ingen tillräcklig hänsyn till, om tågpersonalen utför sitt arbete på snälltåg eller godståg, i trots af att det förra är oändligt mera slitande. Man har ingen regelbunden söndagshvila, och den kan för tågpersonalen, konduktörer och lokomotivförare vara anordnad så, att den inträder på morgonen efter en ansträngande nattjänstgöring. Det blir således en ersättning för natthvilan, och jag vill se den person, som efter en genomvakad natt är lämplig för ett kyrkobesök eller ett värdigt sabbatsfirande, och någon hänsyn borde dock tagas till allt detta.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

Särskildt på en del håll synes man verkligen behandla personalen såsom maskiner, arbetsredskap, som man kan belasta med hur mycket arbete som helst. Det har framkallat protester från sakkunnigt läkarehåll, och vi ha intagit en sådan i vår motion. Samme järnvägläkare har sedermera så sent som i januari detta år yttrat sig om den nuvarande tjänstgöringen, och jag skall be att till belysande häraf få läsa upp något af hans yttrande. Han uttalar sig sålunda: »Jag är af den bestämda uppfattningen, att särskildt hvad den lägre järnvägspersonalen beträffar, fall af öfveransträngning inträffat och kommer att inträffa från och till, med sannolikhet mången gång beroende på olämpligt ordnade tjänstgöringsturer och för stor sparsamhet hvad antalet tjänstgöringspersonal beträffar. Detta synes mig, af den erfarenhet jag har genom så godt som dagligt samtal med den olika personalen, mest ifrågakomma bland lokpersonalen samt tågförare och banvakter. Med afseende å de ofta onaturligt långa och ansträngande turerna med mången gång alltför korta hvilorummen däremellan, har jag såväl muntligen som skriftligen till vederbörande upprepade gånger sökt påpeka detta, men åtminstone hittills utan vidare uppmuntrande resultat, och detta eget nog, ty staten borde väl synes mig hafva betydligt större nytta och ekonomisk vinst af en uthvilad och fullt arbetsför än af en uttröttad och öfveransträngd personal med risk att få denna utsliten i förtid, liksom också nödig hänsyn väl borde tagas till den trafikrande allmänhetens säkerhet och trygghet.

Hvad uppgörande af turlistor åter beträffar, tror jag bestämdt, att det skulle vara till största nytta för samtliga parter, om därvid en representant från vardera af de olika afdelningarnas lägre personal, och i så fall en äldre och mera erfaren sådan, finge tillfälle närvara och deltaga i dessas uppgörande, och jag tror mig också veta, att detta inom personalen i fråga är ett önskemål, som borde med litet god vilja kunna tillmötesgå. Läkaren är nog i allmänhet för litet inne i alla här förekommande detaljer, till hvilka här bör tagas hänsyn för att här kunna vara till lika stor nytta som en erfaren medlem af personalen själf. Roligt vore om hvad som göres kunde leda till ett bättre sakernas

Angående indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägar m. m. ordnande i nämnda afseende för personalen, ty densamma har ju, och det med rätta, namn om sig att vara typen för plikttrohet, tillmötesgående och uthållighet, och jag har för min personliga del endast godt att säga om densamma.»

(Forts.) Det är verkligen så, att i olikhet kanske med andra kategorier af statens tjänare, hvilat inom järnvägsförvaltningen på den lägre personalen det tyngsta ansvaret och de största anspråken på vakenhet, rådighet och oafbruten uppmärksamhet i tjänsten just till tryggande af den trafikerande allmänhetens bästa, och det synes därför, som om man borde ordna tjänstgöringen med hänsyn därtill så, att icke järnvägspersonalen blefve utsliten i förtid. Det råder bland densamma missnöje och ett ganska starkt missnöje, och man kan i detta fall icke tala om någon upparbetad agitation, ty man hör missnöjet uttalas från män, som äro grånade i sin tjänst och ha ett lif af plikttroget arbete bakom sig. Man ser exempel på, hvad jag här anfört, öfverallt, och man kan därför icke värja sig för tanken, att här verkligen föreligger en fara, som borde förebyggas.

En sak till, en liten detalj, som visar, hur järnvägsstyrelsen förfar. Jag afser deportationerna, som man kan kalla dem. Distriktsförvaltningen äger beordra en lägre tjänsteman att tjänstgöra hvar järnvägsförvaltningen vill. Det är ju ej något att anmärka mot själfva principen, ty järnvägarnas skötsel kräfver olika tjänstgöring på olika tider. Men förflyttningen sker ibland på sådant sätt, att man nästan kan kalla den deportation. Det har visats exempel på, att det utfärdats order en kväll om förflyttning från en stad till en annan långt bort, och morgonen därpå har personen i fråga fått gifva sig i väg bort från den plats, där han redt sig ett hem och stått i begrepp att gifta sig, utan förbarmande har han skickats bort. Det kunde väl ändock iakttagas litet grand mera hänsynsfullhet från den högre personalens sida gentemot den lägre. Det skulle säkerligen vara till fromma för hela administrationen.

Nu säger järnvägsstyrelsen, att ingen social klyfta finnes emellan olika personalgrupper annat än den, som ligger i arbetets olika art och i olika kunskaper. Ja, mina herrar, det ligger nog en rätt stor ironi i denna förklaring. Redan realskoleexamen fastslår en ganska djup och ytterst godtycklig klyfta mellan hög och låg, en klyfta, hvilken hvarken duglighet, begåfning eller långvarig tjänst synes kunna fylla. Hvarför skall t. ex. sådana ansvarsfulla, kräfvande tjänster som lokomotivmästare, lokomotivförare eller öfverbanmästare placeras i lägre grad, under det att en stationsskrifvare, som ung och oerfaren med ett realskolebetyg kommer i järnvägens tjänst, genast får plats i högre graden? Hvarför skall en stationsskrifvare betalas med ett tusental kronors högre aflöning i högsta lönegraden än ett kontorsbiträde, när de fullgöra i hufvudsak samma tjänst?

Denna sociala klyfta visar sig många gånger äfven på annat sätt. Jag läste för en tid sedan ett litet fall, som visar tonen hos många af den högre personalen. En lönekonflikt hade uppstått i Bollnäs, och personalen vände sig genom några utsedda delegerade till maskininspektoren, men maskininspektoren afvisade dessa delegerade med den förklaringen, att en af dem var för honom osympatisk och att han därför icke ville tala med dem. Jag undrar, hvad man skulle säga, om man inom andra grenar af statsförvaltningen afvisade folk, som sökte oss i tjänsteärenden, med den motiveringen, att de voro oss osympatiska.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*

(Forts.)

Nu lefva nog många i det hoppet, att järnvägsstyrelsen, såsom det försäkrats, skall kunna afhjälpa dessa öfverklagade missförhållanden utan påstötning från Riksdagen. Det svar, som järnvägsstyrelsen har lämnat, inger, såsom jag påpekade, icke mycket hopp härom. Med hvad jag sagt vill jag visst icke påstå, att järnvägsförvaltningens sätt att sköta sig är värdt enbart klander, ty järnvägsstyrelsen har i mångt och mycket skött sig bra, men de många anmärkningar, som framkommit, och det missnöje, som råder, tyda dock därpå, att åtskilligt icke är, som det borde vara, och att särskildt värdesättningen af det stora människomaterial, som uppbar hela denna förvaltning, icke är den bästa.

De, som nu säga, att järnvägsstyrelsen skall kunna reformera sig själf, blunda nog för den erfarenhet, man gjort, att sällan ett svenskt ämbetsverk haft förmåga att reformera sig själf. Man följer så gärna de gamla inkörda hjulspåren, och dessutom ser man ofta förhållandena på så nära håll, att man icke kan objektivt bedöma dem.

Hvad beträffar frågorna om indragningar af högre gradens tjänster och om användningen af öfverkvalificerad arbetskraft, så antar jag, att de komma att belysas af efterföljande talare. Jag skall därför icke vidare trötta kammaren, utan ber att få yrka bifall till herr Söderbergs reservation, det vill säga till utskottets utlåtande plus de tre punkter, till hvilka han i reservationen yrkat bifall.

Herr Röing: Herr talman, mina herrar! Då Riksdagen för några år sedan fastställde en ny lönestat för tjänstemännen af högre och lägre grad vid statens järnvägar, trodde vi nog litet hvar, att denna synnerligen tillfredsställande lönereglering för denna stora personal skulle föranleda, att det i många hänseenden berättigade missnöjet öfver deras svaga ekonomiska ställning skulle försvinna, liksom vi också hoppades, att kungl. järnvägsstyrelsen och dess lokala förvaltningar skulle genom ett humant tillvägagångssätt samt kloka och förståndiga reglementen och order medverka till att det existerande missnöjet hos personalen skulle mer och mer bortarbetas.

Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.

(Forts.)

De gångna åren ha emellertid tyvärr icke sett dessa senare förhoppningar gå i uppfyllelse. Missnöjet existerar fortfarande, och flere personer, som äro varmt intresserade för att få bort detsamma, ha under de sista åren ägnat speciell uppmärksamhet åt detta spörsmål. Vi motionärer ha efter att på detsamma hafva nedlagt ett rätt ingående studium kommit till det resultatet, att det vore önskligt, om Riksdagen för sin del beslöte en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en utredning rörande vissa frågor, hvilka vi framfört i sex olika punkter i vår motion.

Som herrarna finna af utskottets betänkande, har utskottet i det stora hela ställt sig synnerligen välvilligt till motionen. Till flere af punkterna har utskottet fullständigt enhälligt yrkat bifall, i andra åter har utskottet icke gjort detsamma, men detta endast af det skäl, att utskottet ansett, att Riksdagen, sedan motionen väcktes, redan i annat sammanhang uttalat sin ståndpunkt i ett par af dessa frågor; och i en annan synnerligen viktig fråga, nämligen rörande disciplinstadgan, har utskottet från kungl. järnvägsstyrelsen erhållit upplysning, att en disciplinstadga redan funnes utarbetad hos styrelsen.

Det är en mycket glädjande upplysning, att så är förhållandet. Järnvägspersonalen måste nämligen utom allmän lag och förordning lyda en massa olika reglementen och föreskrifter, som af kungl. järnvägsstyrelsen och dess lokala förvaltningar beslutas, och såsom bekant har beklagligt nog under de sista åren på denna grund en stor olikhet i bestraffningarna ägt rum.

Personalen har under flera år verkat för att få en ändring i detta tillstånd, men kungl. järnvägsstyrelsen har slagit döförat till, ända till dess öfverrevisorerna vid järnvägen togo hand om saken. Deras ingripande har, som sagdt, haft till följd att järnvägsstyrelsen nu utarbetat en disciplinstadga. Men det är naturligtvis af synnerligen stor vikt och betydelse, icke blott att få en disciplinstadga utan äfvenledes hvilka bestämmelser som komma att införas i densamma.

För att personalens rättsliga ställning skall bli tryggad, är det enligt mitt förmenande absolut nödvändigt, att denna nya disciplinstadga lämnar personalen tillfälle och rätt att vid förhör medföra och använda juridiskt biträde, hvilken rätt personalen för närvarande saknar. Så inträffade för cirka ett halft år sedan i Göteborg, att en för en förseelse anmäld järnvägstjänsteman af lägre grad vägrades rätt att biträdas af en närvarande, högt aktad advokat. Man kan lätt förstå, mina herrar, med hvilken oro en anmäld järnvägstjänsteman under sådana förhållanden måste motse förhöret, då han lätt genom sina svar på snärjande frågor kan i hög grad försvaga för att icke säga förstöra sin egen sak och då han dessutom känner med sig, att han icke äger förmåga att tillse, att protokollet blir riktigt affattadt och att förhöret ledes på rätt sätt. Den tilltalade bör sålunda, som sagdt, ha rätt att

medföra biträde, som kan öfvervaka, att vid utredningen och protokolleringen den tilltalades berättigade intressen ej åsidosättas. Det är att anmärka, att dessa förhör icke äro polisförhör, ty protokollen läggas till grund för bestraffningen, under det att polisprotokoll icke utgöra någon utgångspunkt för bestraffning. Den tilltalades juridiska biträde kan icke skada, endast underlätta förhöret, och han står icke i disciplinförhållande och skulle genom sin närvaro gifva trygghet åt den underordnade. *Men, mina herrar, det är kanske just därför att han står utom subordinationskedjan, som han är byråkratien inom kungl. järnvägsstyrelsen en nagel i ögat!*

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)*

Vid de enskilda järnvägarna vålla disciplinfrågor, såvidt jag har mig bekant, ingen egentlig oro bland personalen, men där finnes också en järnvägsdomstol, inför hvilken disciplinmålen kunna dragas. Denna domstol utgöres af utomstående personer, under det att vid statens järnvägar, som sagdt, ingen, som icke står i disciplinförhållande, ens får närvara vid förhören, än mindre deltaga i pröfning af målen. Helt naturligt måste å ena sidan bestämmelser finnas, hvarigenom befälet kan upprätthålla ordning och skick, men å andra sidan kan också personalen med full rätt påfordra, att bestämmelser gifvas som trygga deras rättsställning.

Nu tror kanske en och annan, att dessa påståenden om förmenta och framdragna öfvergrepp endast härstamma från den lägre personalens utsagor och att man icke försökt på något sätt höra den andra parten. Jag läste senast i lördags i en i hufvudstaden utkommande tidning, som i vått och torrt brukar gå byråkratens ärenden, att vi motionärer sett denna fråga synnerligen ensidigt och stödt oss uteslutande på uppgifter från personalen, speciellt de lägre tjänstemännen. Jag har åtminstone, i hvad på mig ankommer, sökt erhålla upplysningar äfven på annat håll. Så har jag vändt mig till ordföranden i de enskilda järnvägarnas skiljenämnd i mellersta distriktet, en person som är fullt opartisk och på detta område synnerligen förfaren. Han kom strax efter vårt samtal att offentligen på ett möte i Göteborg uttala sin åsikt rörande dessa förhållanden, som jag nyss yttrat mig om. Han nämnde då, att han fått den uppfattningen, att disciplinförhållandena vid statens järnvägar icke vore ordnade på det lyckligaste sätt, att han funne en del relaterade fall rent af upprörande och att han ansåg, att den tilltalade borde äga rätt att använda biträde. Han anförde i detta sammanhang, att befälet i disciplinmål borde förfara synnerligen försiktigt och icke vidtaga bestraffningsåtgärder gentemot vittnen, som haft en från anmälaren afvikande uppfattning af saken. Rent farligt vore det, om den uppfattningen skulle bli gällande, att det vore förenadt med risk att säga sanningen vid dylika förhör, såvida sanningen vore förmanlig för den anklagade. Det är en rätt hård dom, det får

Angående jag säga, som ordföranden i de enskilda järnvägarnas skiljenämnd
 indragning af fäller öfver de nuvarande förhållandena i detta hänseende inom
 tjänster af vår järnvägsförvaltning.
 högre grad vid Statens järnvägar m. m.

(Forts.) Jag skulle ha lust att något uppehålla mig äfven vid den punkt i vår motion, som rör järnvägspersonalens öfveranstängning, men både herr Söderberg och den siste ärade talaren ha framhållit flera exempel härpå, och jag vill därför fatta mig kort. Erfarenheten från Göteborg visar, bland annat genom den massa personal som varit sjukrapporterad under senaste året, att det är alldeles uppenbart, att denna personal under de sista åren blifvit alltför ansträngd. Äfven de turlistor, som äro upprättade att gälla från den 1 maj i år, tyckas icke vara förbättrade i detta hänseende. Det värsta felet med denna olyckliga order nr 600, som förorsakat det mesta missnöjet, torde nog vara att all tjänstgöring räknas lika, oafsedt på hvilket slag af tåg den fullgöres.

Jag vill också stryka under hvad den siste ärade talaren sade, att det icke är nog med, att denna personal endast har — i öfverensstämmelse med reglementet — hvar fjärde söndag ledig, hvilket åtminstone vid distriktet i Göteborg icke efterföljes och kanhända icke heller kan stricte efterföljas, utan därefter tillämpas förordningen på det sätt, att personalen får, som det heter, en söndag ledig i månaden, och då händer det många gånger, speciellt för en tjänsteman af lägre grad, att han får en söndag i början af en månad såsom frisöndag, samt att det sedan dröjer till slutet af nästa månad, tills han får sin nästa frisöndag. Många gånger kan det sålunda förflyta sex à sju veckor mellan de olika frisöndagarna. Men det är som sagdt icke nog härmed, mina herrar, utan som den siste ärade talaren framhöll, är det de facto ofta ingen söndagshvila alls, ty som frisöndag räknas äfven en söndag för en tjänsteman, om han haft tjänstgöring hela föregående natten. Då blir det för honom naturligtvis icke tillfälle att under förmiddagens lopp tillbringa sin fritid tillsammans med sin familj, sin hustru och sina barn, eller att besöka gudstjänsten eller något dylikt, utan han måste använda sin förmiddag till att hvila ut efter nattens ansträngande tjänstgöring.

Dessutom har distriktsförvaltningen i Göteborg anordnat tjänstgöringen så, att den försvårar permission under den mest lämpliga tiden; man har indragit en del fördelar, som personalen förut haft med afseende på fribiljetter etc. etc. Jag är icke den, som vill klandra järnvägsstyrelsen, om den ansett sig kunna vidtaga åtgärder för att uppnå större sparsamhet. Det är möjligt att vissa sådana åtgärder hafva kunnat vidtagas, och att de varit kloka och öfverensstämmande med billighet och rättvisa. Men icke minst för järnvägsfolket med dess ansvarsfulla och betydelsefulla ställning måste man noga tillse, att arbetsbördan icke blir för tung och att sparsamheten icke så tillämpas, att personalen utan skäl beröfvas förmåner, som den förut haft och på hvilka

den satt stort värde, speciellt då dessa icke kosta staten något nämnvärdt. Riksdagen har, som jag förut framhållit, i handling genom en synnerligen tillfredsställande löne reglering visat sig hafva den uppfattningen, att personalen bör hafva sitt arbete så betaldt, att den äger den arbetsglädje och det arbetslugn, som icke stå väl tillsammans med svåra och ständiga näringsbekymmer för att använda en ärad ledamots på Stockholmsbänken ord vid lönefrågans afgörande. Det gäller nu för vederbörande befäl att tillse, det arbetet blir så ordnad och rättssäkerheten så skyddad, att personalens arbetsglädje och arbetslugn icke störes af denna anledning. Blifva förhållandena så ordnade, kommer utan tvifvel personalen icke blott att villigt och gärna utföra det berättigade arbete, som i order och reglementen föreskrifves, utan många gånger ännu mera för att trafiken skall kunna uppehållas på ett tillfredsställande sätt.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att på grund af hvad jag nu anfört få yrka dels bifall till utskottets hemställan, dels ock göra den ändring i herr Söderbergs yrkande att orden: »och till dess godkännande» i punkt 3:o i hans reservation utgå, att punkterna 1:o, 2:o och 3:o i hans reservation betecknas med 4:o, 5:o och 6:o, att punkterna 4:o och 5:o sättas omedelbart efter punkten 3:o i utskottets hemställan samt att sista stycket i utskottets hemställan kommer efter punkt 5:o.)

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Då jag har blifvit uppmärksamgjord på, att jag visst gått för långt i mitt yrkande i tredje punkten och att detta icke står riktigt i öfverensstämmelse med hvad motionärerna velat hafva fram, skall jag, herr talman, be att få återtaga mitt yrkande och instämma i det yrkande, som herr Röing sist framställde.

Herr *Kronlund* instämde häruti.

Herr Winberg: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som är berörd i den motion, hvaröfver utskottet afgifvit utlåtande, är af den art, att Riksdagen måste fästa en viss uppmärksamhet vid densamma. Redan när Riksdagen år 1907 beslöt en omorganisation af statens järnvägar, uttalades särskildt i denna kammar en hel del farhågor för att den plan, på hvilken denna omorganisation var baserad, icke skulle komma att i verkligheten visa sig så synnerligen fördelaktig. Den tid, som sedan dess gått, har också fullständigt bestyrkt, att de farhågor, som då uttalades, voro fullkomligt berättigade.

De punkter, som i denna motion hafva framförts, hafva ju delvis redan af utskottet tillstyrkts, och jag skall därför icke uppehålla mig vid dem alla, men jag skall i alla fall be att få stanna något vid punkten om den s. k. öfverkvalificerade arbets-

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.* kraften. Som bekant, vidrördes denna fråga redan vid senaste riksdagen med anledning af en motion, som då väcktes och som afhandlade vissa förhållanden vid statens järnvägar. Det påpekades redan då, att förhållandena vid statens järnvägar voro sådana, att en viss omläggning skulle vara af behovet påkallad, för att

(Forts.)

få desamma lagda i en praktisk form, som mera öfverensstämde med vår tids uppfattning såväl som ock från synpunkten af statens bästa ur ekonomisk synpunkt sedt. Å ena sidan framhölls då af en ärad talare i denna kammare, att någon användning af öfverkvalificerad arbetskraft vid statens järnvägar icke kunde sägas förekomma. Å andra sidan hafva emellertid sedan dess statens järnvägars öfverrevisorer, hvilka väl torde hafva haft tillräckliga tillfällen att öfverväga denna fråga och undersöka densamma, kommit till det resultat, att de i alla fall säga, att det är ostridigt, att användning af s. k. öfverkvalificerad arbetskraft vid statens järnvägar verkligen förekommer.

Under sådana förhållanden skulle man ju icke behöfva så mycket uppehålla sig vid den frågan, men då man likväl åtminstone från järnvägsstyrelsens sida har gjort gällande, att i den mån öfverrevisorerna särskildt påpekat, d. v. s. hvad särskildt beträffar styrelsens kontor m. m., har man successivt sökt ersätta den dyrbarare arbetskraften med billigare, som kunde anses fylla behovet, men att utöfver dessa kontor det icke skulle vara möjligt att vidtaga några nämnvärda förändringar, då man fortfarande, säger jag, inom järnvägsstyrelsen anser, att, efter tillmötesgående af hvad öfverrevisorerna påpekat, icke något skulle återstå att göra, så tillåter jag mig att påpeka, att det är icke ensamt inom styrelsens byråer och kontor, som man kan säga, att s. k. öfverkvalificerad arbetskraft användes i rätt stor utsträckning, utan detta förekommer lika mycket ute på distrikten. För att anföra ett enda exempel, skall jag be att få föredraga ett utdrag ur tjänstgöringsjournalen för expeditionen för afgående ilgods vid Stockholms central. Där fanns det år 1909 5 tjänstemän af högre grad, men år 1911 funnos där 9 tjänstemän af högre grad. Vid samma tidpunkter fanns det där följande antal tjänstemän af lägre grad, nämligen år 1909 32 och år 1911 30. Alltså finner man, att under det att man vid denna expedition har ökat antalet tjänstemän af högre grad från 5 till 9, har man samtidigt minskat antalet tjänstemän af lägre grad från 32 till 30. Detta enda exempel är ganska typiskt till belysande af ställningen i sin helhet.

Denna fråga behöfver enligt mitt förmenande icke ses enbart ur möjligheten för den lägre personalen att få bestrida befattningar och tjänster, som nu uppehållas af tjänstemän af högre grad och som mycket väl kunde skötas af den förstnämnda personalen, utan det är en statsfinansiell fråga af icke ringa betydelse och bör gifvetvis den synpunkten äfven här tagas i beaktande.

Det finnes emellertid också en annan fråga, som har nära sammanhang med denna, och det är naturligtvis frågan om den lägre personalens möjlighet att kunna avancera och få tillträde till befattningar, som nu uteslutande uppehållas af tjänstemän af högre grad. Detta spörsmål är gifvetvis nära förbundet med denna fråga och bör tagas i beaktande.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)*

Hvad i öfrigt beträffar denna fråga om öfverkvalificerad arbetskraft, har man ju om den talat så mycket under den senaste tiden, att jag tror, att meningarna icke kunna vara delade om densamma, möjligen med undantag för dem, som äro särskildt engagerade i densamma, och som därför ovillkorligen vilja upprätthålla det nuvarande systemet vid såväl järnvägsstyrelsen som öfriga administrativa ämbetsverk. Jag skall därför icke vidare uppehålla mig vid den frågan, utan skall gå att vidröra de punkter, som utskottet icke ansett sig kunna direkt tillstyrka.

Jag skall då särskildt uppehålla mig vid frågan om tjänstgöringstiden. Som herrarna veta, så fastställde järnvägsstyrelsen strax efter det, att Riksdagen beviljat lönerogering, genom order en förändring i fråga om tjänstgöringstiden. Denna förändring har, när det blef fråga om den praktiska tillämpningen af de utfärdade bestämmelserna, verkat så ogynnsamt, att personalen der län gliga tider lefva under nära nog olidliga förhållanden. Man får besinna, att under det att inom industrien det för närvarande anses såsom normalt att tjänstgöra ungefär 57 timmar i veckan, så har personalen vid statens järnvägar i några fall 11 timmars tjänstgöring om dagen och i de flesta fall 10 timmars tjänstgöring om dagen, hvilket gör, om personalen är nog lycklig att hafva hvarannan söndag ledig, i genomsnitt 65 timmar i veckan, men, om den blott har hvar tredje söndag ledig, öfver 67 timmar i veckan.

När man samtidigt kommer ihåg, i hvilken stor utsträckning denna personal måste fullgöra sin tjänstgöring under nattetid under tämligen ogynnsamma förhållanden, framstår det såsom ännu mera olyckligt. Jag behöfver blott påpeka de förhållanden, som äro rådande i lokomotivstallar och dylikt, där i fråga om hygien några åtgärder icke alls äro vidtagna, utan tjänstgöringen kan nära nog jämnställas med ett straffarbete. Man kan då förstå, att det icke torde vara klokt och tillrådligt ur rent mänsklig och humanitär synpunkt att ålägga denna personal så lång tjänstgöringstid som skett. Det värsta är, att det icke är nog med, att detta antal timmar uttages, utan man har gått tillväga så, att man genom uppdelning af arbetstiden i många olika skift dragit ut denna arbetstid öfver ett stort antal timmar, så att den verkliga ledigheten, under hvilken personalen skall få sin vila och rekreation, blir endast ett minimum, under det att tjänstgöringstiden blir utplockad under största delen af dygnets timmar.

Nu har utskottet sagt, att järnvägsstyrelsen lofvat att göra

Angående indragning af tjänster af högre grad vid Statens järnvägsstyrelsens goda vilja, som utskottet gjort, men såvida icke järnvägsstyrelsen blifvit alldeles omvänd på det yttersta af dessa dagar, har jag verkligen svårt för att tro, att något sådant blir af, om icke Riksdagen gör ett verkligt uttalande.

(Forts.)

I hvarje fall anser jag, att omständigheterna på detta område äro så pass trängande, att det är nödvändigt, att Riksdagen, såsom varande dock hufvudmannen för statens verk, äfven i denna fråga gör ett uttalande.

Likaledes är i de öfriga punkterna, som utskottet icke direkt uttalat sig om, ställningen sådan, att jag tror det vore säkrast, att Riksdagen eller närmast Andra kammaren här gör ett direkt uttalande i dessa frågor, för att man skall öfver hufvud taget ha utsikt till, att en förändring till det bättre skall inträffa. Jag tror, att det är särskildt nödvändigt, att Riksdagen har ett vaktsamt öga på dessa våra administrativa verk, ty det kan icke förnekas, hur opartiskt man än vill se saken, att där utvecklats sig ett sådant system, att det nära nog börjar bli olidligt för den lägre personalen, som har att finna sig i alla dessa olika bestämmelser och oeftergifligt måste efterlefva desamma.

Här vore en mängd detaljsaker att ytterligare anföra, men jag skall icke trötta kammaren längre, utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets utlåtande med det tillägg, som af herr Röing här föreslagits.

Herrar *Lindblad, Rissén, Branting, Berg* i Munkfors och *Forssell* instämde i detta anförande.

Herr Camitz: Herr talman, mina herrar! Då jag icke var närvarande vid detta ärendes slutliga behandling i utskottet och icke kan dela det slut, hvartill utskottet kommit, ber jag att få yttra några ord.

Af statsutskottets utlåtande nr 29, som för kort tid sedan behandlades i denna kammare, finner man, att öfverrevisorerna i sin berättelse uttalat önskemål om, bland annat, att åt järnvägsstyrelsen skulle meddelas uppdrag att verkställa utredning om, i hvilken utsträckning öfverqualificerad arbetskraft användes och på hvad sätt detta missförhållande borde afhjälpas, samt om underlättandet af öfvergången från lägre till högre tjänstegrad äfvensom angående indragning af vissa byråer inom järnvägsstyrelsen. Sedan utskottet återgifvit det af järnvägsstyrelsen afgifna svaromålet och utredningen angående dessa påpekningar, yttrar utskottet slutligen härom på sid. 41:

»Såsom ofvan antydts, har utskottet funnit hvad öfverrevisorerna i berörda tre punkter anført vara beaktansvärdt och

anser utskottet jämväl statsrevisorernas uttalanden angående möjligheten af indragning af andra tjänster än de af öfverrevisorerna vidrörda vara förtjänt af uppmärksamhet. Någon ytterligare utredning i ämnet, utöfver den af järnvägsstyrelsen nu lämnade, vill emellertid utskottet icke för närvarande påkalla, då utskottet anser sig kunna förvänta, att de af öfverrevisorerna och statsrevisorerna framhållna önskemålen i allt fall skola varda af styrelsen i den mån sådant lämpligen låter sig göra, tillgodosedda. Under uttalande häraf får utskottet hvad i ärendet förekommit för Riksdagen omförmåla.»

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.
(Forts.)*

Om Andra kammaren nu skulle bifalla utskottets hemställan i punkterna 1 och 3, skulle detta sålunda innebära ett frångående af dess med anledning af berörda utskottsutlåtande fattade beslut. Man må om dessa förhållanden ha hvilken åsikt som helst, det torde väl dock icke vara lämpligt, att denna kammare nu fattar ett annat beslut, än hvad den nyligen fattat.

Jag ber därför att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Furst: Herr talman, mina herrar! Då tiden är långt framskriden, skall jag icke besvära kammaren med att ingå på de skäl, hvarför utskottet icke kunnat gå med på de punkter, som reservationen omfattar, och som af herr Röing tagits upp i hans yrkande. Jag vill endast i det afseendet hänvisa till de motiv, utskottet anfört i sitt utlåtande.

Hvad åter beträffar herr Camitz' yttrande om, att ett bifall till utskottets utlåtande skulle åstadkomma, att Riksdagen frånginge ett förut fattadt beslut, vill jag säga, att det är absolut felaktigt. Riksdagen har icke härvidlag fattat beslut. Statsutskottet har endast omförmålt här berörda sak, utan att beslut i saken är fattadt. Andra kammarens bifall till utskottets yrkande i ifrågavarande punkter innefattar sålunda icke något frångående af något förut fattadt beslut.

På denna grund ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berglund: Herr talman, mina herrar! Denna debatt har redan dragit så långt ut på tiden, att jag icke länge vågar uppehålla kammaren.

Här har nu herr Camitz yrkat afslag å utskottets hemställan. Men hvad är det utskottet vill? Jo, det är precis detsamma som öfverrevisorerna, statsrevisorerna och motionärerna framhålla. De hafva sagt, att här ha vi en öfvertalig personal, och att här användes öfverkvalificerad arbetskraft, samt att vi här skulle försöka att få lättnad uti öfvergången från lägre till högre grad. Detta är just hvad utskottet tillstyrker och hvad motionärerna begärt, men statsrevisorerna ha därjämte gått vida längre, än hvad ut-

Angående skottet här tillstyrker. Utskottet har å sin sida icke kunnat gå längre än hvad motionärerna begärt.

Det skulle här kunna framhållas många, många exempel i fråga om användning af öfvertalig arbetskraft. Jag skall nämna en sak, som torde vara ytterst påtaglig, om man nu öfver hufvud

(Forts.) taget vill lyssna till skäl. År 1909 hade statens järnvägar en längd af 4,372 kilometer, trafikförvaltningen Göteborg—Stockholm—Gäfle, hvilken, som herrarna veta, består af Gäfle—Dala, Stockholm—Västerås och Bergslagens järnvägar, hade samma år en längd af 1,284 kilometer, alltså icke fullt $\frac{1}{3}$, men betydligt mer än $\frac{1}{4}$ af statsbanornas längd. Nu får man fråga sig därvidlag: Kan man jämföra dessa banor, och på hvad sätt låter det sig göra? Jag säger att man får icke göra jämförelse beträffande den lägre personalen vid ban- och trafikafdelningarna, enär statsbanorna i stor utsträckning ha nattåg, som man icke har vid dessa nämnda enskilda banor. Men det finnes en annan personal, som man kan jämföra, och det är den tekniska personalen, hvilken fordras i lika stort antal, vare sig man har nattåg eller icke; och det är gifvet att det af denna anledning icke vid statens järnvägar kräfvades större personal, åtminstone högst obetydligt. Nu framhålls från något håll, att man vid statens järnvägar 1909 hade en stab af öfver 200 tekniskt utbildade tjänstemän, igenörer. Hur är det vid den nämnda bansammanslagningen? Jo, där funnos samma år en stab af 22 sådana. Om man vill göra en jämförelse härvidlag, skulle enligt kilometerantalet den nämnda banförvaltningen ha 65 sådana tjänstemän, hvilket med andra ord vill säga, att vid statsbanorna användas tre gånger så många tekniskt utbildade tjänstemän som vid denna enskilda sammanlutning. Pekar icke detta på, att det är öfvertalig arbetskraft?

Ha vi icke också öfverkvalificerad arbetskraft? Jag vill påstå, att så är förhållandet. Om herrarne se i motionen på klassificeringen af stationerna, så skola herrarne märka, att det finnes ett sjuttiofemte klassens stationer, som ha betydligt större intäkt än många af fjärde klassens stationer. Det finnes t. ex. en fjärde klassens station med en trafikinkomst på 3,000 kronor, under det att det finnes femteklass-stationer med en inkomst af 60,000 kronor, och vi ha äfven femteklass-stationer med inkomster på 70,000, 63,000 och 65,000 kronor o. s. v.

Nu är förhållandet det, att tjänstgöringen är ungefär densamma, om stationerna ligga två eller tio kilometer från hvarandra. Intäkterna borde väl ligga till grund för bestämmandet af klass. En stationsinspektör af fjärde klass har 3,300 kronor om året, under det att en stationsmästare på station af närmast lägre klass har en aflöning af högst 1,800 kronor. Det är sålunda en skillnad på 1,500 kronor, fast, såsom herrarna förstå, arbetet för de olika löntagarna är i det stora hela detsamma. Detta visar tydligt, att öfverkvalificerad arbetskraft användes.

Vid de preussiska och hessiska banorna har man icke tjänstemän af högre grad på fjärde klass-stationer, och jag förmodar att deras fjärde klass fullt motsvarar vår.

Samma förhållande gör sig gällande mellan kontorskrifvare och kontorsbiträden. Skillnaden i kompetens är den realskole-examen, här förut talats om. Båda dessa kategorier af tjänstemän besitta i själfva verket samma kvalifikationer och utföra samma arbete. Den egentliga skillnaden ligger i aflöningen.

Den sista frågan rör lättningen i öfvergång från lägre till högre tjänstegrad. Därom har talats så mycket, att jag icke skall uppehålla mig vid den saken.

Det var en annan sak, som herr Söderberg omnämnde, och som äfven pekats på från annat håll, nämligen tjänstgöringsförhållandena. Det är den ömma punkten. Hade jag inom utskottet vågat eller kunnat hålla på denna sak, skulle jag gjort det, men jag underlät detta, därför att jag tänkte att utskottets uttalande skulle bli enhälligt. Jag hade icke föreställt mig, att det var möjligt att drifva det utöfver hvad statsrevisorerna och öfverrevisorerna sagt, men för min personliga del skulle jag mycket gärna gå med på det af herrar Röing och Söderberg yrkade tillägget till utskottets hemställan.

Herr Camitz: Gentemot herr Fürst ber jag få säga, att utskottet själf har erkänt, att Riksdagen fattat beslut i detta afseende. För att visa detta skall jag be att få uppläsa, hvad utskottet säger om saken. Det heter nämligen på sid. 7 i utskottets utlåtande:

»I förra fallet, och så som Riksdagen beslutat i anledning af statsutskottets yttrande nr 29 § 9, har Riksdagen, enligt utskottets mening, lämnat järnvägsstyrelsen ett direkt direktiv etc.» —

Jag anser sålunda, att utskottet haft den meningen, att Riksdagen fattat beslut i ärendet, och vidhåller därför mitt yrkande om afslag.

Efter det öfverläggningen nu förklarats afslutad, gaf herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till herr Röings under öfverläggningen framställda yrkande samt 3:o) afslag å såväl utskottets hemställan, som den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i öfverensstämmelse med den under 2:o) upptagna propositionen.

§ 14.

Till behandling förelåg häruppå Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående en närmare sammanlutning mellan de skandinaviska folken.

*Angående
indragning af
tjänster af
högre grad vid
Statens järn-
vägar m. m.*
(Forts.)

*Angående
en närmare
sammanlut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*

Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.

(Forts.)

I en inom Andra kammaren väckt och till förberedande behandling af dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion nr 235 hade herr *Lindhagen* hemställt, att Riksdagen måtte an hålla, att Kungl. Maj:t ville föreslå de öfriga skandinaviska folken ett vänligt samråd i syfte att åstadkomma en närmare sammanslutning dem emellan till ömsesidigt gagn och såsom ett steg mot den större internationella samhörigheten.

Utskottet hemställde, att herr *Lindhagens* förevarande motion icke måtte till någon Andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Jag har i fyra väckta motioner ifrågasatt, att svenskarna skulle i någon mån intressera sig för sin utrikespolitik. Det är väl icke nog med att bara anställa gesandter, attachéer och konsulter, utan man bör väl äfven föra någon realutrikespolitik, så att det kan blifva till gagn för landet och på samma gång tjäna den internationella samhörigheten. I detta afseende ha tre af mina motioner redan behandlats af Riksdagen och vederbörligen afslagits.

Den första handlade om ett internationellt hjälpspråk och annan internationell samfärdsel. Jag måste medgifva, att de förhoppningar mina vedersakare hade hyst om att denna fråga skulle komma grundligt på skam gäckades i denna kammare, och att saken där fick en ganska stor uppmuntran.

Vidare har förekommit frågan rörande förhållandet till det ryska folket. Vid behandlingen af denna fråga var jag sjuk, men den blef ju med en viss s. k. välvillig motivering afstyrt af utskottet och jämväl af kammaren.

Slutligen har i dag afgjorts frågan om det skandinaviska lagstiftningsarbetet. Det har nu visserligen i fråga om Första kammarens beslut gjorts uttalanden i tidningarna under rubriken: »Intet skandinaviskt lagstiftningsarbete»; men i detta afseende har man gjort lagutskottets majoritet orätt, ty det har i sin motivering skrifvit välvilligt och sagt: »För närvarande synes alltså utsikten för det skandinaviska samarbetet i ifrågavarande afseende synnerligen ljus. I den mån insikten om nyttan och vikten af sådant samarbete i de olika länderna vinner starkare rotfäste och idén om uppehållandet och utvecklandet af rättens universalitet för de närbesläktade nordiska folken hinner alltmer intränga i det allmänna medvetandet, lära dessa utsikter komma att te sig än förhoppningsfullare». Nu har emellertid Andra kammaren utan något motstånd bifallit reservationen, som ställer i utsikt att på alla områden, där det lämpligen kan ske, samråd bör äga rum rörande gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbeten, och detta kan jag icke annat än betrakta såsom en stor framgång för motionen, hvarför motionären är särskildt tacksam.

Nu återstår emellertid den enligt min uppfattning viktigaste af ifrågavarande motioner, och den innebär egentligen ett fullföljande i vidare omfattning af de initiativ, som jag för min del har tagit förut i dessa frågor. Beträffande denna fråga har jag nu verkligen förut under riksdagen haft en viss förhoppning om att utskottet skulle komma med något positivt tillstyrkande i något afseende; åtminstone har detta förespeglats mig, men det har icke blifvit så. Af ett rent olycksöde lärer det bero att någon reservation icke ens kommit till synes vid betänkandet, ehuru väl en sådan varit att förvänta från ett par tre ledamöter.

*Angående
en närmare
sammanslutning
mellan
de skandinaviska
folken.*
(Forts.)

Det är dock ganska märkligt, att en sådan sak, som ju dock måste anses såsom viktig — det är ju så att säga Sveriges närmaste och viktigaste utrikespolitiska uppgift liksom det är Norges och Danmarks — betraktas såsom en så obetydlig sak. Den vinner just icke någon uppmärksamhet i Riksdagen och lika litet i pressen. Men däremot behärskas politiken helt och hållet af frågorna om det öfverskridna flottanslaget och pansarbåten af F-typ. Det är ju egentligen dessa frågor, som den stora politiken för närvarande rör sig om, och då komma alla »småfrågor» att falla fullkomligt till föga, ehuru enligt min uppfattning de i många fall äro vida viktigare. Ifall en sådan sak på något sätt skall kunna komma i flott vatten och vinna någon uppmärksamhet i dagspolitiken, måste den sammanknytas med det, som mest tilldrager sig uppmärksamheten. Om jag då rör mig med de två frågor, som nyss omnämndes, nämligen flottanslaget och pansarbåten, ha dessa nu vidgat sig ännu mer till att blifva en strid om civilt och militärt åskådningssätt i fråga om användande af försvarsmedlen; men då kunna dessa frågor vidga sig och böra också vidga sig ännu mer till att omfatta motsättningen mellan civilt och militärt åskådningssätt i fråga om utrikespolitiken i allmänhet. Man kan ju nämligen säga, att det egentligen är det militära, som för närvarande representerar den aktiva utrikespolitiken i Sverige. Det är militärernas anslagskraft och deras synpunkter, som äro de egentliga yttre vägledarne, kännemärkena på officiell svensk utrikespolitik, och några andra synpunkter bestå vi oss icke med. Ur dessa synpunkter har särskildt den stora pansarbåten af F-typen framsprungit, ty vi hörde ju att de militära myndigheterna på sin tid funno, att då unionsbrottet ledt till att Sverige icke längre hade någon bundsförvant åt väster, måste Sverige se sig om att i Nordsjön hålla stora krigsfartyg.

Emot det militära åskådningssättet om utrikespolitiken måste vi sätta den civila uppfattningen, som ligger däri, att man skall helt och hållet skjuta undan den militära synen på saken och i stället gå fram på den vägen, att man skall sammanknyta folken med hvarandra, och då naturligtvis i första hand de folk, som befinna sig hvarandra nära. Ur den synpunkten således ha vi här i denna lilla skandinaviska motion en sådan utrikespolitisk

Angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken. fråga, som rör sig i den civila riktningen och äfven således kan sägas äga ett visst samband med dagspolitikens »stora» frågor, så att den från det dukade bordet möjligen kan hämta en smula af intresse.

(Forts.)

Nu har utskottet, som sagdt, afgifvit sitt utlåtande öfver förslaget. Motionären har ansett, att ehuru han tror, att den nordiska enhetstanken syftar till en närmare politisk sammanslutning i framtiden, måste man i alla fall ur utvecklingens synpunkt tänka sig, att man först går fram på några närmare belägna riktlinjer, och motionären har föreställt sig, att i fem särskilda punkter föreläge viktiga frågor, som man för närvarande kan röra sig med i den riktning, som motionen åsyftar. Jag har därmed naturligtvis icke velat säga, att Riksdagen skulle på något positivt sätt inlåta sig på dessa punkter, eller säga, att de och de punkterna äro riktiga, och där bör sammanslutning äga rum. Jag har endast genom att hänvisa därpå velat gifva exempel på områden, där ett öfvervägande, huruvida och i hvad mån en samverkan skall äga rum, vore på sin plats. Det är därför icke så att förstå, som om motionen skulle vilja hafva fastslagit, att vi skola gå fram på dessa fem linjer, men där ligger dock åtskilligt, som är förtjänt af öfvervägande och hvarpå man i första hand kan inlåta sig.

Den första frågan har jag formulerat så: »Frihandel mellan de tre länderna eller såsom det också kan kallas en tullunion eller en mellanrikslag för den ekonomiska samfärdseln». Denna fråga kan tagas vidsträckt eller inskränkt. Vi minnas, att Sverige förut haft en mellanrikslag med Norge, som befordrade den ekonomiska samfärdseln mellan de bägge länderna, och det är en af de mest typiska svenska dvärgagärningarna, att man uppsade denna lag och därmed det ekonomiska sambandet och sedan trodde sig i alla fall kunna upprätthålla det politiska.

Nu har utskottet i denna punkt, såsom i de andra punkterna, refererat en del saker, som utskottet funnit vara gjorda, och tankar, som äro framkastade. Utskottet har särskildt redogjort för den verksamhet, som utvecklats af Nordiska föreningen för ekonomiskt samarbete, som bildades några år före unionsbrottet, men med denna tilldragelse i det närmaste, för att icke säga helt och hållet, upphörde med sin verksamhet. Den utgjorde en sammanslutning mellan en hel del personer i de olika länderna och har verkat genom upplysningsarbete och nu säger utskottet: »Det är att hoppas, att föreningen nu åter skall finna tiden vara inne att med större kraft och ifver upptaga sitt arbete. Genom ett dylikt frivilligt arbete, utfördt af framstående och för saken intresserade nationalekonomer och köpmän, torde enligt utskottets åsikt den ekonomiska samfärdseln emellan de tre nordiska länderna bättre främjas än genom den af motionären ifrågasatta åtgärden.»

Det kan jag nu inte förstå, hur en enskild förening, en sammanslutning af enskilda personer skall kunna åstadkomma det, som motionen syftar på, nämligen att man genom öfverenskommelser skall upphäfva flera eller färre af de skrankor, som i ekonomiskt afseende nu finnas mellan de olika länderna. Det är väl framför allt ett politiskt öfvervägande, som här måste äga rum och leda till officiella konventioner och öfverenskommelser mellan länderna; och det är väl icke något, som en enskild förening kan åstadkomma. Jag förstår verkligen icke, hvad utskottet menar därmed.

Angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken.

(Forts.)

Jag har också vidare framhållit såsom en annan uppgift: »lika lagstiftning i allt, som kan vara gemensamt, den sociala lagstiftningen icke minst däri inbegripen, samt en organiserad lagberedning för samarbetet.» Detta förordar utskottet, och Andra kammaren har redan förut i dag gifvit ett mycket ampelt erkännande åt denna tanke. Därmed behöfva vi således icke vidare uppehålla oss.

För det tredje har motionären ifrågasatt »undervisningen i skolorna, ordnad efter likformiga hufvudgrunder, samt den högre undervisningen enhetligt organiserad på den ömsesidiga samverkans grund». Detta grundar motionären därpå, att det i mycket är gemensamheten i kunskaper och undervisning, som för människorna och således äfven folken tillsammans, och därför är detta ett viktigt område för samverkan. Därom har utskottet icke sagt annat, än att det återgifvit en del tendenser i den riktningen, men för öfrigt har det icke yttrat sig direkt om saken.

Men så förekommer det en fjärde och femte riktlinie i motionen, nämligen »gemensamhet i neutralitets-, försvars- och afrustningsfrågorna» och slutligen »samförstånd i den utrikes politiken, gemensamma beskickningar och konsulära tjänstemän utomlands och i öfrigt ett enhetligt framträdande utåt.»

Ja, där är man visserligen inne på hvad man kan kalla ömma toner, men vi veta, att man i utlandet i mångahanda måtto uttalar sin förvissning om att de nordiska länderna böra slå sig tillsammans och uppträda enhetligt utåt. Vi måste komma in på dessa tankar, som i alla fall behöfva tänkas och tänkas i samråd.

Om allt detta säger utskottet endast, att de ifrågavarande punkterna beröra spörsmål, som »måste anses vara af så grannliga och invecklad natur, att man näppeligen kan begära af ett tillfälligt utskott, att det skulle äga erforderliga förutsättningar för att på ett ingående sätt yttra sig angående desamma.»

Jag får verkligen säga, att jag anser detta vara det mest löftesrika i utskottets utlåtande, ty utskottet har åtminstone icke här tagit afstånd, utan det döljer sig i dess uttalande möjligheter åtminstone i vissa afseenden, ehuru jag naturligtvis i lik-

*Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*

(Forts.)

het med utskottet erkänner, att det är ett grannlaga ämne och ett ämne af invecklad natur.

Sedan utskottet redogjort för hvad som blifvit åtgjordt i de angifna fem olika punkterna och sagt hvad jag här återgifvit, kommer utskottet till slutklämman, och där heter det sålunda: »Ingen anledning synes finnas att betvifla, att, därest på andra likartade områden praktiska skäl skulle tala för ett samarbete, likaledes där samma tillvägagångssätt skulle komma att följas.»

Ja, men hvad jag vill, det är just att få ett öfvervägande om hvilka nya praktiska möjligheter finnas för att ett samråd skall komma till stånd. Det är icke nog med dessa frivilliga initiativ, utan saken får en annan pondus, och man kan lättare finna de rätta praktiska möjligheterna, när ett officiellt samråd kommer till stånd. Jag kan därför icke medgifva, att utskottet här gifvit en lycklig formulering för att afstyrka det föreliggande förslaget.

Sedan fortsätter utskottet vidare sålunda: »Motionären anser, att det vore lyckligt, om det af honom ifrågasatta enhetsverket kunde ske i ett enda slag, ungefär såsom skedde i Tyskland». Därom säger sig utskottet hysa en afvikande mening. Det är dock ganska mänskligt och förklarligt, att ett dylikt utrop undfallit motionären, när han tänkte på, hvilka oerhördt tunga fjät, som återstå för att man skall komma afsevärdt framåt. Den önskan ligger då nära, att det måtte ske på en gång. Om alla sammanslöte sig om målet, sluppe man alla besvärligheter. Jag kan icke finna något oriktigt i mitt uttalande: kunde den önskan, som jag däri gifvit uttryck åt, blifva verklighet, så vore det ju bra. Men motionären säger i fortsättningen själf, att det icke går så, utan att man får begagna sig af den långsamma utvecklingens väg. Därför tycker jag, att utskottet gjort ett alltför billigt nummer af den här saken, och icke förstår jag, hvarför man skall förklara sig absolut ej vilja vara med om att ett bra mål omedelbart förverkligades, om det kunde ske.

Såsom utskottet säger, behöfs dock en naturlig utveckling, och motionären vill att man skall taga ett initiativ, som gör, att man kan komma framåt. Utskottet säger emellertid, att det icke kan »förorda, att Riksdagen nu gör något uttalande till förmån för ett så ytterligt vidtomfattande och allmänt hållet program, som det i den föreliggande motionen framlagda». Utskottet har heller icke kunnat finna, att det i något af vidkommande länder föreligger »några från mera officiellt håll utgångna uttalanden i den af motionären angifna riktning». Och utskottet afslutar sitt utlåtande sålunda: »Också synes enligt utskottets mening ett uttalande från Riksdagens sida till förmån för de af motionären uppdragna politiska riktlinjer på här ifrågavarande

område lätteligen kunna ge anledning till missförstånd och därigenom i själfva verket få en skadlig återverkan på redan förefintliga sträfvanden för samarbete mellan de nordiska länderna på områden, där ett dylikt redan är påbörjadt eller såsom praktiskt och lämpligt ifrågasatt.»

Angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken.

(Forts.)

Det är här principiellt uttaladt, att man rent af icke får väcka en sådan fråga på tal, ty det skulle kunna skada saken, »ge anledning till missförstånd» o. s. v. Man kan verkligen tappa all håg för framstegsarbete, när man städse möter alla möjliga försök att uppresas svårigheter. Det beror nu på, hur saken skötes af regeringarna, men icke skall man därför, att de skulle kunna missförstås, afstå från att i bästa afsikter taga initiativ, som måste blifva mycket fruktbringande. Hvart skulle man då komma här i världen?

Emellertid säger utskottet i början af sitt utlåtande så här: »Utskottet delar med motionären den fasta förvissningen, att den nordiska enhetstanken hvarken kan eller får dö». Utskottet får ursäkta, om jag anser, att man om detta uttalande kan säga, att tron utan gärningar är död. Hvad tjänar det till att man tror så mycket, då man icke vill taga ett enda steg för att göra denna tro till verklighet? Och då utskottet talar om den naturliga utvecklingen, måste jag för min del säga, att utskottet verkligen icke, såvidt jag förstår, på något sätt bidragit med ett enda fjät till denna utvecklings vidare fullföljande. Om utskottet uttalat sig för något samråd om en ny framryckning, kunde det väsentligen bidragit till den naturliga utveckling, som utskottet talar om, utan att därmed på något sätt binda Riksdagen vid bestämda direktiv. Det kunde hafva gjort ett betydelsefullt officiellt inlägg i den stora frågan. Jag undrar, om icke redan det, att de skandinaviska folken började att i samråd behandla detta spörsmål, skulle väcka uppmärksamhet utåt och i hög grad stärka de skandinaviska folkens ställning.

Jag skall sluta med att läsa upp ett yttrande ur ett bref till mig, hvilket jag tror mig ha rätt att offentliggöra. Det är ifrån förre norske statsministern Sigurd Ibsen. Jag föreställer mig, att ingen af kammarens ledamöter blir stött af det. Det ligger verkligen någonting i hans uttalande. Han skrifer på följande sätt med anledning af mina motioner: »Tills vidare bli väl motionerna begrafna som utopiska drömmar. Jag antar nämligen att riksdagen liksom stortinget och andra parlament öfvervägande bestå af s. k. realpolitici. Men historien har gång på gång visat, att idéerna kullkasta realpolitiken och att det är drömmarna som framtiden tillhör.»

Ja, det uttalandet är ju någonting, som jag för min del i högsta grad känner mig tilltalad af. När jag läste det, kom jag att tänka på hvad som säges på ett ställe i Fänrik Ståls sägner — »jag velat kyssa hvarje rad».

*Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*

Forts.)

Nu är det emellertid så, att drömmarna kunna gå längre och kortare. De drömmar, som man måste drömma i den praktiska politiken, måste vara verklighetsdrömmar eller, i öfversättning, de måste bäras upp af en vilja att skapa nya realiteter med utgång från det bestående. Och drömmen om att föra närmare tillsammans de skandinaviska länderna till deras egen fördel och såsom ett steg till främjande af en större internationell samhörighet är en sådan verklighetsdröm, som bör införlivas med realitetspolitiken, och det är ur den synpunkten jag tillåtit mig väcka mitt förslag.

För att i alla fall fullfölja mitt uppsåt skall jag tillåta mig att hemställa, icke om bifall ordagrant till motionens yrkande, och allra minst till motiveringen, utan att kammaren måtte besluta att rikta en vädjan till Kungl. Maj:t att taga i öfvervägande, huruvida och i hvilken ordning initiativ från svensk sida kan äga rum i syfte att med de öfriga skandinaviska folken åstadkomma ett vänligt samråd angående möjligheterna för en ytterligare sammanslutning dem emellan på området, där en sådan lämpligen kan ske.

Vidare anförde:

Herr Leander: Herr talman! Den högt ärade motionären har i sin motion låtit komma till synes denna ljusa syn på tingen eller denna optimism, som tar ett hopp öfver alla svårigheter, och som det är lyckligt för en människa att äga. Ledsamt nog har utskottet icke kunnat dela denna optimism.

På grund af de högst viktiga spörsmål, som i motionen beröras, har emellertid utskottet sökt behandla den med allt allvar. Utskottet har därvid icke kunnat blunda för de lärdomar den gångna tidens historia skänker. I politiken får man icke bygga på lösan sand, utan där om någonstades får man räkna med verkliga faktorer. Motionären önskar kondensera den nordiska atmosfären, för att det måtte komma ett regn, ett välgörande sommarregn. Ja, kunde man lita på att den af honom föreslagna åtgärden skulle ha en sådan verkan, då kunde det så vara. Men kanske det i stället blir storm och oväder eller, såsom motionären i en annan motion säger, en förödande störtflod, som sopar bort det vi redan nu ha gemensamt.

Motionären har här kritiserat utskottet, och jag skall be att något få kritisera hans motivering. Jag skall fatta mig kort vid denna sena timme. Jag har icke för afsikt att såra honom, men jag föreställer mig, att här liksom annars gäller det, att genom gåfvor och gengåfvor varar vänskapen längst. Han tyckes icke nu vilja stå för det uttrycket, att det vore bäst, om föreningsverket komme till stånd i ett enda slag. Jag får tillstå, att jag läst hans yttrande gång på gång och har icke kunnat bli klok

på hvad han menar. Det lyder så: »Lyckligt vore om enhetsverket kunde ske i ett slag, ungefär såsom skedde i Tyskland. Men därtill fordras stora händelser, som tvinga folken ur sina hvardagsvanor.»

Nu veta vi på hvad sätt det tyska enhetsverket kom till stånd — det var i samband med ett förödande krig. Emellertid tillägger motionären: »Kanske komma sådana mäktiga tillskyndelser äfven här, men för närvarande ser det mörkt ut, och då får man arbeta sig fram så småningom, men arbetas måste det i alla fall.» Hvad vållar mörkret och bedröfvelsen? Jo utsikten att vi icke kunna få ett krig. Jag kan verkligen icke med min innanläsningskonst få fram något annat ur detta motionärens yttrande. Annars äro vi glada öfver att nu under hundra år hafva fått åtnjuta fred och synnerligen glada öfver att vi icke ha krig att vänta; men motionären synes så ha förälskat sig i enhetstanken, att han menar, att det må komma hvad som helst, bara den nu kan bli förverkligad. Emellertid har utskottet här en olika uppfattning mot motionären, så att där han nu ser idel mörker, ser utskottet den allra ljusaste och klaraste dag, ty det är väl ändock väl om vi kunna slippa krig.

Sedan talar han om norrmännen. Han litar icke på, att de af honom föreslagna åtgärderna skola röna stora sympatier i Norge. Ja, icke lära de bli mera benägna för ett samarbete, när de få höra något sådant som detta: »Nu är det emellertid» — säger motionären — »en omständighet, som icke får förbises, nämligen att Norges politiska utveckling i visst afseende blifvit något efter de båda andra skandinaviska ländernas.» Ifall man vill ingå förbund med någon, eller om jag skulle säga att man är ute på giljaresträt, får man icke tala om efterblifvenhet utan lägga sina ord väl och vara försiktigare, än hvad motionären här varit.

Jag har antecknat en mängd andra uttalanden i motivering, men jag skall nu icke fästa mig vid dem. Jag tror, att det alternativ, som motionären anser vara det sämre, nämligen att enhetsverket får försiggå så småningom, dock i själfva verket är det allra bästa. Vi få nu vara glada öfver, hvad som är. Vi ha kommit ganska långt på lagstiftningens område, och det gäller för oss att söka utvidga gränserna för detta samarbete. Den reservation, som kammaren nyss antog till förmån för herr Lindhagens motion nr 248 om det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet, kunde jag understödja af fullaste hjärta, men genom att nu söka genomföra ett sådant vidtfamnande program eller kanske endast uttala sig för det kunde man verkligen skada saken i stället för att gagna den.

Nu har motionären i sitt föreslagna yrkande i någon mån måhända mildrat motionens kläm, hvilket jag emellertid icke haft tillfälle att bedöma, men man måste i alla händelser sätta

*Angående
en närmare
sammanslutning
mellan
de skandina-
viska folken.*

(Forts.)

*Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*

(Forts.)

klämnen i samband med motionens motivering, och jag har framdragit ett par uttryck i motionen, som icke riktigt passa i stycke, och skulle kunna framdraga flera, från hvilket jag dock afstår.

Om vi skulle gå in på motionärens förslag, skulle vi i och med detsamma erkänna, att vi hittills icke haft tanke på samarbete, utan det skulle börja först nu; men nu är icke så förhållandet, och från Sveriges sida kommer säkert aldrig något hinder att möta för ett mera intimt och utvidgadt samarbete. Vi ha varit benägna därför förut och äro det äfven i dag, och vi skola sannerligen räcka våra skandinaviska bröder handen, ifall de vilja samarbeta med oss.

Alltså, under uttryckande af en liflig förhoppning om att motionärens vackra tanke skall så småningom steg för steg bli förverkligad, att den nordiska enhetstanken skall mer och mer slå djupa rötter i de nordiska folkens hjärtan, hemställer jag i alla fall om bifall till utskottets förslag, emedan jag tror, att det för närvarande är det mest förnuftiga och mest praktiska.

Herr Lindhagen: Ja, de där gengäfvorna voro just icke så synnerligen rikliga. Det var bara två utdrag ur motiveringen, som den siste talaren trodde skulle, lösryckta ur sitt sammanhang, i det afseendet göra sig bäst inför kammaren. För det första ville han antyda, att motionären — det är en högst egen uppfattning om motionären och hans ståndpunkt — skulle önska sig ett krig för att kunna sammanföra folken. Det är ju en billig förtolkning af min mening, som förekommit, visserligen i högerpressen. Det är det enda, man där sett af hela denna motion. Jag kan ju förklara, hur jag tänkt mig uttrycket om de stora hemsökelseerna, som kunde komma. Det kunde vara en ekonomisk isolering eller något dylikt, som kunde tvinga folken att närmare sluta sig tillsammans. Emellertid jag tror icke alls på, att det går i ett slag, som jag redan framhållit.

Så gaf den siste talaren mig en liten lektion i, hur diplomatisk man skall vara i dessa frågor; man får icke säga hur saken är, utan man skall stå här och narras. Det är alldeles oriktigt enligt min uppfattning. Det är verkligen så, att norrmännen, som först nyligen vunnit full själfbestämmanderätt, icke äro lika långt komna som svenskar och danskar i fråga om känslan af den frivilliga sammanslutningens betydelse, och när jag talar med norrmän, så säger jag ofta detta och man ger mig äfven rätt. Jag vet icke, hvarför man icke skall i detta fall tala ut det, som är riktigt, hvilket endast främjar saken i längden.

Jag vill på grund af de skäl, som jag anfört, och då de vackra förhoppningar, den siste talaren uttalade, att man alltmer skulle komma fram på detta område, icke främjas annat än genom initiativ och främst genom officiellt initiativ, anhålla om bifall till mitt yrkande.

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att med anledning af hvad som här förekommit i kväll och af det uttalande, som gjorts af herr Lindhagen, få framhålla som min mening, att jag tror, att den ärade motionären något förbiser det förhållandet, att icke alla frågor äro färdiga att behandlas med framgång och verkligen främjas genom att föras fram i parlament. Ty en riksförsamling är och förblir med nödvändighet under nuvarande förhållanden på samma gång ett politiskt maktcentrum för landet, ett nationellt maktcentrum. När det gäller mellanfolkliga förhållanden, ligger det då så oändligt nära till hands, att hvarje uttalande, som göres från detta nationella politiska maktcentrum, uppfattas på andra håll icke blott såsom det kanske är afsedt, utan med misstankar och förtolkningar om, att syften af mindre vacker art, politiska maktsyften, ligga bakom.

För att förekomma sådant tror jag, att det vore önskvärdt, om en hel del af de sträfvanden, som motionären här gjort sig, värtaligt som alltid, till tolk för, i stället framfördes på andra områden i lifvet genom sammanslutningar af friare art, men att man icke fordrade, att de skulle upptagas här i riksförsamlingen. Det är på det sättet, tror jag, man bör åtminstone tillsvidare främja det stora mål, som motionären äsyftar att främja med sin motion, åt hvilken det ju också faktiskt i utskottet gjorts värdefulla och ingående utredningar och gifvits många och fullt befogade och berättigade erkännanden.

Jag ber blott att få fästa uppmärksamheten på de första raderna i utskottets utlåtande, där det förklaras, att utskottet »delar med motionären den fasta förvissningen, att den nordiska enhetstanken hvarken kan eller får dö». Jag tror, att detta är ett uttalande, som vi ha anledning vara utskottet tack samma för. Men man kan också måhända göra klokt i att icke sedan fordra, att detta skall öfversättas i en riksdagsskrifvelse, utan att det får stanna såsom ett uttalande, om hvilket, som jag hoppas, alla kunna vara ense. Ensamt framhållandet af detta erkännande är faktiskt ett ytterligare steg mot och en betydelsefull moralisk seger för den blifvande nordiska enheten. Men jag tror, att vi gagna just den saken bäst genom att låta det för tillfället stanna härvid.

Herr Lindhagen: Ja, i den fråga, som herr Branting uttalade sig om, till hvilket forum man skulle vända sig, har jag, som bekant en fundamentalt olika uppfattning mot herr Branting. Jag är nämligen lifligt öfvertygad om, att skola framtidsfrågorna föras fram med kraft på olika områden, måste det också ske genom parlamenten. Det går långsamt där, men går det icke där, går det icke annorstädes. Parlamenten äro uttrycken för nationernas vilja och hvad man där kan få igenom i sträfvandet för det goda, blir på ett särskildt sätt fruktbart för framtiden. Jag undrar, hur det skulle gå, om man i dessa utrikes-

*Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*
(Forts.)

*Angående
en närmare
sammanslut-
ning mellan
de skandina-
viska folken.*

Forts.)

politiska frågor och andra spörsmål af allmän natur skulle följa herr Brantings råd, att lita bara till enskilda sammanslutningar och icke också gå till detta s. k. »maktcentrum»? Jag har den uppfattningen, att parlamentarismen, ifall den öfverhufvud taget skall kunna fylla sin uppgift och icke gå fram mot slutlig försumpning, måste höja sig ur denna intressekoncentrering, höja sig ur gruset så småningom och äfven kunna bli ett enhetligt uttryck för de universella intressena. Jag undrar, hur det skulle gått med det skandinaviska lagstiftningsarbetet och en mängd andra kulturella frågor, som ej kunnat rubriceras som maktfrågor, ifall de icke förts fram i parlamenten?

Man kan visserligen lätt förledas till den uppfattning, som herr Branting har, när man läser detta utskottsutlåtandes negativism. Det, som är riktigt, går dock i alla fall till sist, och jag tror särskildt icke, att man skall säga, att man skall i utrikespolitiska frågor undvika uttalanden från parlamenten, därför att de kunna misstänkas ha egennyttiga afsikter bakom. Det ha de ibland, men ofta också icke.

Hvad svenska Riksdagen säger i fråga om skandinavismen, tror jag i stort sedt aldrig blir misstänkligt upptaget i grannländerna. Det har hittills icke blifvit det i fråga om det skandinaviska civillagstiftningsarbetet, icke heller i fråga om annat, som kommit från den svenska Riksdagen, annat än när det gällde den akuta konflikten med Norge, men aldrig när det gällt fredliga uttalanden såsom det nu ifrågasatta, hvilket begär ett vänligt samråd. Jag tror, att äfven för framtiden vi måste tro på, att parlamentarismen har en kulturellt uppbyggande uppgift att fylla, annars har man icke mycket att bygga på.

Herr Branting: Ja, jag skall icke alls ingå i någon allmän diskussion vid denna timme om de synpunkter, som nu framförts af min ärade vän, herr Lindhagen. Jag vill blott säga, att det dock föreligger en stor skillnad, ifall man föreslår bestämda konkreta punkter, där ett närmande kan och bör ske. Först när så kan ske, är efter min uppfattning en sådan fråga mogen att tagas upp i parlamenten. Det ha vi alldeles nyss sett bevis på just genom det exempel, han anført, beträffande frågan om det skandinaviska samarbetet på lagstiftningsområde, där ju kammaren har utan ett ords debatt godkänt det uttalande, som därom gjorts. Men det är ju icke fråga alls i detta fall om något sådant, utan om något mycket mera vidtfamnande och mindre bestämda och fixerade saker, och det var beträffande dessa jag tillät mig att uttala min mening. Jag hyser den fortfarande. Tills de frågor hinna kristallisera ut sig till yrkanden, som ha med påtaglig verklighet att skaffa, så äro de knappast af den beskaffenhet, att deras framgång främjas genom att ett parlament, som är ett nationellt maktcentrum, gör uttalanden i dem.

Herr von Schéele: Herr talman! Allt ifrån ungdomen har ett af mina varmaste önskemål varit de tre närbesläktade nordiska folkens närmande till hvarandra för ömsesidigt tillgodogörande af deras särskilda begåfningar på gemensam, naturlig och historisk grund. När på senare tider det nordiska interparlamentariska förbundet bildades, var jag också glad att få medverka. Det, som föranledt mig att begära ordet, rör en sammanslutning af liknande art på det fält, där jag har min egentliga lefnadskallelse.

För något år sedan blef nämligen till mig, såsom ordförande i den svenska kommittén för nordiska missionsmöten, en förfrågan från Danmark gjord, huruvida vi icke skulle vilja återupptaga ett arbete tillsammans med danskar och norrmän i sådant syfte. Vår kommitté svarade med ett uttalande af det önskvärda i att de olika direktorerna eller sekreterarna inom de nordiska missionerna samlades till regelbundet återkommande konferenser, men att det då borde ske på grundvalen af större vidhjärtenhet, så att de religiösa samfund i vårt land, som satt sig till mål, fastän på något skilda vägar, Guds rikets utbredande till olika delar af jorden, blefve härvid likställda. Detta från Sverige utgångna förslag har emellertid strandat därpå, att normmännen satt sig emot att taga ett litet steg i sänder och fordrat, att man antingen med ens skulle låta saken träda fram i sin fullmogna gestalt eller också låta den helt och hållet tills vidare anstå. Detta visar i sin mån det berättigade i den norskvänliga motionärens utsago, att normmännen »ej gärna såsom danskar och svenskar hunnit uttömma behaget af att vara sig själfva nog.» Vi afsågo ju att sålunda bereda tillfälle för folken att efter hand lära känna hvarandra allt närmare och dymedelst så småningom komma till målet. Naturligtvis ha vi nu intet annat att göra än bida tiden, men hoppas dock fortfarande, att detta tillfälliga afbrott i våra sammanslutningssträfvanden på sagda område icke skall ha någon mera vidtgående betydelse.

I hvarje fall torde det af mig anförda ådagalägga, hur rätt herr Branting hade i hvad han nyss nämnde om den inre, naturenliga utvecklingsvägens företråde. Ty äfven ett mindre steg, som tages på blott yttre väg utan att äga tillräcklig grund i öfvertygelsen hos folken själfva, snarare hindrar och stör, än främjar målets uppnående. Och har det visat sig, att till och med försök till sammanslutningar af friare slag, hvarpå jag tillåtit mig anförda ett färskt exempel, understundom möta svårigheter från norskt håll, huru mycket mer måste det ej kunna förväntas i åtminstone vissa af de i den föreliggande motionen framhållna afseendena? Onekligen göra också vi bäst i att framför allt rikta våra bemödanden på kraftens samlande i eget land för att, i den mån behofvet af ett nordiskt enhetsverk gör sig gällande, Sverige må hafva en värderik insats att erbjuda.

Angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken.
(Forts.)

Angående en närmare sammanslutning mellan de skandinaviska folken. Jag förenar mig således, herr talman, i det yrkande, som blifvit af utskottet gjordt.

(Forts.) Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på bifall till det af herr Lindhagen under öfverläggningen gjorda yrkandet; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Angående bestämmelser om fridlysningsförfarande m. m. Slutligen företogs till afgörande *Andra* kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande; nr 11, i anledning af Första kammarens beslut om skrifvelse till Kung. Maj:t med hemställan att i den nya landshöfdingeinstruktion, som kan förväntas blifva utfärdad, måtte införas mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarande m. m.

Med anledning af motion nr, 290, af herrar *Kristensson, Söderberg* i Stockholm, *Svensson* i Nyköping och *Lindblad* och på hemställan af sitt femte tillfälliga utskott hade *Andra* kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det Kungl. Maj:t täcktes lämna Riksdagen tillfälle att, såvidt anginge bestämmelserna om fridlysningsförfarande och hvad därmed äger samband, yttra sig öfver det förslag till ny landshöfdingeinstruktion, som i sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation kunde varda upprättadt.

Sedan beslutet delgifvits Första kammaren, hade denna kammare på det sätt biträdt *Andra* kammarens beslut, att Första kammaren för sin del beslutit, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t uti den nya landshöfdingeinstruktion, som förväntades blifva utfärdad i sammanhang med fögderiförvaltningens omorganisation, införa mera normerande bestämmelser om fridlysningsförfarande och hvad därmed äger samband.

Då *Andra* kammarens i ämnet fattade beslut således ej blifvit af medkammaren oförändradt antaget, hade ärendet, jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen blifvit återlämnadt till *Andra* kammaren, som för vidare behandling hänvisat detsamma till sitt femte tillfälliga utskott.

Utskottet hemställde, att *Andra* kammaren måtte fasthålla vid sitt förut i ärendet fattade beslut.

Sedan utskottets hemställan uppläst, yttrade:

Herr *Svensson* i Nyköping: Jag skall endast yttra några få ord för att icke alltför mycket förlänga detta redan sena plenum. Som herrarna behagade finna, har utskottet här föreslagit, att *Andra* kammaren måtte i den föreliggande frågan vidblifva sitt förut fattade beslut; mellan detta och det beslut, hvartill Första kamma-

ren vid behandling af frågan kommit, är ju egentligen i själfva saken ingen skillnad. Det är skillnad i kamrarnas uppfattning endast beträffande det sätt, på hvilket de bestämmelser, hvarom här är fråga, skulle åstadkommas. Andra kammaren vill att Riksdagen skall blifva i tillfälle att yttra sig öfver det förslag till landshöfdinginstruktion i förevarande delar, hvilket kan komma att blifva upprättadt, under det Första kammaren anser, att det bör uppdragas åt Kungl. Maj:t att upprätta dessa normerande bestämmelser. Jag vill för min del instämma i det beslut, hvartill utskottet kommit. Jag anser det vara välbetänkt och för saken tjänligt, att Riksdagen blir i tillfälle att här säga ifrån, hur den vill, att dessa bestämmelser skola se ut. Med hänsyn till den oerhörda vikt, som de medborgerliga fri- och rättigheter hafva, om hvilka här är fråga, torde det icke vara lämpligt att låta endast Kungl. Maj:t härvidlag vara bestämmande, utan det torde vara nödvändigt, att också Riksdagen får sitt ord med i laget. Emellertid begärde jag icke ordet endast för att säga detta, utan jag ber också att få konstatera, att äfven Första kammaren varit enig med Andra kammaren om att dessa bestämmelser behöfva ändras, att det verkligen behöfver vidtagas sådana förändringar, att det godtycke, som man hittills tyckt sig förspörja vid tillämpningen af bestämmelserna, icke må vara möjligt efter detta. Man skulle väl också ha anledning hoppas, att, när nu äfven Första kammaren biträdt Andra kammaren i sak i detta afseende, och Andra Kammaren står beredd att för tredje gången besluta en hemställan till Kungl. Maj:t om att få denna landshöfdinginstruktion på bordet, Kungl. Maj:t verkligen skall beakta detta och, fastän ingen skrifvelse kommer tillstånd, finna det fördelaktigt och lämpligt att låta Riksdagen bli i tillfälle att yttra sig öfver landshöfdinginstruktionen i denna del. Jag ber vidare att få säga, att när nu båda kamrarna ha, såsom vi finna af utskottets betänkande, uttalat, att det är nödvändigt att mycket stor varsamhet iakttages vid tillämpningen af fridlysningsbestämmelserna, skulle man ju ha anledning hoppas, att de myndigheter, som ha att tillämpa dessa bestämmelser, verkligen hädanefter ville en liten smula beakta dessa af Riksdagen gjorda uttalanden. I utskottsbetänkandet säges det bland annat, att handhafvandet af konungens befallningshafvandes rättighet att stadga särskilda viten *uppenbarligen under såväl oroliga som normala förhållanden är af synnerligen grannlaga natur, enär det gäller att undvika hvarje sken af godtycke*, och på ett annat ställe säges det, att därest påbuden utan verkliga skäl skilja sig från hvarandra och *mer än nödigt är ingriper i den medborgerliga friheten, bör detta gifvetvis beaktas*. Jag tror, att om myndigheterna ville hafva dessa uttalanden för ögonen skulle sådana åtgärder, på hvilka vi i motionen gifvit exempel, icke hädanefter komma att vidtagas.

*Angående
bestämmelser
om fridlysningsförfa-
rande m. m.*

(Forts.)

Angående Med uttalande af dessa erinringar ber jag, herr talman, att få
bestämmelser yrka bifall till utskottets förslag.
om fridlys-
ningsförfarande m. m.

Herr *Söderberg* i Stockholm instämde häruti.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan; och som Första kammarens beslut i ärendet således icke blifvit af Andra kammaren oförändradt antaget, skulle, jämlikt 63 § riksdagsordningen, ärendet ånyo öfverlämnas till Första kammaren för förnyad ompröfning.

§ 16.

Herr *Riiström* aflämnade en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning af statsbana från Veittjärvi till Karungi samt från Karungi till Matarengi m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 368, remitterades omedelbart till statsutskottet.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omarbetning af giftstadgan den 7 december 1906.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Vennersten* under den 11 innevarande maj.

Häruppå åtskildes kammarens ledamöter kl. 12.17 på natten.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 9 maj.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 3 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Föredrogs, men bordlades åter Andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

§ 3.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen i vissa fall för statsverkets räkning af ränta å skattefrälsehemman m. m.;

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående medgifvande af restitution af stämpelafgift för viss öfverlåtelse af egendom till sällskapet till understödjande af Malmqvistska barnuppfostringsanstalten i Stockholm;

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af löneförhöjning åt revisorerna å generaltullstyrelsens revisionsbyrå Alban Keyser och Oscar Emil Torrén;

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i öfvergångsbestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1910 angående aflöningsreglemente för tjänstemän vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakning;

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående användande af öfverskott i den s. k. Djurgårdskassan till byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott samt för anordnande af värmeledning i vissa rum å Drottningholms slott;

nr 68, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter skraddaren Hjalmar Ernst (Olsson) Nordin från Tunamalm i Bälinge socken;

nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter kaptenen i Jämtlands fältjägarregementes reserv Olof Lundin; och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående

understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande af regelbunden ångbåtsförbindelse mellan Sverige och Ostasien;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m. samt i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande, nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående anstånd i vissa fall med erläggande af stämpelafgift för arffallen egendom;

lagutskottets utlåtande, nr 47, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 18 kap. 13 § strafflagen;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 84, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådan ändring i gällande lagstiftning, att rätten till fiske göres oberoende af strandäganderätten;

nr 85, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående fastställande af grunder för tomträttsupplåtelse från kronojord;

nr 86, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss kronojords uppdelande och försäljning till småbruk;

nr 87, i anledning af väckt motion om försäljning i vissa fall af under domänstyrelsens förvaltning ställd kronoegendom m. m.;

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor;

nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar;

nr 91, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverstebostället Tomarp nr 1 i Kristianstads län;

nr 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående antagande af ett utaf lokomotivföraren A. A. Wahlberg i Luleå erbjudet ackord;

nr 93, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtande å staden Falkenberg af Falkenbergs tullbro;

nr 94, i anledning af väckt motion om rätt för öfverassisten vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet Pehr Bolin att räkna tjänsteår i och för ålderstillägg från och med den 1 januari 1907; och

nr 95, i anledning af väckt motion angående ordförandes och ledamöters i häst- och nötboskapspremieringsnämnd reseersättning; samt

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om omgestaltning af rikets officiella statistik.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,14 e. m.

In fidem

Per Cronvall.

Rättelse

i Andra kammarens protokoll nr 36.

- A sid. 70 rad. 12 nedifrån *står*: saken,
läs: satsen.
A sid. 72 rad. 3 nedifrån *står*: lönesaker,
läs: lönesatser.
